

**REGISTER GRIYA ADAT JAWI ING KECAMATAN
KALIANGKRIK KABUPATEN MAGELANG**

SKRIPSI

**Dipunajengaken dhateng *Fakultas Bahasa dan Seni*
Universitas Negeri Yogyakarta
minangka jejangkeping sarat *pendadaran*
anggayuh gelar Sarjana Pendidikan**



**Dening :
Imamuddin Arroghibi
09205244004**

**PENDIDIKAN BAHASA DAERAH
FAKULTAS BAHASA DAN SENI
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA
2013**

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Register Griya Adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik
Kabupaten Magelang* menika saged dipunujekaken awit sampun
pikantuk palilah saking *pembimbing*.



Yogyakarta, November 2013

Pembimbing I,

Prof. Dr. Endang Nurhayati, M.Hum.

NIP.19571231 198303 2 004

Yogyakarta, November 2013

Pembimbing II,

Mulyana, M.Hum.

NIP.19661003 199203 1 002

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Register Griya Adat Jawi Ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang* menika sampun dipunandharaken ing pendadaran wonten sangajenging *Dewan Penguji* ing tanggal 28 November 2013 saha dipuntetepaken lulus.

DEWAN PENGUJI			
Asma	Jabatan	Tapak Asma	Tanggal
Prof. Dr. Suharti, M.Pd.	Ketua Penguji		31-12-2013
Drs. Mulyana, M.Hum	Sekretaris Penguji		31-12-2013
Drs. Hardiyanto, M.Hum.	Penguji I		19-12-2013
Prof. Dr. Endang Nurhayati, M.Hum	Penguji II		31-12-2013

Yogyakarta, Desember 2013
Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta
Dekan,


Prof. Dr. Zamzani, M. Pd.
NIP 19550505 198011 1 001

WEDHARAN

Ingkang tapak asma wonten ing ngandhap menika, kula:

Nama : **Imamuddin Arroghibi**
NIM : 09205244004
Prog. Studi : Pendidikan Bahasa Jawa
Fakultas : Fakultas Bahasa dan Seni

Ngandharaken bilih skripsi menika damelan kula piyambak. Sapangertosan kula, skripsi menika wosipun boten dipunserat dening tiyang sanes, kajawi bab-bab tartamtu ingkang kula pendhet minangka pamanggih kanthi adhedhasar tata cara saha etika nyerat skripsi ingkang umum.

Seratan ing wedharan menika kaserat kanthi saestu. Menawi kasunyatnipun kabukten bilih wedharan menika boten leres, bab menika dados tanggél jawab kula piyambak.

Yogyakarta, 13 November 2013

Panyerat

Imamuddin Arroghibi

SESANTI

Jer basuki mawa beya

“Innama’alusriyusron fainnama’alusriyusra”(Q.S. Al-Insyiroh)

Terjemah :

“sesungguhnya disetiap kesukaran pasti ada kemudahan”

PISUNGSUNG

Skripsi punika minangka pisungsung kagem tiyang sepuh kula Bapak Miftahurrohman saha Ibu Siti Sakdiyah ingkang sampun maringaken beya, tenaga saha donga pangestu ingkang kathah satemah panaliti saged ngrampungaken skripsi punika.

PRAWACANA

Puji sukur konjuk wonten ing ngarsanipun Allah SWT awit sampun paring kasarasan, kanikmatan, kanugrahan, saha kabagyan satemah skripsi kanthi irah-irahan “*Register Griya Adat Jawi Ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang*”, sampun pungkasan anggenipun nyerat, minangka jejangkeping pandadaran anggayuh gelar *Sarjana Pendidikan*.

Panyerat ngaturaken agunging panuwun dhumateng dosen pembimbing inggih menika IbuProf. Dr. Endang Nurhayati, M.Hum. minangka pembimbing I saha Bapak Mulyana, M.Hum. minangka pembimbing II, ingkang sampun kersa paring bimbingan kanthi sabar saha paring pitedah ingkang migunani satemah skripsi menika saged rampung kanthi sae.

Atur panuwun ugi panyerat aturaken dhateng sedaya pihak ingkang sampun paring pambiyantu saha penyengkuyungipun, awit saking purwa ngantos dumugi paripurnaning skripsi menika. Kanthi raos tulus, panyerat ngaturaken agunging panuwun dhateng:

1. Bapak Prof. Dr. Zamzani, M.Pd. minangka Dekan Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta ingkang sampun paring idin ngrantam skripsi menika.
2. Bapak Dr. Suwardi, M.Hum. minangka Pangarsa Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring idin anggen kula nindakaken panaliten menika.
3. Ibu Prof. Dr. Suharti, M.Pd. minangka dosen pembimbing akademik ingkang sampun paring pangestu, pamrayogi, saha panjurug nalika kula gayuh ngelmi wonten ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.
4. Bapak Ibu dosen Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah awit sedaya bimbinganipun, pitedahipun saha kawruh ingkang kaparingaken dhateng kula, ingkang sanget migunani tumrap kula.
5. Bapak Miftahurrohman saha Ibu Siti Sakdiyah ingkang tansah paring donga pangestu, beya saha tenaga ingkang boten kaetang kathahipun.

6. Bapak Muhammad Fadlil, Bapak Surun, Bapak Sarmin saha Bapak Asroni ingkang sampun kersa maringaken kawruh bab griya adat Jawi dhumateng kula satemah skripsi punika saged pungkasan.
7. Kanca-kanca Pendidikan Bahasa Daerah kelas G / 2009 saha kanca-kanca ingkang sampun paring panjurug saha semangat kangge nyerat skripsi menika.
8. Kanca – kanca kulawarga ageng Unit Kegiatan Mahasiswa Koperasi Mahasiswa UNY ingkang sampun paring kawruh bab kawirausahaan.
9. Kanca – kanca mulang wonten ing MI Islamiyah Girirejo ingkang sampun paring panjurug anggen kula ngimpun skripsi menika.
10. Sedaya kanca-kanca Pendidikan Bahasa Jawa kelas A,B,G sarta H boten kasupen sadaya pihak ingkang sampun mbiyantu, ingkang boten saged kula sebataken satunggal – satunggal, ingkang sampun paring donga saha panjurug tumrap panyerat satemah skripsi menika saged kaimpun.

Skripsi menika tasih dereng kawastanan sae, jangkep, menapa malih sampurna. Pramila saking menika, panyerat nyuwun pamrayogi saha panyaruwe ingkang tumuju murih langkung sae, jangkep, saha sampurnaning asiling panaliten menika. Wasana, mugi skripsi menika sageda murakabi.

Yogyakarta, 13 November 2013

Panyerat



Imamuddin Arroghibi

PRATELAN ISI

	Kaca
IRAH-IRAHAN	I
PASARUJUKAN.....	ii
PANGESAHAN.....	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRAWACANA.....	vii
PRATELAN ISI.....	ix
PRATELAN <i>TABEL</i>	xiv
PRATELAN GAMBAR	xv
PRATELAN LAMPIRAN	xix
SARINING PANALITEN	xx
BAB I PURWAKA	1
A. Dhasaring Panaliten	1
B. Underaning Perkawis.....	4
C. Watesaning Perkawis.....	5
D. Wosing Perkawis	5
E. Ancasing Panaliten	6
F. Paedahing Panaliten	5
G. Tembung Mirunggan	6
BAB II GEGARAN TEORI	8
A. Sociolinguistik	8
B. Coraking Basa.....	9
1. Miturut penutur	10
a. <i>Idiolek</i>	10
b. <i>Dialek</i>	11
c. <i>Kronolek utawi dialek temporal</i>	11
2. Miturut panganggenipun	12

C. <i>Register</i>	12
1. <i>Fungsi instrumental</i>	14
2. <i>Fungsi interaksi</i>	14
3. <i>Fungsi personal</i>	14
4. <i>Fungsi pemecah masalah</i>	14
5. <i>Fungsi imajinasi</i>	15
6. <i>Fungsi informasi</i>	15
D. Griya Adat Jawi.....	15
1. Joglo.....	18
2. Limasan	19
3. Kampung	19
4. Tajug.....	20
5. Panggang pe.....	21
6. Panaliten Ingkang gayut	22
BAB III METODE PANALITEN	25
A. Jinising Panaliten	24
B. Data saha Sumber data	24
C. Pirantos panaliten	25
D. Cara Ngempalaken Data.....	25
E. Cara Nganalisis Data	26
F. <i>Validitas</i> saha <i>Reliabilitas</i> Data.....	27
BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN	29
A. Asiling Panaliten.....	29
<i>Tabel wujud saha fungsi register griya adat Jawi ing Kecamatan</i> <i>Kaliangkrik Kabupaten Magelang</i>	31
B. Pirembagan	45
1. Cakrik limasan	45
2. Cakrik kampung.....	47
3. Cakrik mujur	49
4. Cakrik dara gepak	50
5. Cakrik glathik mungup	51

6. Cakrik kampung setangkep	53
7. Cakrik limasan setangkep	54
8. Cakrik pacul gowang	55
9. Cakrik joglo	57
10. Cakrik klabang nyander	58
11. Umpak.....	59
12. Saka guru	61
13. Saka goco utawi saka rowa	62
14. Saka jaga satru	63
15. Kolong.....	64
16. Kili	65
17. Pengeret.....	66
18. Blandar	67
19. Tumpang	68
20. Tumpangsari	69
21. Emprit ganthil	70
22. Santen	71
23. Dhadhapeksi.....	71
24. Ander	73
25. Molo.....	74
26. Dudur	75
27. Ginggang utawi iga-iga	76
28. Kap	77
29. Bahu dhanyang.....	78
30. Usuk	79
31. Reng	80
32. Gendheng	81
33. Wuwung	82
34. Resplang	83
35. Asep	83
36. Tutup keyong	84

37. Payon	85
38. Brunjung	85
39. Emper	86
40. Empyak	87
41. Talang	88
42. Gimbal	89
43. Potang aring	90
44. Santog	91
45. Sekesel	92
46. Gedheg	93
47. Ketep kulitan	93
48. Kepyur	95
49. Sasak	95
50. Gebyog	96
51. Bata utawi banon	97
52. Jonggol	98
53. Krebil	99
54. Tlundhag	100
55. Ampal	101
56. Cakil	102
57. Grendhel	103
58. Lawang kupu tarung	104
59. Lawang ineb siji	105
60. Lawang tugelan	105
61. Kripyak	106
62. Ruji-ruji	107
63. Jendhela	108
64. Lawang leregan utawi slorogan	109
65. Anjap	110
66. Pantek	111
67. Pyan	112

68. Engsel	113
69. Krepus	114
70. Tarup	115
71. Gandhok	116
72. Kuncung	117
73. Senthong	118
74. Jogan	120
75. Gonggangan	121
76. Tritis	122
77. Tritikan	123
78. Baturan	124
79. Pawon	125
80. Kolah	125
BAB V PANUTUP	127
A. Dudutan	127
B. <i>Implikasi</i>	128
C. Pamrayogi.....	129
KAPUSTAKAN.....	130
LAMPIRAN.....	132

PRATELAN TABEL

<i>Tabel wujud saha fungsi register griya adat Jawi ing Kecamatan</i>	Kaca
Kaliangkrik Kabupaten Magelang.....	31

PRATELAN GAMBAR

	Kaca
Gambar 01 : Cakrik limasan	47
Gambar 02 : Cakrik kampung	48
Gambar 03 : Cakrik mujur	49
Gambar 04 : Cakrik dara gepak	51
Gambar 05 : Cakrik glathik mungup	52
Gambar 06 : Cakrik kampung setangkep	54
Gambar 07 : Cakrik limasan setangkep	55
Gambar 08 : Cakrik pacul gowang	56
Gambar 09 : Cakrik joglo	58
Gambar 10 : Cakrik klabang nyander	59
Gambar 11 : Umpak	60
Gambar 12 : Saka guru	62
Gambar 13 : Saka goco utawi rowa	63
Gambar 14 : Saka jaga satru	63
Gambar 15 : Kolong	64
Gambar 16 : Kili	65
Gambar 17 : Pengeret	66
Gambar 18 : Blandar	67
Gambar 19 : Tumpang	69
Gambar 20 : Tumpang sari	70
Gambar 21 : Emprit ganthil	70
Gambar 22 : Santen	71

Gambar 23	:	Dhadha peksi	72
Gambar 24	:	Susunan saka guru	73
Gambar 25	:	Ander	74
Gambar 26	:	Molo	75
Gambar 27	:	Dudur	76
Gambar 28	:	Ginggang	77
Gambar 29	:	Kap	77
Gambar 30	:	Bahu dhanyang	78
Gambar 31	:	Usuk	79
Gambar 32	:	Reng	80
Gambar 33	:	Gendheng	82
Gambar 34	:	Wuwung	82
Gambar 35	:	Resplang	83
Gambar 36	:	Asep	84
Gambar 37	:	Tutup keyong	84
Gambar 38	:	Payon	85
Gambar 39	:	Brunjung	86
Gambar 40	:	Emper	87
Gambar 41	:	Empyak	88
Gambar 42	:	Talang	89
Gambar 43	:	Gimbal	90
Gambar 44	:	Potang aring	91
Gambar 45	:	Santog	91
Gambar 46	:	Skesel	92

Gambar 47	:	Gedheg	93
Gambar 48	:	Ketep	94
Gambar 49	:	Kepyur	95
Gambar 50	:	Sasak	96
Gambar 51	:	gebyog	97
Gambar 52	:	Bata utawi banon	98
Gambar 53	:	Jonggol	99
Gambar 54	:	Krebil	100
Gambar 55	:	Tlundhag	101
Gambar 56	:	Ampal	102
Gambar 57	:	Cakil	103
Gambar 58	:	Grendhel	103
Gambar 59	:	Lawang kupu tarung	104
Gambar 60	:	Lawang ineb siji	105
Gambar 61	:	Tugelan	106
Gambar 62	:	Kripyak	107
Gambar 63	:	Ruji-ruji	108
Gambar 64	:	Jendhela	109
Gambar 65	:	Lawang leregan utawi slorogan	110
Gambar 66	:	Anjap	111
Gambar 67	:	Pantek	112
Gambar 68	:	Pyan	113
Gambar 69	:	Engsel	114
Gambar 70	:	Krepus	115

Gambar 71	:	Tarup	116
Gambar 72	:	Gandhok	117
Gambar 73	:	Kuncung	118
Gambar 74	:	Senthong	119
Gambar 75	:	Jogan	121
Gambar 76	:	Gonggangan	122
Gambar 77	:	Tritis	122
Gambar 78	:	Tritikan	123
Gambar 79	:	Baturan	124
Gambar 80	:	Pawon	125
Gambar 81	:	Kolah	126

PRATELAN LAMPIRAN

	Kaca
Lampiran 1 : <i>Catatan Lapangan Observasi</i>	132
Lampiran 2 : <i>Pandom wawancara</i>	133
Lampiran 3 : <i>Catatan Lapangan Wawancara 01 Bapak Surun</i>	137
Lampiran 4 : <i>Catatan Lapangan Wawancara 02 Bapak Fahrudin</i>	143
Lampiran 5 : <i>Catatan Lapangan Wawancara 03 Bapak Asroni</i>	152
Lampiran 6 : <i>Catatan Lapangan Wawancara 04 Bapak Muhamad Fadlil</i>	157
Lampiran 7 : <i>Catatan Lapangan wawancara 05 Bapak Surun 2</i>	182
Lampiran 8 : <i>Catatan Lapangan Wawancara 06 Bapak M Fadlil 2</i>	185

**Register Griya Adat Jawi Ing Kecamatan
Kaliangkrik Kabupaten Magelang**

**Dening Imamuddin Arroghibi
NIM 09205244004**

SARINING PANALITEN

Panaliten menika ancasipun kangge ngandharaken wujud *register* saha fungsi *register* griya adat Jawi ing kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang. panaliten menika katindakaken awit ing Kecamatan Kaliangkrik taksih kathah griya adat Jawi ingkang taksih ngadeg saha awit taksih kathah tiyang ingkang awis-awis mangertos *register* ing griya adat Jawi.

Jinising panaliten menika panaliten *deskriptif*, data panaliten menika tetembungan griya adat Jawi, wondene sumber datanipun wonten *narasumber* masarakat Kaliangkrik minangka sumber data *primer* saha data sinerat kangge sumber data *sekunder*. Pirantos panalitenipun panaliti piyambak minangka *human instrument* kabiyanu pirantos sanes inggih menika *pedoman wawancara*, perekam suwanten, *kamera*, saha pirantos nyerat. Cara ngempalaken data kanthi wawancara, pengamatan, saha dokumentasi. Analisis data ngginakaken *teknik analisis data deskriptif* kanthi cak-cakan *identifikasi, klasifikasi, interpretasi saha inferensi. Validitas saha reliabilitas* data ngangge triangulasi.

Asiling panaliten ingkang sampun katindaaken kapanggihaken tetembungan ingkang kalebet *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang ingkang magepokan kaliyan; (1) cakrik griya (2) nama balunganing griya (3) nama peranganing griya saha (4) nama papanipun ingkang gunggung cacahipun 80 istilah. Data kapanggihaken saking asil wawancara kaliyan sekawan *narasumber, fungsi register* wonten kalih inggih menika *instrumental saha informasi*. Wujud saha *fungsi* kaandharaken sesarengan awit wujud saha fungsipun nggadhahi sesambetan ingkang raket, awit saking punika saged nggampilaken anggenipun ngandharaken. Panyebutipun istilah-istilah wonten griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik saperangan boten sami kaliyan ing wilayah sanes kadosta ;santog, ampal, gonggagan saha sanesipun. Panaliten menika ngadharaken wujud saha *fungsi register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang kangge sarana nambah kawruh tumrap pamaos utaminipun paramudha ingkang wanci menika kathah ingkang boten mangertos wujud saha *fungsi* istilah-istilah ing griya adat Jawi.

BAB I PAMBUKA

A. Dhasaring Panaliten

Griya kalebet perangan kabudayan warisanipun para luhur ingkang dipunginakaken kangge dumunung saha kangge sarana ngeyup ing saben dintenipun. Griya dados kabektahan pokok sasampunipun sandhang saha pangan, amargi griya dados sarana njagi badanipun tiyang saking benter, jawah, saha gangguanipun sasatoan. Griya adat Jawi inggih menika griya *tradisional* masarakat Jawi ingkang kasebar ing Jawa Tengah, Jawa Timur saha DIY. Miturut cariyos, wiwitipun griya tiyang Jawi kadamel saking sela, nalika jamanipun prabu Jayabaya, griya adat Jawi wiwit dipundamel saking kajeng, amargi gampil pamdamelipun saha menawi rusak gampil dipundandosi. Awit majengipun jaman saha ewahipun kebektahan, griya adat Jawi kathah ewahipun kadosta ; maneka cakrikipun, wontenipun *ornamen-ornamen* pepaes, panganggenipun pager bata saha sanesipun. Pramila, ing griya adat Jawi gadhah tetembungan mligi ingkang kathah.

Panganggenipun kajeng ugi miturut kabektahan saha kemampuan ingkang ngangge, ingkang limrah kaginakaken jati langkung malih kajeng jati ingkang tuwuh ing siti cemeng saha abrit langkung sae malih ing dhaerah lisah utawi minyak kados ing dhaerah bajaranegara, cepu saha sanesipun. Kajeng jati gadhah sipat awet kangge dandosan sinaosa wonten ingkang langkung awet malih inggih menika kajeng ulin utawi kajeng besi, kajeng angka ugi saged kaginakaken kangge dandosan ingkang umumipun kaginakaken ing daerah Magelang,

Purworejo saha dhaerah sakilenipun ingkang wancinipun dhaerah nangka. Panganggenipun kajeng boten kedah jati, ulin utawi nangka ananging saged ngangge glugu, sedaya menika miturut kabektahan saha kemampuan ingkang gadhah, griya ing basa Jawi saged kajarwaaken kanthi unen-unen “wisma menika minangkani sejatining lungguh” minangkani kajarwakaken nangka, sejatining kajarwakaken saha lungguh kajarwakaken glugu, dados griya menika boten sedaya kadamel saking kajeng jati, pendhapi kangge nampi tamu saged ngagge jati, peringgitan saha dalem kangge nyimpen raja brana saged ngangge nangka lajeng pawon, gandhok, gedhogan utawi kolah boten kedah sae saged kaginakaken glugu.

Konsep griya adat Jawi mujudaken griya ingkang medhar utawi *berkembang* awit tiyang Jawi gadhah kabektahan ingkang saya dangu saya kathah. Ing masarakat Jawi tiyang ingkang sampun palakrama dipunsebat sampun omah-omah ateges sampun kedah *mandiri* pisah saking tiyang sepuhipun, pramila tiyang kasebat kedah sampun griya piyambak. Tiyang ingkang nembe palakrama griyanipun boten kedah sanalika ageng ananging saged saking alit, tuladhanipun wiwit ngangge griya panggang-pe rumiyin, sareng sampun langkung mampu saha kebektahan sansaya mindhak, griyanipun mindhak dados kampung, mindhak malih drajatipun upaminipun dados lurah lajeng damel pendhapi joglo, peringgitan saha dalem limasan, sareng sampun kathah putra wayahipun saha menawi wonten tamu ingkang nyare lajeng damel gandhok, gadhah raja kaya saha tatumpakan lajeng damel gedhogan saha kandhang, ngantos dados *komplek* griya.

kabektahan ingkang sansaya kathah saha sansaya mampu mekaten andadosaken maneka *istilah* ingkang wonten griya adat Jawi.

Tembung-tembung ing griya adat Jawi kala wau magepokan kaliyan ; (1)nama cakrikipun; (2) namabalunganing griya kadosta ; saka, blandar, ompak saha sanesipun; (3) nama peranganing griya saha (4) nama papanipun. Wonten maneka tetembungan mligi ing griya adat Jawi kasebat, ananging taksih kathah tiyang ingkang dereng mangertos, kathah tiyang ingkang sadermi manggen kemawon saha boten mangertos tetembungan ingkang mligi wonten griya kasebat. Peranganing griya adhat Jawi sami nggadhahi paedah utawi *fungsi* tartamtu kadosta : (1) Cakrik griya (2) balungan-balunganipun kadosta ; saka, blandar saha sanesipun, (3) peranganipun kadosta ; gebyog, gendheng saha sanesipun saha(4) papanipun kadosta ; pawon, gandhok pendhapa saha sanesipun sedaya nggadhahi paedah piyambak-piyambak.

Ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang, wonten saperangan griya adat Jawi ingkang taksih asli, satemah panaliti remen nindakaken panaliten ing perkawis griya adat Jawi menika. Kejawi mekaten ing jaman samenika kathah para mudha umumipun ingkang boten mangertos nama-nama *khas* ing salebeting griya adat Jawi pramila wontenipun panaliten menika kaajab saged migunani tumrap para pamaos utaminipun para mudha supados pikantuk kawruh, mliginipun ing perkawis tetembungan wonten ing salebeting griya adat Jawi.

Kanthi andharan ing nginggil, pramila prayogi sanget menawi perkawis kasebat dipunkaji mawi *register*. Panaliten *register* inggih menika panaliten basa ingkang ngrembag tembung-tembung ingkang mligi utawi *khas* ing perkawis

tartamtu, ewadene ing panaliten menika badhe kabedhah perkawis *register* utawi *istilah-istilah* tetembungan *khas* ing griya adat Jawi saha *fungsi* saben-saben *istilah* utawi tetembungan. Kanthi panaliten *register* punika tembung-tembung mligi saha *fungsi* saking griya adat Jawi saged dipunmangertos saha saged dipunandaraken dhateng masarakat.

Wonten ing panaliten “*Register Griya Adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang*” punika, perkawis ingkang badhe kateliti magepokan kaliyan tembung-tembung *khas* utawi mligi ing griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang saha *funksinipun* kadosta ; (1) cakrik griya, (2) nama balungan-balunganing griya, (3) nama-nama peranganing griya kadosta ; gebyog, gendheng saha sanesipun saha (4) papanipun. Ancasipun kangge ngedhuk tembung saha paedah ingkang dereng dipunmangertos dening masarakat.

B. Underaning Perkawis

Adhedhasar perkawis ing dhasaring panaliten, saged katata underaning perkawis kados ngandhap menika.

1. Maneka tetembungan ing griya adat Jawi.
2. Panganggening griya adat Jawi adhedhasar kabektahan ingkang ngangge.
3. Kathah tiyang Jawi ingkang dereng mangertos tetembungan *khas* wonten griya adat Jawi.
4. Kathah tiyang Jawi ingkang dereng mangertos *fungsi* saben istilah ing griya adat Jawi.
5. Griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang.

C. Watesaning Perkawis

Kathahing perkawis ingkang kaandharaken ing underaning perkawis saha awit winatesipun jangkaning panaliti, perkawis kasebat boten saged kagarap sedaya, pramila perkawis ingkang badhe kagarap perlu dipunwatesi. Wujuding perkawis ingkang badhe karembag ing panaliten menika inggih menika.

1. *Register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang.
2. *Fungsi register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang.

D. WosingPerkawis

Wosing perkawis ingkang badhe kabedhah ing panaliten menika, inggih menika.

1. Menapa kemawon wujuding *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang?
2. Menapa kemawon *fungsi register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang ?

E. Ancasing Panaliten

Ancasipun panaliten menika gayut kaliyan ingkang sampun kaandharaken wonten ing undheran perkawis wonten nginggil inggih menika.

1. Ngandharaken wujuding *register* griyaadat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang,
2. Ngandharaken *fungsi register*griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang.

F. Paedah Panaliten

Kanthi panaliten menika dipunangkah supados saged migunani dening masarakat kathah. Wondene paedah panalitenipun inggih menika.

1. Panaliten menika kaangkah supados saged dipunginakaken ing *kajian sociolinguistik* inggih menika perkawis *register* griya adhat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang.
2. Panaliten menika kaangkah supados migunani tumrap para pamaos, mliginipun wonten ing perkawis tetembungan khas ing griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang.
3. Kanthi panaliten menika masarakat saged mangertos wujud saha *fungsi* saben tetembungan ing griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik kabupaten Magelang.

G. Tembung Mirunggan

Kangge ngawekani kalepatan pangertosan tetembungan ing panaliten menika, pramila dipunandharaken pangertosan mirunggan ing ngandhap punika.

1. Register

Register inggih menika kajian basa ingkang mbabar istilah utawi tetembungan ingkang khas utawi mligi ngengingi ; wujud, jinis, paedah, cak-cakanipun, patrap panganggenipun lan sapiturutipun. Panaliten “*Register* Griya Adat Jawi Ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang” menika ancasipun kangge ngedhuk tetembungan ingkang khas utawi mligi bab griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang saha ngandharaken *fungsi* saben-saben tembungipun.

2. Griya Adat Jawi

Griya inggih menika papan dumunung, adat inggih menika tatacara ingkang sampun limrah, *tradisi* ingkang turun-temurun. Griya adat Jawi inggih menika griya *tradisional* masarakat Jawi ingkang turun-temurun, kasebar ing dhaerah Jawi inggih menika Jawi Tengah, Jawi Wetan saha DIY. Griya adat Jawi gadhah cakrik ingkang kaperangkaperang dados gangsal inggih menika ; Joglo, Limasan, Tajug , Panggang pe, saha kampung.

3. Kecamatan Kaliangkrik

Kecamatan Kaliangkrik inggih menika salah satunggaling kecamatan ing Kabupaten Magelang, wates iring ler kaliyan Kabupaten Temanggung, iring wetan kaliyan Kecamatan Windusari saha Kecamatan Bandongan, iring kidul Kaliyan Kecamatan Tempuran, iring kilen kaliyan Kecamatan Kajoran.

4. Kabupaten Magelang

Kabupaten magelang inggih menika satunggaling kabupaten ingkang wonten ing Propinsi Jawi tengah, wates iring ler kaliyan Kabupaten Temanggung, wates iring wetan kaliyan Kabupaten Salatiga, wates iring kidul kaliyan Kabupaten Sleman (DIY), wates iring kilen kaliyan Kabupaten Purworejo saha Kabupaten Wonosobo.

BAB II GEGARAN TEORI

A. *Sosiolinguistik*

Sosiolinguistik inggih menika salah satunggaling kajian basa ingkang wonten gandhengipun kaliyan perkawis *sosial* utawi gesang kaliyan masarakat, kados ingkang dipunandaraken dening Sumarsono (2002:1) “*sosiolinguistik adalah kajian tentang bahasa yang dikaitkan dengan kondisi kemasyarakatan..*”. Basanipun tiyang wicantenan beda ing wewengkon tartamtu kaliyan wewengkon sanes, tuladhanipun beda basanipun masarakat Ngayogyakarta kaliyan basanipun masarakat Banyumas, awit saking menika dipuntepang masarakat basa inggih menika masarakat ingkang abasa ngginakaken basa tartamtu jumbuh kaliyan kawontenan masarakatipun. Pramila mekaten *sosiolinguistik* magepokan kaliyan dialek. Dialek inggih menika coraking basa tartamtu awit papanipun pangangge basa ingkang beda-beda, Sumarsono (2002:21) ngandhareken bilih wontenipun dialek ing basa tartamtu, awit wontenipun papanipun pangangge basa ingkang beda-beda, tuladhanipun ing basa Jawi wonten dialek banyumasan, dialek Jawa Timuran saha sanes-sanesipun ing saben-sabenipun gadhah corak ingkang tartamtu.

Sosiolinguistik ugi kalebet *kajian* basa gegayutan kaliyan *organisasi sosial*, *tindak turur bahasa*, ingkang estunipun boten namung mbedhah basa kemawon, ananging kalebet unggah-ungguh basa saha pangangge basa gegayutan kaliyan gesang wonten masarakat,

“the sociology of language focusses upon the entire gamut of topic related to the social organisation of language behavior, including not only language

usage perse, but also language attitudes, overt behavior toward language users".(Fishman lumantar Sumarsono, 2002 : 2)

Adhedhasar andharan-andharan ing nginggil, *sosiolinguistik* inggih menika *kajian* basa ingkang sesambetan kaliyan gesang ing masarakat. Masarakat basa inggih menika sakelompoking tiyang ingkang ngginakaken basa tartamtu kangge wicantenan. Wonten masarakat basa tartamtu, nggadhahi corak basa piyambak-piyambak pramila nuwuhaken dialek tuladhanipun ing basa Jawi wonten dialek-dialek tartamtu awit wontenipun papan utawi *region* basa ingkang beda-beda. Ing *kajian sosiolinguistik* ugi dipuntepang unggah-ungguh basa, tatanan basa miturut kawontenan masarakatipun, pramila wonten masarakat basa tartamtu nggadhahi titenan piyambak-piyambak.

Magepokan kaliyan *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang, *register* menika ngandaraken istilah-istilah mligi ing bab tartamtu sae punika barang utawi pakaryan. Bab punika temtunipun magayutan kaliyan *sosiolinguistik* amargi anggenipun mastani istilah-istilah mligi kasebat gumantung kaliyan masarakatipun.

B. Coraking Basa

Gagasaning manungsa lir gumanti ngenut ewah gingsiring kawontenan. Perkawis basa ugi gadhah maneka warna prabedanipun, wonten ing basa menika dipunsebut *varasi*, *style*, utawi *gaya bahasa* ingkang dipunginakaken masarakat tartamtu. Kawontenan menika tuwuh awit tiyang menika gadhah kamardhikan anggenipun ngginakaken basa, kados ingkang dipunandaraken dening Chaer(1994: 45) "*Kata abritrer bisa diartikan 'sewenang-wenang', berubah-ubah, tidak tetap, mana suka*".

Wondene Suparno (2003 :1) ngandharaken mekaten “*menurut teori struktural, bahasa dapat didefinisikan sebagai suatu sistem tanda abritrer yang konvensional*” tegesipun bilih wonten ing teori stuktural, tiyang abasa kanthi bebas mardhika, kanthi sarat basa kasebat sampun limrah dipunginakaken dening tiyang sanesutawi masarakat umum (*konvensional*). “*Ciri kesepakatan antarpener (konvensional) ini secara implisit sudah mengisyaratkan bahwa fungsi bahasa sebagai alat komunikasi sosial juga diatur dalam konvensi tersebut*”(Suparno,2003 : 2).

Tegesipun basa ingkang sampun umum dipunginakaken dening masarakat sampaun dipunsarujuk ing peraturan *konvensi* tartamtu. Coraking basa kados ing ngandhap punika.

1. Miturut penutur

a. Ideolek

Miturut Kridalaksana lumantar Nurhayati (2009:51) “*Kode tutur idiolek adalah jenis tuturan yang keseluruhannya menunjukkan ciri bahasa atau gaya tuturan seseorang*” tegesipun *idiolek* menika basa ingkang dipunginakaken dening satunggalipun tiyang ingkang ndadosaken titenanipun tiyang,awit saking punika *idioleksaged* kanggeniteni cara wicantenipun satunggaling tiyang. Wondene Saussure (1987:144) “*Keseluruhan dari ciri-ciri bahasa perseorangan ini disebut idiolek*” pramila *idiolek* inggih menika sedaya perkawis basa ingkang kaginakaken dening satunggaling tiyang kangge niteni cara micaranipun tiyang utawi pribadi, tuladhanipun basanipun tiyang ing pungkasanipun tembung

ngginakaken tembung ‘to?’, ‘je’ wonten malih basanipun pegy melati ingkang remen ngangge tembung ”pusing” saha sanesipun.

b. Dialek

Dialek inggih menika tuturan ingkang dipunginakaken dening masarakat umum ingkang gadhah titikan ingkang sami ing perkawis ; tata suwanten (*fonologi*), tetegesan tembung (*semantik*), tata pandhapuking tembung (*morfologi*), saha tata pandhapuking ukara (*sintaksis*). Saussure (1987:144) “*Tiap kelompok ini yang memiliki ciri-ciri yang sama dalam tata bunyi, kosa kata, morfologi, dan sintaksis disebut dialek*” tuladhanipun wonten saperangan masarakat basa ingkang ngangge *partikel* ‘po?, to?, mbok?’ saben pitaken. Miturut Nurhayati (2009:61) *dialek* wonten kalih inggih menika ;*dialek geografis* kaliyan *dialek sosial*. *Dialek geografi* magepokan kaliyan papan utawi wilayah pangangge tuladhanipun basa Jawi Banyumasan basa wondene *dialek sosial* magepokan kaliyan masarakat pangangge basa tuladhanipun basa Bagongan ing kraton.

c. Kronolek utawi dialek temporal

Dialek temporal utawi *kronolek* inggih menika dialek ingkang dipunginakaken dening masarakat ing wekdal tartamtu, panganggenipun basa dipungayutaken kaliyan *periode waktu*, tuladhanipun khasipun basa ingkang kaginakaken masarakat taun 1950, basa Jawi kina, saha basa Jawi enggal. Nababan (1985:14) ngandharaken bilih *kronolek* inggih menika basa ingkang dipunginakaken ing wekdal tartamtu saha saged ewah awit lampahing wekdal, *kronolek* mirib kados dene *dialek* ananging menawi *dialek* langkung mentingaken papanipun masarakat penutur, wondene *kronolek* langkung mentingaken wekdal panganggenipun basa.

2. Miturut panganggenipun

Corak basa miturut panganggenipun magayutan kaliyan cara ngginakaken basa kasebat. Miturut Nababan lumantar Chaer (2004:42) coraking basa adhedhasar panganggenipun utawi *funksinipun* dipunsebut *fungsiolak, ragam, utawi register*". Magepokan kaliyan panaliten menika *register* kalebet *kajian* basa ingkang dipunginakaken ing perkawis tartamtu saha nggadhahi fungsi piyambak.

Coraking basa ing panaliten *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang menika kalebet coraking basa miturut panganggenipun. Basa dipunginakaken kangge ngandaraken satunggaling perkawis, pramila basa kasebat nggadhahi corak *utility* utawi *fungsi*.

C. *Register*

Register inggih menika istilah utawi tetembungan ingkang mligi wonten ing perkawis tartamtu, kados andharan menika "*Penggunaan istilah sebagai wujud bahasa yang digunakan pada bidang dan keperluan tertentu disebut register*"(Lestari 2011:3), wondene pamanggih sanesipun inggih menika "*Register adalah ragam pemakaian bahasa yang dihubungkan dengan pekerjaan seseorang*" (Wilkins lumantar Pateda, 1990:60). Adhedhasar andaran kasebat, pangertosan *register* inggih menika *ragam bahasa* ingkang wonten gayutipun kaliyan pedamelanipun tiyang. Wondene pangertosan *register* miturut Maryono lumantar Lestari (2011 :14) ngandhareken bilih *register* inggih menika coraking basa ingkang wonten amargi wontenipun sipat khasipun pangangge, tuladhanipun basa sinerat wonten ing pariwisata utawi iklan, seratan teks undhang-undhang, serat pribadi saha sanesipun, menawi wonten basa lisan tuladhanipun basanipun

pengacara, *basanipun bakul kewan*, *basanipun pranataadicara*, *basanipun supir saha sanesipun*. Gayut kaliyan panaliten menika *register* mligi tetembungan ing griya adat Jawi, wonten lebetipun nggadhahi nama-nama ingkang khas ugi, Halliday lumantar Barori (1992:56) ngandharaken bilih *register* kaliyan *dialek* kalebet coraking basa, *register* saged dipundudut minangka coraking basa adhedhasar pangangge saha khas gumantung kaliyan pedamelan utawi *bidang* ingkang dipunkaji.

Pangertosan *register* miturut Wardaugh (1977:162) “*the particular vocabulary choices made by an individual or a group to fulfill the variety of language function that add up to communication*” *register* inggih menika tetembungan (*kosakata*) tartamtu ingkang dipunginakaken dening pribadi utawi kelompok masarakat kangge nyebut jenis (*varietas bahasa*) tartamtu ingkang dipunginakaken kangge wicantenan. Tetembungan ing *register* menika tartamtu, sae punika gumantung kaliyan *konteks* menapa dene *partisipan* wonten ing wicantenan (*sosiolek*). Perkawis *register* menika kados *kolokasi* utawi sandhingan tembung ingkang kaginakaken ing padintenan, amargi wonten sambetipun antawisipun *register* menika kaliyan tata pandhapuking tembung (*sintaksis*) kaliyan tata tetegesaning tembung (*semantik*) kados ingkang dipunandaraken dening Wardaugh (1977 : 162)”..*those raised by the study of collocations, because with registers a subtle interplay of syntax and meaning occurs that is extremely difficult to investigate*”.*Register* ugi saget dipunsebut panganggenipun basa ingkang mligi utawi khas wonten ing *linguistik* kados ingkang dipunandharaken

dening Alwasilah (1985:22) “*Penggunaan bahasa yang khas dalam linguistik disebut register*”.

Register nggadhahi fungsi kados ingkang dipunandharaken dening Halliday lumantar Nababan (1985:42) kados ing ngandhap punika.

1. *Fungsi instrumental*, inggih menika fungsi *register* kangge ngandharaken bilih *register* menika minangka sarana utawi alat ingkang nggadhahi ancas tartamtu supados tiyang sanes saged mangertos menapa ingkang snakingjengaken saking register punika, *fungsi* menika utaminipun kangge perintah supados tiyang nindakaken menapa ingkang dipunkajengaken dening penutur, tuladhanipun wonten ukara “jupukna” wontene tetembungan ingkang magayutan kaliyan barang menika nggadhahi *fungsi* langsung tuladhanipun ander kangge cagak molo.
2. *Fungsi interaksi*, kangge sarana *komunikasi* kangge nyaketaken pasedherekan saha pasrawungan kaliyan tiyang sanes. Limrahipun tetembungan ingkang dipunangge ingkang tinamtu kados adatipun kaginakaken nalika pepanggihan, pepanggihan, pitepangan, pitaken kabar, pamit saha sanesipun.
3. *Fungsi personal*, kangge niteni kawontenanipun tiyang utawi kangge niteni lagak lagunipun tiyang nalika micara. Basa kangge ngandharaken perkawis pribadi, ateges penutur nglahiraken gagasan ingkang magayutan kaliyan awakipun piyambak.
4. *Fungsi pemecah masalah*, fungsi basa kangge *mecah masalah* inggih menika basa kaginakaken kangge mutusi perkawis ngantos tuntas, panganggenipun

basa ing perkawis menika saged kangge pitaken, panyuwunan, andharan saha sanesipun tuladhanipun ukara “aku kok kekana duwit to !”

5. *Fungsi imajinasi*, basa kangge ngandharaken gagasan penutur / panyerat ingkang ngamot amanat utawi maksud pribadi penutur, tuladhanipun cariyos.
6. *Fungsi informasi*, kangge sarana *informasi* utawi kawruh supados tiyang sanes saged mangertos ing satunggaling bab, tuladhanipun cakrik griya limasan, senthong saha sanesipun.

Dudutanipun *register* inggih menika kajian basa ingkang ngembang panganggenipun tetembungan ing kaperluan tartamtu, sipatipun mligi utawi *spesifik*. Pirembagan *register* wonten gayutipun kaliyan *konteks* saha *partisipan* ing wicantenan. Gayut kaliyan panaliten menika panaliten menika, *fungsi register* kalebet (1) *fungsi instrumental* mliginipun kangge pirantos ingkang nggadahi paedah langsung kangge pirantos sanes tuladhanipun ander, (2) *fungsi informasi* mliginipun kangge nama pirantos ingkang boten nggadahi paedah langsung kangge pirantos sanes tuladhanipun cakrik limasan.

D. Griya Adat Jawi

Griya inggih menika papan kangge dumunung tiyang saha dados kabektahan pokok sasampunipun sandhang saha pangan. Griyanipun tiyang Jawi asalipun kadamel saking sela (selagriya) utawi guwa “..Gua-gua itu sebenarnya lebih mirip dengan ceruk-ceruk di dalam batu karang yang dapat dipakai untuk berteduh”.(Ismunandar, 1986:14). Awit sela menika angel pendamelanipun saha dangu-dangu gigis amargi asring kenging toya,tuwuh pamanggih griya adat Jawi dipundamel saking kajeng. Ismunandar (1986 :11) ngandharaken bilih miturut

satunggaling serat aslinipun griya adat Jawi dipundamel saking kajeng nalika jaman Prabu Jayabaya ing kraton Kediri, pamilihipun kajeng kangge bahan griya adat Jawi awit kajeng menika entheng, gampil dipun damel saha menawi risak gampil dipun dandosi.

“Karena kebudayaan suku atau bangsanya juga berkembang, maka mereka mengalami hubungan dengan bangsa-bangsa lain dan disitulah terjadi saling tukar-menukar informasi sehingga corak rumahnya berkembang dalam bentuk, ukuran maupun cara pengaturannya, “(Ismunandar, 1986:9)

Saking andharan menika, cakrik griya adhat Jawi saged dados maneka amargi tiyang gadhah kabektahan saha kemampuan piyambak-piyambak, kejawi menika awit seni manapa dene kasenengan tartamtu ngengingi griya. Ing masarakat Jawi wonten maneka cakrik griya adhat inggih menika Joglo, Limasan, Kampung, Tajug lan Panggang Pe. Maneka wernipun cakrik griya adhat Jawi amargi majengipun jaman, wontenipun *interaksi* utawi sesrawungan kaliyan bangsa-bangsa sanes saha kabektahan ingkang maneka. Tuladhanipun panganggenipun banon ing griya adat Jawi kangge pager utawi beteng, awit wontenipun *akulturasi budaya* saking Eropa, India saha Arab. Budiharjo (1997:43) *“sebagai suatu proses, arsitektur Jawa mirip dengan jasad hidup yang tumbuh dan berkembang sejalan dengan perkembangan kehidupan penghuninya..”* tegesipun griya adhat Jawi sansaya dangu mindhak awit kabektahan ingkang ngangge, miturut Budiharjo (1997:43) ngandharaken bilih tiyang Jawi ingkang sampun palakrama, kedah dipundamelaken utawi damel griya piyambak, tiyang kasebat sampun omah-omah ateges sampun gesang piyambak mboten gumantung kaliyan tiyang sepuh, pramila sedaya kabektahan anak bojonipun kedah kacekapan.

Tiyang Jawi ingkang nembe palakrami, sampun kedah omah-omah piyambak menawi kiyatipun namung damel griya alit, lekasipun saged ngangge griya panggang-pe rumiyin, sareng sampun langkung mampu saha kebektahan sansaya mindhak, griyanipun mindhak dados kampung setangkep, kabektahan mindhak saperlu nyimpen raja brana griyanipun dipundamel limasan, gadhah tetumpakan damel gedhokan jaran, mindhak malih drajatipun upaminipun dados lurah lajeng damel pendhapi joglo, peringgitan saha dalem limasan, sareng sampun kathah putra wayahipun saha menawi wonten tamu ingkang nyare lajeng damel gandhok punika dangu-dangu griya adat Jawi mindhak dados *kompleks* griya ingkang melar dados ageng. Saking andharan kala wau, wontenipun tatanan adhat ing masarakat Jawi kados bedanipun drajat tiyang jawi ingkang kaperang dados sekawan tingkatan inggih menika ; ndara, priyayi, wong dagang lan wong cilik menika ndadosaken cakrik griya adhat Jawi dados maneka awit saben-saben *kelompok sosial* wau gadhah kabektahan piyambak-piyambak, kados ingkang dipun andaraken dening Koentjaraningrat lumantar Anggraeni (2012:11) “*orang Jawa sendiri dibagi menjadi empat tingkat sosial sebagai stratifikasi status, yaitu ndara (bangsawan), priyayi (birokrat), wong dagang atau saudagar (pedagang), wong cilik (rakyat kecil)*”.

Griya adat Jawi kaperang dados gangsal cakrik, adhedhasar andharan Budiharjo (1997:15), gangsal cakrik griya adat Jawi menika ; Joglo, Limasan, Tajug , Panggang pe, kaliyan kampung, gayut kaliyan pamanggih Prijotomo (1995:5) “*bentuk rumah adat Jawa dibagi dalam 5 (lima) tipe, yaitu : tajug, joglo, limasan, kampung dan panggang-pe*”. Saking pamanggih-pamanggih kasebat

saged dipundudut bilih griya adhat Jawi wonten gangsal inggih menika ; joglo, limasan, tajug, kampung saha panggang-pe. Ing griya adat Jawi panganggenipun griya adat ingkang maneka kasebat kadosta dalem kaliyan peringgitan sama-sama ngginakaken limasan ananging kanthi corak beda, pramila saben-saben cakrik gadhah nama-nama piyambak gumantung kaliyan kabektahan pangangge. Ing ngandhap punika nama-nama griya adat Jawi.

1. Joglo

Joglo inggih menika satunggaling cakrik griya adhat Jawi ingkang dipunginakaken deneng para priyayi saha tiyang ingkang sugih, kacihna anggenipun mbangun griya adhat Joglo mbektahaken pirantos ingkang mirunggan saha kathah kadosta panganggenipun kajeng lan pendamelipun ingkang ruwet utawi kathah. *“Rumah joglo biasanya dimiliki oleh orang-orang dengan status sosial ekonomi tinggi”*(Anggraeni, 2012:11) wondene miturut Ismunandar (1986:93) griya joglo sak botenipun ngangge sekawan cagak, ananging awit majengipun jaman saha miturut kabektahan, griya menika dipunsukani emper mubeng kados ingkang limrah ing Kaman samenika.

Griya adat joglo ngangge empyak brunjung limas kejen maju telu kaliyan serongan, brunjung dipuncagak ngangge saka guru saha temumpang sekawan blandar blandar tumpang saka guru, ngginakaken sekawan empyak penanggap, gadhah saka guru cacah sekawan, ngginakaken satunggal ander molo. Nama-nama griya adat joglo kados menika ; Jompongan, kepuhan Lawakan, Ceblokan, kepuhan Limolasan, Sinom Apitan, Pengrawit, kepuhan apitan, lambangsari, wantah apitan, hageng mangkurat.

2. Limasan

Griya limasan miturut Ismunandar (1986:106) inggih menika griya ingkang ngginakaken empyak kalih kejen maju telu saha kalih empyak sanesipun inggih menika *trapezium sama kaki* pramila brunjungipun limas. Awit asring manggihi ewah-ewahan saha kabektahan ingkang langkung, griya limasan saged dipuntambah empyak emper pramila griya limasan gadhah nama piyambak-piyambak.

Menawi dipuntingali, griya limasan katingal kados griya joglo, bedanipun menawi griya limasan brunjungipun langkung andhap saha langkung panjang, kejawi menika griya limasan boten sedaya ngginakaken emper. Saka tengahipun wonten wolu, sikil brunjung tumapak ing wolung blandar saka tengah (langkung panjang lan andhap tinimbang joglo), saged ngginakaken emper utawi boten.

Nama-nama griya limasan inggih menika ; Apitan, klabang nyader, ceblokan, lawakan, paculgowang, gajah ngombe, gajah njerum, gajah mungkur, bapangan, semar tinandhu, cere gancet, gotong mayit, semar pinodhong, apitan pengapit, lambangsari, trajumas lambang gantung, lambang teplok, empyak setangkep, trajumas lambang teplok, sinom lambang gantung rangka kutuk ngambang.

3. Kampung

Griya adat kampung corakipun prasaja, titenanipun ngginakaken empyak setangkep saha saged ngginakaken empyak emper saha tarup. Menawi dipuntingali griya kampung menika kados griya limasan ananging ngginakaken brunjung tutup keyong miturut Ismunandar (1986:125) griya kampung umumipun nggadhahi dhenah persagi sak botenipun ngangge sekawan cagak, payonipun

kalih setangkep awujud persagi saha ing sisih kiwa tengenipun ngangge tutup keyong.

Kampung ngginakaken brunjung empyak setangkep, ngginakaken tutup keyong, saged ngginakaken emper utawi boten. Nama-nama griya kampung antawisipun ; kampung pokok, gotong mayit, klabang nyander, pacul gowang, apitan, trajumas, dara gepak, gajah ngombe, gajah njerum, semar pinondhong, saha cere gancet.

4. Tajug

Tajug inggih menika griya adat ingkang dipunginakaken kangge papan sembahyang wujudipun tajug menika masjid utawi langgar. Kejawi menika tajug ugi dipunginakaken kangge tahta raja saha pasareyan tiyang ingkang dipunormati kados pasareyan para raja lan para wali (alim ulama). Griya adat tajug boten ngginakaken bubungan pramila brunjungipun lancip ingkang samangke dipunginakaken kangge nyelehaken mustaka. Tajug kados griya joglo, ngginakaken brunjung lancip, boten ngangge bubungan, ngginakaken mustaka, ngginakaken empyak pinggir, dipunginakaken kangge masjid, langgar utawi cungkup makam, miturut Ismunandar (1986:137) mesjid utawi tajug inggih menika papan kangge ngibadah tiyang Islam, corak mesjid menika persagi ingkang dumugi semenika taksih dipunlestantunaken.

Masjid, cungkup, semar sinongsong, tawon boni, tiang satu lambang teplok, semar tinandu, lawakan lambang teplok, masjid payung agung, lambang sari, masjidan lambang teplok, masjidan lawakan, semar sinongsong lambang gantung, lambang gantung, mangkurat, sinom tinandhu, ceblokan.

5. Panggang pe

Panggang tegesipun dipungarang, pe tegesipun dipunbenteraken ing ngandhap srengenge, ancasipun supados samukawis ingkang dipungarang utawi dipunpe saged garing, tuntas utawi asat. *“Ada sebuah atap dan empat buah tiang atau lebih dan barang yang dijemur diatasnya lekas kering”* (Ismunandar,1986:152) griya panggang pe corakipun prasaja awit asal panganggenipun boten kangge papan dumunung tiyang ananging kangge nyelehaken barang-barang kadosta ; teh, jagung, kleman, mbako lan sapanunggalipun. Griya panggang pe ngginakaken setunggal empyak utawi kalih empyak amrih samukawis ingkang wonten lebetipun enggal garing kenging srengenge kejawi menika uap saking siti enggal sami medal.

“Sebuah bangunan yang cukup kokoh, yang termasuk paling tua, dengan ditemukannya relief pada dinding-dinding candi maupun tempat pemujaan lain. semua bentuk rumah panggang-pe mudah dibuat. Biasanya ringan dan kalau rusak tidak memerlukan resiko yang besar. Itulah sebabnya rumah semacam ini tetap dipertahankan “(Ismunandar, 1986:152)

Awit griya panggang pe pandamelipun langkung gampil, sinaosa prasaja ing jaman menika taksih kathah ingkang ngginakaken, utaminipun ing pasabinan griya menika kangge gubug utawi kangge nyelehaken tinja.Titenan griya panggang pe cakrikipun prasaja, ngginakaken satunggal empyak, adatipun dipunginakaken kangge griya prasaja, gudhang, wande, cakruk, gubug saha kandhang. Nama-nama griya panggang pe antawisipun ;panggang-pe pokok, trajumas, gedang selirang, empyak setangkep, bentuk kios, kodhokan, cere gancet, gedang setangkep, barengan.

Panganggenipun griya adat Jawi gumantung kaliyan kabektahan saha kemampuan ingkang ngangge, tuladhanipun tiyang ingkang namung bektah papan ingkang prasaja ngginakaken griya panggang pe utawi kampung, wondene ingkang dipunginakaken kangge kangge wande ngginakaken Panggang Pe awit cakrikipun alit. Tiyang ingkang gadhah kabektahan ingkang kathah, langkung mampu saha gadhah pangkat inggil kados Lurah, Camat, Bupati saha sapanunggalanipun ngginakaken griya Limasan kangge dalem, pringgitan kangge wayangan, Joglo kangge pendhapa, limasan utawi kampung kangge pawon saha gandhok tuwin sanesipun, mampunipun tiyang sacara bandha saha pangkat inggil ndadosaken kabektahan griyanipun ageng saha *mewah* kados Joglo utawi Limasan kaginakaken ukiran-ukiran ingkang mirunggan.

Wonten ing jaman samenika kathah griya adhat Jawi ingkang dipunbangun kanthi wujud ingkang maneka warna, awit saking majengipun jaman para tiyang remen ndosaken griyanipun katingal endah, mboten remen ingkang namung prasaja kemawon satemah dipun sukani *variasi* ingkang saget nambah gebyar. Pramila saking mekaten punika ndadosaken griya adhat Jawi menika kathah istilahipun.

E. Panaliten Inggang Gayut

Panaliten ingkang gayut kaliyan panaliten menika inggih menika panalitenipun dwi lestari kanthi irah-irahan “*Register Tata Rias Pengantin Solo Basahan*” wonten ing panaliten menika sami-sami ngrembag perkawis *register* ananging panaliten kasebat ngrembag tatarias penganten solo basahanmliginipun perkawis wujud *register* saha *makna simbolisme* ing salebeting *register* kasebat,

menawi wonten panaliten menika ngrembag perkawis register griya adhat Jawi ing perkawis wujud saha fungsipun. Kejawi menika panaliten sanesnesipun “*Register Dalam Pertunjukan Wayang Kulit Lakon Kuntul Wilanten Oleh Dhalang Timbul Hadi Prayitna*. 2007 dening Suhartono ingkang ngrembag perkawis *register* ing wayang kulit. Panaliten sanesipun inggih menika *Rumah Tradisional Jawa Joglo Di Kota Gede*. 2012 dening Lisa Anggraeni, ing panaliten menika ngrembag perkawis kabudayan Jawi arupi griya adat Joglo ingkang wonten ing Kota gedhe Yogyakarta, gayut kaliyan panaliten menika ingkang mbedhah perkawis griya adhat Jawi.

Saking panaliten ingkang gayut kasebat, sadangunipun panaliti madosi dereng wonten panaliten ingkang ngginakaken irah-irahan “*Register Griya Adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang*” ingkang ngrembag perkawis *register* ing perkawis wujud saha *fungsi registeripun*. pramila panaliten menika saged dipunpitados minangka panaliten asli saking panaliti piyambak boten asil santunan saking panaliten sanes.

BAB III METODE PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Corak panaliten menika nggikanaken *metode* panaliten *deskriptif* panaliten *deskriptif* inggih menika panaliten ingkang ancasipun kangge ngandharaken kawontenan ing masarakat menapa wontenipun. Gayut kaliyan panaliten ingkang dipuntindakaken, dados asiling panaliten menika arupi kedadosan utawi andharan menapa wontenipun ing lapangan.

Panaliten *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang menika katindakaken kanthi pados data griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang menapa wontenipun jumbuh kaliyan kawontenan saha ngasilaken data ingkang sanyatanipun.

B. Data saha Sumber data

Data ing panaliten menika awujud tetembungan utawi *frasa* ingkang kalebet *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang. Sumber datanipun inggih menika *informan* ing kaliangkrik adhedhasar tetimbangan menika; (1) umur *informan* ingkang sampun sepuh, (2) pedamelanipun ingkang wonten gayutipun kaliyan panaliten menika, saha (3) seserepanipun *informan* bab kawruh griya adat Jawi ingkang saged minangkani andharan masarakat Kaliangkrik, pramila anggenipun nemtokaken narasumber ngginakaken *purposive sampling (sample bertujuan)*. Kejawi kasebut ing nginggil anggenipun nemtokaken *informan*, saking masarakat Kaliangkrik supados saged

ngandharaken sinten ingkang saged dados *informan* panaliten menika utawi ngginakaken *key informan*.

C. Pirantos Panaliten

Pirantos panaliten menika ngginakaken *human instrument* utawi panaliti piyambak saha saged kabiyantu tiyang sanes. *Human instrument* inggih menika panaliti ingkang saged empan papan ing lapangan, panaliti minangka *perencana*, *pelaksana* saha *pelapor* ing panaliten menika ingkang ndherek *partisipasi aktif*. Kejawi menika pirantos pambiyantu ing panaliten menika inggih menika; *pedoman wawancara*, perekam suwanten, *kamera*, saha pirantos nyerat. *Pedoman wawancara* kangge pandom supados ingkang badhe dipunpitakenaken jangkep, boten wonten ingkang kantun. Perekam suwanten kaginakaken kangge nggampilaken anggenipun nyerat asiling *wawancara*. *Kamera* kangge sarana pados data panyengkuyung awujud foto dokumentasi. Pirantos nyerat kangge nyerat perkawis wigati nalika nindakkaken *wawancara*, utawi nyerat perkawis tartamtu ingkang sanalika kapanggihaken wonten lapangan.

D. Cara Ngempalaken Data

Cara ngempalaken data kanthi *observasi* saha *wawancara*. *Observasi* katindakaken kanthi ningali kawontenan wujud saha *fungsi register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik, ancasipun panaliti nindakaken *observasi* boten namung mangertos nama-nama istilahipun ananging ugi mangertos wujud saha *fungsiipun* tetembungan ing griya adat Jawi kasebat. *Wawancara* kanthi wawan rembag kaliyan para *informan*, magayutan kaliyan ancasing panaliten inggih menika wujud saha *fungsi register* ingkang adhedhasar pandom wawancara.

Sasampunipun angsal data awujud andharan saking para *informan*, anggenipun *transkrip* kabiyantu asil rekaman suwanten kangge nggampilaken nyerat asiling wawancara. Data asiling pirembagan dipunpilih saha dipunpilah ingkang jumbuh kaliyan ancasing panaliten.

E. Cara Nganalisis Data

Caranipun nganalisis data ngginakaken *teknik analisis data deskriptif* inggih menika ngandharaken data kados menapa wontenipun wonten ing lapangan kanthi cak-cakan ing ngadhap punika.

1. *Identifikasi*, inggih menika kanthi ngempalaken data ingkang jumbuh kaliyan obyek ingkang badhe dipuntiti, ing panaliten menika ancasing nemtokaken obyek ingkang badhe dipuntliti inggih menika tetembungan wonten griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang.
2. *Klasifikasi*, inggih menika milahi data-data adhedhasar perkawis ingkang badhe dipuntliti. Wonten perangan punika dipunpendhet data-data asiling wawancara ingkang jumbuh kaliyan ancasing panaliten inggih menika wujud saha *fungsi registeripun*, data ingkang boten jumbuh dipunicali. Kejawi menika data dipunklempakaken dados sekawan inggih menika; cakrik, balungan, perangan saha papan-papanipun.
3. *Interpretasi data*, inggih menika *analisis data* dening panaliti, wonten panaliten menika kanthi ngandharaken *register* griya adat Jawi saking wujud rumiyin kalajengaken *fungsi registeripun*, wujuding *register* inggih menika andharan bab tetembungan, wondene *fungsi register* inggih menika

paedahipun saben tetembungan ing griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik.

4. *Inferensi*, inggih menika ngandhareken dudutan saking asiling panaliten wujud saha *fungsi register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang.

F. Validitas saha Reliabilitas Data

Validitas saha *reliabilitas* data wonten ing panaliten menika ngginakaken cara *triangulasi*, (Moleong, 2009:330) *triangulasi* inggih menika cara ngesahaken data kanthi *ngecek* utawi kangge nandhingaken satunggal data kaliyan data sanesipun. *Triangulasi* ing panaliten menika kanthi *triangulasi metode*, saha *triangulasi sumber*. *Triangulasi metode* inggih menika nggayutaken andharan saking informan kagayutaken kaliyan asiling *observasi*. *Triangulasi sumber* inggih menika kanthi mbandhingaken andharan-andharan saking setunggal *informan* kagayutaken kaliyan andharan-andharan saking *informan* sanes ngantos pikantuk katerangan ingkang sami, saking menika data sampun kaanggap *valid*.

Panganggenipun *triangulasi* ing panaliten kanthi tuladhan mekaten.

1. *Triangulasi sumber* ing andharan griya limasan, saking *nforman* setunggal “nek limasan niku mandere mung kalih nek kampung mandere sekawan ning boten ngangge dudur ngeten”(CLW04) wondene andharan sanesipun “nek limasan ya kaya kuwi dudure papat..”(CLW03) saking andharan menika saged dipunmangertos bilih griya limasan ngangge dudur.

2. *Triangulasi metode* kanthi nandhingaken asiling *observasi* kaliyan asiling *wawancara*. Tuladhanipun andharan bab griya limasan ing nginggil katandhingaken kaliyan gambar asiling observasi.



limasan ngangge dudur.

BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. Asiling Panaliten

Asiling panaliten *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang ingkang sampun panaliti tindakaken, taksih kathah griya adat Jawi ingkang ngadeg saha taksih gayut kaliyan pakem bagunan Jawi ing perkawis; corak-corakipun griya adat Jawi, panyebutipun istilah-istilah perangan saha papan-papa ing griya adat Jawi, ananging kawontenan ing Kaliangkrik panyebutipun istilah-istilah peranganing griya saperangan boten sami kaliyan ing daerah sanes tuladhanipun tembung santog, bungalan, ampal saha sanesipun.

Cakrik griya adat Jawi ing kecamatan Kaliangkrik kathahipun limasan, kampung, mujur saha dara gepak, pramila asring tiyang Kaliangkrik ngandharaken menawi saka guru griya adat Jawi wonten wolu, awit umumipun cakrik griya-griya kasebat. Panganggenipun griya adat Jawi ing Kaliangkrik gumantung kaliyan kabektahan saha kemampuan ingkang gadhah griya, wonten ingkang gahah griya ageng menapa dene namung prasaja kemawon. Tuladhanipun wonten ingkang gadhah griya kangge dalem kemawon, wonten ugi ingkang mbektahaken pandhapi, wonten ugi ingkang dipuntambah gandhokan, wonten ugi ingkang namung gadhah griya setangkep utawi pacul gowang kemawon kangge papan dumunung satunggal kulawarga alit.

Ing panaliten menika ngrembag perkawis wujud saha *fungsi register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang, tetembungan wau kaperang ing perkawis ; cakrik, nama-nama balunganing griya, nama-nama

peranganing griya, saha papan-papanipun, asiling panaliten kaandharaken wonten tabel wujud saha *fungsi register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang. *Fungsi register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang wonten kalih inggih menika *fungsi instrumental* saha *fungsi informasi*, *fungsi instrumental* inggih menika *fungsi register* ingkang nggadhahi paedah langsung kangge pirantos sanesipun tuladhanipun ander kangge cagak molo, gendheng kangge mayoni griya, bahu dhanyang kangge nyagak blandar saha sanesipun, wondene *fungsi informasi* inggih menika *fungsi register* ingkang boten nggadhahi paedah langsung kangge pirantos sanesipun utawi namung kangge ngandharaken dhateng pamaos istilah ing griya adat Jawi, tuladhanipun cakrik, tritis, gonggangan, senthong kuncung saha sanesipun.

Tabel wujud saha fungsi register griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang

No	Wujud register	Fungsi register	Data	Indikator
1.	Cakrik limasan	<i>Fungsi informasi</i>	..limasan nduwure limas.(CLW01),.. limasan saka gurune wolu.(CLW02),.. limasan niku mandere mung kalih..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Brunjungipun serongan sisihipun kejen maju telu • Brunjung ngangge dudur • Anderipun 2 • Krebil gandheng kaliyan brunjung • Molo langkung caket tinimbang kampung
2.	Cakrik kampung	<i>Fungsi informasi</i>	..kampung ndhuwur kana nggo tutup keyong.. (CLW01), .. kampung mandere sekawan ning boten ngangge dudur..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Brunjungipun persagi setangkep sisihipun tutup keyong • Anderipun 4 • Krebil pisah kaliyan brunjung • Molo langkung panjang tinimbang limasan
3.	Cakrik mujur	<i>Fungsi informasi</i>	Mujur kuwi kaya limasan.. (CLW01)..mujur niku bentuke niku kados limasan ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Brunjung sisihipun serongan saha kejen maju telu • Brunjung ngangge dudur • Anderipun 2 • Madhepipun mujur sejajar kaliyan molo
4.	Cakrik dara gepak	<i>Fungsi informasi</i>	Dara gepak ning kene kaya mujur..(CLW03), Dara gepek niku ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Brunjungipun kampung setangkep saha tutup keyong • Anderipun 4 • Boten ngangge krebil
5.	Cakrik glathik mungup	<i>Fungsi informasi</i>	Glathik mungup padhane molo..(CLW02), Glathik mungup niku ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Molonipun langkung panjang tinimbang blandar • Ngangge tutup keyong • Wonten ingkang ngangge dudur
6.	Cakrik kampung setangkep	<i>Fungsi informasi</i>	..kae omah setangkep. (CLW03),..setangkep niku ngeten niki ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Brunjungipun persagi setangkep • Anderipun 4 utawi langkung • Molonipun langkung panjang tinimbang limasan setangkep

Tabel candhakistan

7.	Cakrik limasan setangkep	<i>Fungsi informasi</i>	.. njuk mbeta dudur, saking nginggil dugi ngandhap ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Menawi ngangge emper saka jaga satrunipun 3 • Brunjungipun limas serongan kaliyan majutelu • Anderipun 2 utawi langkung • Ngangge dudur • Molonipun langkung caket tinimbang kampung setangkep
8.	Cakrik pacul gowang	<i>Fungsi informasi</i>	Ha pacul gowang niku istilaha ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Sakanipun 6, 8 utawi langkung • Ngangge emper sesisih • Saka goconipun 3, 4 utawi langkung • Brunjungipun persagi setangkep • Anderipun 4 utawi langkung
9.	Cakrik joglo	<i>Fungsi informasi</i>	.. joglo saka gurune papat ..(CLW01), Nek joglo ngeten niki ..(CLW02), Joglo niku ngeten niki ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Saka gurunipun 4, saka goconipun 12 • Brunjung ing nginggil saka guru serongang kaliyan maju telu • Brunjung kaliyan emper gangge dudur • Emperipun mubeng
10.	Cakrik klabang nyander	<i>Fungsi informasi</i>	.. klabang nyader kaya limasan kuwi luwih.. (CLW01), Ha niku omah gedhe ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Pengeret langkung saking 4 • Kados limasan ageng ananging boten ngangge emper tarup
11.	Umpak	<i>Fungsi instrumental</i>	Kuwi umpak ..(CLW01), Umpak niku ..(CLW02),.. umpak kui seka watu ..(CLW03), Umpak nika ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kadamel saking sela • Wujudipun <i>trapezium</i> menawi kangge saka guru saha persagi kangge saka goco saha saka jaga satru • Wonten ingkang ngangge purus kaliyan ingkang boten

Tabel candhakipun

12.	Saka guru	<i>Fungsi instrumental</i>	.. saka guru sing gedhe-gedhe ..(CLW01),...niku saka guru niku ..(CLW02), Saka guru istilahe ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Saka ingkang paling ageng • Kangge nyagak brunjung • Dipunkiyati ngangge kolong, kili, pengeret saha blandar • Dumunung ing tengah-tengah
13.	Saka goco utawi saka rowa	<i>Fungsi instrumental</i>	Nek sing kuwi jenenge saka goco ..(CLW01), Goco niku ngeten niki ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Saka kangge nyagak emper • Langkung alit tinimbang saka guru
14.	Saka jaga satru	<i>Fungsi instrumental</i>	.. sing tarup kae jenenge jaga satru.(CLW01), Tarup niku saka jaga satru ..(CLW04),	<ul style="list-style-type: none"> • Saka jaga satru kangge nyagak emper tarup • Umumipun cacah 4 utawi 3 • Langkung alit saking goco
15.	Kolong	<i>Fungsi instrumental</i>	Kolong kuwi sing bolong.. (CLW01), ..niki kolonge riyin mlebet ..(CLW02), ..kolong niku sing niki ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Sunduk ingkang lebetipun wonten bolonganipun • Dipunsunduk ngangge kili • Kolong mlebet rumiyin lajeng kili • Asring dipunsebut purus wadon
16.	Kili	<i>Fungsi instrumental</i>	.. kili sing pucuke cilik ..(CLW01), ..cendhek niki kili..(CLW02),..k ili niku sing niki.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Sunduk ingkang awujud paku • Kangge nyunduk kolong • Mlebetipun kili sak sampunipun kolong mlebet • Asring dipunsebut purus lanang
17.	Pengeret	<i>Fungsi instrumental</i>	.. kae delehi pengret.. (CLW01), ..niki pengeret ..(CLW02), Niku pengeret sik ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Dumunung ing sak nginggilipun kili • Padoning pengeret dipunpaku purus saka guru saha nyathok kaliyan blandar • Dipuntumpangi blandar • Kangge temumpang ander kejawi griya setangkep ageng

Tabel candhakistan

18.	Blandar	<i>Fungsi instrumental</i>	..terus dicathokake karo blandar.. (CLW01), ..njuk niki blandar ..(CLW02), ..niki blandar.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Dumunung ing sak nginggilipun kolong • Blandar dipunpaku purus saka guru saha nyathok temumpang sak nginggiling pengeret • Kangge temumpang usuk menawi boten ngangge tumpang
19.	Tumpang	<i>Fungsi instrumental</i>	..kuwi jenenge tumpang.. (CLW01), Ha nggih, tumpang.. (CLW02), Nggih ha niki tumpang ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Dumunung ing sak nginggil blandar saha pengeret • Temumpangipun ing nginggiling gimbal blandar utawi pengeret • Kangge numpangaken usuk • Umumipun boten kaginakaken ing griya setangkep, pacul gowang saha kios
20.	Tumpang sari	<i>Fungsi instrumental</i>	Nek tumpang sari kuwi..(CLW01), ..tumpang sari niku..(CLW02), ..njuk sari niku luwih apik ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Dumunung ing sak nginggil tumpang • Temumpangipun ing sak nginggiling gimbal tumpang • Namung kaginakaken ing griya joglo
21.	Emprit ganthil	<i>Fungsi instrumental</i>	..ten ngriki emprit ganthil.. (CLW02), ..ana jenenge emprit ganthil ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Wujudipun kajeng ingkang dipunukir kados nanas • Nggantung ing pardoning tumpang sari utawi dhadhapeksi • Kangge luwes-luwes
22.	Santen	<i>Fungsi instrumental</i>	Santen, ganjel antarane pengret karo blandar.. (CLW01), Santen nggih saget niku...(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Wujudipun kajeng persagi utawi persagi panjang ingkang dipunukir utawi boten • Kangge ganjel kakiyatan blandar saha pengeret • Dumunung ing tengah antawisipun kolong kaliyan blandar saha pengeret kaliyan kili

Tabel candhakipun

23.	Dhadha peksi	<i>Fungsi instrumental</i>	Dhadha peksi niku..(CLW02), Dhadhapeksi ya ndhuwur kuwi..(CLW03), Dhadhapeksi niku..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Balok kajeng ingkang gandheng kaliyan blandar utawi pengeret • Kangge kakiyatan susunan saka guru • Kangge temumpang ander griya joglo ingkang ngangge ander • Kangge nggantung lampu
24.	Ander	<i>Fungsi instrumental</i>	Ander cagak molo..(CLW01), Ander molo niku..(CLW02),...ander niku gawe cagak molo..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kangge cagak molo • Temumpang ing pengeret • Mlebet ing purus pengeret saha molo
25.	Molo	<i>Fungsi instrumental</i>	Molo ya balok omah.. (CLW01) ..molo niku papaning.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Balungan griya ingkang dumunung ing padon nginggil • Kangge temumpang wuwung
26.	Dudur	<i>Fungsi instrumental</i>	Dudur kuwi balok kayu..(CLW01), Dudur niku sing niki ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kangge nggandheng molo • Kangge temumpang wuwung • Kangge nggandheng usuk
27.	Ginggang	<i>Fungsi instrumental</i>	..nika namine iga-iga..(CLW02), Iga-iga, nggih padha karo ginggang.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Balok kangge kakiyatan usuk • Temumpang ing sak nginggiling kap utawi dudur
28.	Kap	<i>Fungsi instrumental</i>	..jenenge kuwi kap.(CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Balok kangge nyangga ginggang • Gandheng antawisipun blandar utawi tumpang saka guru kaliyan blandar goco
29.	Bahu dhanyang	<i>Fungsi instrumental</i>	Bahu dhanyang ya.. (CLW01), ..bahu danyang niku..(CLW02), Bahu dhanyang kuwi..(CLW03), Bahu dhanyang.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kajeng kangge kakiyatan blandar, molo utawi krebil • Kangge kakiyatan saka guru menawi boten ngangge kolong-kili

Tabel candhakistan

30.	Usuk	<i>Fungsi instrumental</i>	Usuk pring napa kayu .(CLW02), .. usuk niku gawe <i>meletakkan</i> reng.(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kajeng kangge temumpang reng saha payon • Kadamel saking pring utawi kajeng • Temumpang ing dudur, blandar, molo, tumpang saha aruman
31.	Reng	<i>Fungsi instrumental</i>	..ngangge reng niku.(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kajeng kangge temumpang payon • Kadamel saking pring utawi kajeng
32.	Gendheng	<i>Fungsi instrumental</i>	.. ya bisa gendheng.. (CLW03), ..niki arak gendheng ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kadamel saking lempung ingkang dipunobar • Kangge payoning griya • Wujudipun mlengkung kangge dalan toya • Wonten nggent-nggetanipun kangge nyanthel wonten reng
33.	Wuwung	<i>Fungsi instrumental</i>	.. deleh wuwung (CLW01), .. wuwung niku untuk menutup .. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kadamel saking lempung ingang dipunobar • Kangge nutup sambunganing payon • Dumunung ing dudur saha ing molo • Wujudipun siku • Wonten ngget-nggetanipun kangge cemanthel menawi boten ngangge paku
34.	Resplang	<i>Fungsi instrumental</i>	Resplang kuwi yo gawe tutup usuk.(CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Blabag kangge tutup usuk • Dipunpaku kaliyan usuk padon ngajeng, wingking saha sisih
35.	Asep	<i>Fungsi instrumental</i>	..asep guwangan kebul.. (CLW03) Asep niku..kangge metu kebul.(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Wujudipun gendheng bukak • Dipunganjel kajeng • Kangge medal kebul • Ing sak nginggiling pawon

Tabel candhakistan

36.	Tutup keyong	<i>Fungsi instrumental</i>	.. nggo tutup keyong.. (CLW01), Tutup keyong niku..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Wujudipun pager sae punika kajeng utawi pring • Wangunipun maju telu kalih gandheng kaliyan ander • Kangge tutup sisih brunjung • Dipunginakaken wonten griya kampung, dara gepek saha glathik mungup
37.	Payon	<i>Fungsi instrumental</i>	Payon ya kuwi.. (CLW03), Payon niku..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Sedaya ingkang kangge tutup griya • Wujudipun saged atep, gendheng, seng, asbes saha sanesipun • Temumpang ing empyak
38.	Brunjung	<i>Fungsi instrumental</i>	(CLW01),...etung ange brunjung.. (CLW02), Brunjung kuwi.. (CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Payoning griya adat ingkang dumunung ing nginggil piyambak • Dipuncagak ngangge saka guru
39.	Emper	<i>Fungsi instrumental</i>	Kuwi jenenge emper. (CLW03), Sing kuwi emper.(CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Payoning griya ingkang sak ngandhapipun brunjung • Gandheng kaliyan saka goco saha saka jaga satru • Wonten ingkang ngangge ginggang
40.	Empyak	<i>Fungsi instrumental</i>	Empyak kuwi.. (CLW03), Empyak niku..usuk karo reng niku wes gandheng. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Rerakitan reng kaliyan usuk • Menawi jaman rumiyin dipundamel ing ngandhap, menawi samenika limrah dipunrakit ing nginggil
41.	Talang	<i>Fungsi instrumental</i>	..talang niku .. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Gandhenganipun kalih payon ingkang mangandhap • Kangge milinipun toya jawah • Wujudipun seng utawi karpét kangge nadhahi toya saking gendheng lajeng dipunilekaken

Tabel candhakistan

42.	Gimbal	<i>Fungsi instrumental</i>	.. gimbal niku turahan blandar, molo nggih saged.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Tirahaning blandar, pengeret, usuk, reng saha molo • Tirahaning molo naming wonten griya kampung, dara gepek saha glathik mungup • Tumrapipun blandar saha pengeret kangge numpangaken tumpang saha sanginggilipun • Tumrapipun molo, reng saha usuk kangge njagi keamanan pager saha saka saking toya jawah
43.	Potang aring	<i>Fungsi instrumental</i>	Potang aring kuwi (CLW03), ..potangaring niku sumpingan.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kangge aling-aling peranganing griya ingkang miring • Nginggilipun maju telu ngandhapipun persagi • Saged dipunsambung ngangge santog utawi boten ngangge
44.	Santog	<i>Fungsi instrumental</i>	.. santog niku kangge nahan pager..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Nggandheng saka guru kaliyan saka goco • Kangge nyambung potang aring • Mlebet ing purus saka guru saha nyathok saka goco
45.	Skèsèl	<i>Fungsi instrumental</i>	Kèsèl niku ya kanggone.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kados pager ingkang gandheng-gandheng • Kadamel saking kajeng ukiran utawi rotan utawi pring • Wonten ganjel ngandhapipun supados saged ngadeg • Kangge aling-aling ingkang gampil dipunlih-lih
46.	Gedheg	<i>Fungsi instrumental</i>	Menawi gedhek menika.. (CLW02),.. gedhek seko kayu pring ..(CLW03),..saking pring niku namine gedheg.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Pager ingkang kadamel saking pring • Jinisipun wonten ketep, kepyur saha sasak

Tabel candhakupun

47.	Ketep	<i>Fungsi instrumental</i>	..nek njero aten-aten.. (CLW02),..aten-aten gedhek sing ora ana welatane..(CLW03),..aten-aten niku .. (CLW04) (CLW01), ..nek njaba kulitan .. (CLW02), ..kulitan sing welat..(CLW03), Ha nek kulitan niku.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Pager ketep ingkang anggenipun ngenam rapet kados nam-naman kepang • Kadamel saking pring ingkang dipunpendhet lebetipun menawi aten-aten • Kadamel saking pring ingkang dipunpendhet njawinipun utawi welat menawi kulitan
48.	Kepyur	<i>Fungsi instrumental</i>	..kepyur sing dawa-dawa.. (CLW02), ..kepyur ngene lembut.. (CLW03), kepyur niku.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Pager kepyur kadamel saking pring plupuh saha lonjoran
49.	Sasak	<i>Fungsi instrumental</i>	Sasak niku pokok kerteg mbiyen niku.(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kadamel saking pring ingkang dipunsigar • Meh sama kaliyan kepyur kejawi kepyurngangge plupuh
50.	Gebyog	<i>Fungsi instrumental</i>	..gebyok saking kayu..(CLW02),..gebyog seka kayu tos.(CLW03)..gebyog niku.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising pager ingkang kadamel saking kajeng • Wonten ingkang dipunukir wonten ugi ingknga boten • Pandamelipun kados damel lawang lebetipun blabag dipungapit ngangge ram
51.	Bata utawi banon	<i>Fungsi instrumental</i>	Bata niku nek ora nganggo.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Bahan kangge pager • Kadamel saking lempung utawi siti ingkang dipunobar • Wujudipun persagi abrit • Pasangipun ngangge jedrokan semen kaliyan wedhi

Tabel candhakipun

52.	Jonggol	<i>Fungsi instrumental</i>	..nika jonggol namine.. (CLW02)..pager joggol niku ..(CLW04), Jonggol kuwi pager tarup. (CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Kangge aling-aling tarup utawi jaga satru • Inggilipun 1 meteran • Saged saking pring kajeng utawi semen • Boten rapet • Gandheng ing saka jaga satru
53.	Krebil	<i>Fungsi instrumental</i>	..kuwi jengenge trebil.(CLW01), ..enten krebil nika..(CLW02),... kerbil kae ..(CLW03), Krebil niku emperan cendhek.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Emper alit ing sakiwa tengening griya limasan, kampung saha kios • Boten ngangge saka • Dipuncagol bahu dhanyang • Ing griya limasan gandheng kaliyan brunjung ing griya kampung saha kios boten gandheng • Kangge aling-aling saking toya jawah
54.	Tlundhag	<i>Fungsi instrumental</i>	Menika tlundhak.. (CLW02), Undhag-undhag, supayane.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Kajeng ing sangandhaping lawang • Gandheng kaliyan dlurung • Kangge kakiyatan gawangan lawang
55.	Ampal	<i>Fungsi instrumental</i>	Ampal kae. (CLW03), (CLW04), Ampal kuwi gawe..(CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising kancing kangge pager • Kangge nggapit pager • Temempel ing saka
56.	Cakil	<i>Fungsi instrumental</i>	Cakil niku dicakil.. (CLW04), .. kancing gawe cagol lawang .(CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising kancing kangge lawang utawi jendhela • Temempel ing dlurung • Menawi lawang utawi jendhela badhe dipuntutup cakil dipuncagolake
57.	Grendhel	<i>Fungsi instrumental</i>	..grendhel niku nggih sing ceklek.(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising kancing ingkang kadamel saking wesi • Kangge ngancing lawang utawi jendhela

Tabel candhakipun

58.	Kupu tarung	<i>Fungsi instrumental</i>	Wonten kupu tarung ..(CLW02),...sing kupu tarung ..(CLW03), Kupu tarung niku lawang.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising lawang kalih • Kiwa saha tengen pisah • Menawi dipuntutup tengahipun gandheng • Umumipun kadamel saking kajeng • Umumipun dipunginakaken ing griya ageng
59.	Ineb siji	<i>Fungsi instrumental</i>	.. karo ineb siji. (CLW02), nek ineb siji niku..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising lawang ingkang namung setunggal • Umumipun kangge griya alit
60.	Lawang tugelan	<i>Fungsi instrumental</i>	.. niku lawang tugelan. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising lawang ineb siji ingkang pisah ngandhap saha nginggilipun • Menawi ginggil dipunbikak ngandhap dipuntutup saged dados jendhela
61.	Kripyak	<i>Fungsi instrumental</i>	Kripyak niku.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising lawang utawi jendhela ingkang boten rapet • Kadamel saking kajeng ingkang dipuntata miring • Kangge santun hawa
62.	Ruji-ruji	<i>Fungsi instrumental</i>	..ana ruji-ruji .. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising lawang utawi jendhela ingkang ngangge kajeng ruji-ruji • Menawi wonten jendhela ruji tumancep ing dlurung • Lawang ngangge ruji umumipun dobel
63.	Jendhela	<i>Fungsi instrumental</i>	.. padha karo jendhela.. (CLW04), Jendhela kie.. (CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Kados lawang ingkang dumunung ing pager • Kangge santun hawa saha kangge pepadhang ing lebet ing griya
64.	Leregan utawi slorogan	<i>Fungsi instrumental</i>	Karo slerekan.. (CLW03), ..niku leregan.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Jinising lawang ingkang dipun seret • Boten ngangge engsel • Umumipun kadamel saking pring

Tabel candhakipun

65.	Anjap	<i>Fungsi instrumental</i>	.. anjap gawe narang.. (CLW03), ..anjap niku biasane.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan sak nginggiling pawon • Ngangge cagak piyambak kados amben ananging boten rapet • Ngginakaken pager sasak kangge ambenipun • Kangge nggaringaken barang-barang kados jagung gedhang saha sanesipun
66.	Pantek	<i>Fungsi instrumental</i>	Pantek niku supayane ora lunga..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Wujudipun kajeng ingkang dipunlancipi • Fungsipun kangge maku sambungan ram utawi dlurung • Ram utawi dlurung dipunbur rumiyin lajeng dipunlebeti pantek
67.	Krepus	<i>Fungsi instrumental</i>	Kae krepus jenenge. (CLW03)	<ul style="list-style-type: none"> • Jledrokan semen kaliyan wedhi ing wuwung • Dipuntumpangi wuwung • Kangge kukuh-kukuh wuwung
68.	Pyan	<i>Fungsi instrumental</i>	(CLW01), Pyan ya kuwi..(CLW03), Pyan nika sing..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Tutup rereged ing salebeting griya • Temumpang utawi gandhang ing dhadhapeksi, blandar utawi pengeret • Wonten ugi ing sangandhaping usuk gandheng kaliyan blandar tumrapipun emper • Kadamel saking kajeng utawi pring
69.	Engsel	<i>Fungsi instrumental</i>	Ya engsel.. (CLW03), ..nek engsel niku .. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Wesi lempitan • Wonten bolongipun kangge paku • Kangge ngobahaken lawang utawi jendhela
70.	Tarup	<i>Fungsi informasi</i>	Tarup niku..ting bagian ngarep. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan ing ngadhap payon tarup utawi jaga satru • Kangge inis-inis

Tabel candhakipun

71.	Gandhok	<i>Fungsi informasi</i>	Gandhokan niku istilaha omah ..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan tambahan griya adat Jawi • Gandheng kaliyan griya ageng • Cakrik griya kangge gandhok miturut kabektahan ingkang gadhah
72.	Kuncung	<i>Fungsi informasi</i>	Kuncung niku omah niku..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan setunggal godhagan kangge tarup • Ngangge cagak kalih • Umumipun kangge griya ageng
73.	Senthong	<i>Fungsi informasi</i>	Senthong niku sing sepisan..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan ingkang pribadi • Kangge sare • Boten saben tiyang angsal mlebet • Kangge nyimpen raja brana
74.	Jogan	<i>Fungsi informasi</i>	Jogan mono nek jaman mbiyen..(CLW01), Ha niku jogan..(CLW04),	<ul style="list-style-type: none"> • Jerambahing griya utawi sedaya ingkang dipunidek ing salebeting griya adat Jawi utawi ing sangandhaping payon • Wonten ingkang siti, mester utawi sak menika kramik •
75.	Gonggan gan	<i>Fungsi informasi</i>	..gonggangan niku <i>diantara rumah</i> kalih..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan ingkang boten dipunpayoni • Ing antawisipun kalih griya
76.	Tritis	<i>Fungsi informasi</i>	Tritis ngarepan kuwi..(CLW03), Tritis, niku temibane banyu..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan tumibanipun toya jawah • Umumipun sak njawinipun baturan
77.	Tritikan	<i>Fungsi instrumental</i>	.. kiyupan kuwi tritikan. (CLW03), Tritikan niku sak njaban omah..(CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan ing sak njawinipun griya • Sak ngandhaping gimbal • Boten kedhawahan toya jawah • Ing sak nginggiling baturan

Tabel candhakistan

78.	Baturan	<i>Fungsi informasi</i>	Baturan mau banjur diratakke.. (CLW01),..baturan kuwi pekarangan sing.. (CLW03) ,.. baturan niku masih.. (CLW04)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan kangge ngadeg griya • Ing pinggiripun dipuntatani sela, bata utawi plupuh • Kangge nahan supados toya boten mlebet griya
79.	Pawon	<i>Fungsi informasi</i>	..pawon gawe masak..(CLW03) Pawon niku gawe gegodhog.. (CLW04),	<ul style="list-style-type: none"> • Papan kangge gegodhog • Wonten luweng, kompor utawi anglo • wonten asep ing nginggilipun • Wonten ingkang ngangge anjapipun
80.	Kolah	<i>Fungsi instrumental</i>	..kolah gawe wadhah banyu resik..(CLW03), Wadhah banyu, gawe adus gawe wudhu ngono, gawe reresik.(CLW05)	<ul style="list-style-type: none"> • Papan godhagan piyambak kangge reresik • Wadhah toya saking semen an utawi tembok • Wonten ingkang ngangge jerambah

B. Pirembagan

Wonten pirembagan panaliten menika, ingkang kaandharaken magepokan kaliyan ; cakrik, nama-nama balunganing griya, nama-nama peranganing griya saha papan-papan ing griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang. Anggenipun ngandharaken pirembagan panaliten ing ngandhap menika, wujud saha *fungsi register* kaandharaken sesarengan amargi sae punika wujud utawi *fungsi register* kekalihipun nggadhahi sesambetan ingkang raket, pramila kanthi punika saged nggampilaken anggenipun ngandharaken. *Fungsi* ingkang kapanggihaken wonten kalih ingkang sampun kaandharaken wonten table asil panaliten, inggih menika *fungsi instrumental* saha *fungsi informasi*, *fungsi instrumental* inggih menika *fungsi register* ingkang nggadhahi paedah langsung kangge pirantos sanesipun tuladhanipun ander kangge cagak molo, gendheng kangge mayoni griya, bahu dhanyang kangge nyagak blandar saha sanesipun, wondene *fungsi informasi* inggih menika *fungsi register* ingkang boten nggadhahi paedah langsung kangge pirantos sanesipun utawi namung kangge ngandharaken dhateng pamaos istilah ing griya adat Jawi, tuladhanipun cakrik, tritis, gonggangan, senthong kuncung saha sanesipun, Wujud saha *fungsi register* kasebat kaandharaken ing ngandhap punika.

1) Cakrik limasan

Griya limasan inggih menika griya adat Jawi ingkang umumipun ngginakaken saka guru cacah wolu, saka goco utawi rowa cacah wolu saha saka jaga satru cacah sekawan kolong saha blandaripun wonten nem, kili saha

pangeretipun wonten sekawan, wonten ugi ingkang langkung ageng ngangge saka guru sedasa dumugi nembelas, cacahipun saka goco sedasa, saka jaga satru gangsal, kolong saha blandaripun wolu, pengeret saha kilinipun gangsal sedaya menika dipungayutaken kaliyan ageng alitipun griya. Ing Kaliangrkik griya menika ngajeng saha wingkingipun dipunsukani emper, wonten ngajengipun ngangge emper tarup. Griya limasan ngangge dudur gandheng kaliyan molo tumumpang ing tumpang saha nggandheng malih kaliyan dudur alit ingkang tumumpang ing blandar krebil. Brunjung griya limasan kados griya joglo, bedanipun menawi limasan langkung panjang pramila katingal langkung andhap, molonipun ugi langkung panjang tinimbang joglo pramila wonten anderipun umumipun wonten kalih tumumpang ing pengeret, krebil griya limasan gandheng kaliyan brunjung mayoni tritikan ing sakiwa tengening griya. Griya limasan sajatosipun sami kaliyan kampung bedanipun ing perangan brunjung saha anderipun, kampung ngangge tutup keyong pramila anderipun wonten sekawan utawi langkung menawi ageng, gayut kaliyan andharan ing ngandhap punika.

P : Lajeng modhel-modhele saking limasan kados pundi wujudipun kaliyan ukuranipun ?

I : Niku ukuran gedhe cilike meh kaya dene omah kampung, ning mung modhele seke'i dudur nek kampung boten, nek limasan niku mandere mung kalih nek kampung mandere sekawan ning boten ngangge dudur ngeten (CLW 04).



Brunjung ngangge
dudur

Ngangge emper, saha
emper tarup

Gambar 01. Cakrik limasan

Griya limasan

- Saka gurunipun 8 saka goco 8 saka jaga satru 4
- Brunjungipun serongan sisihipun kejen maju telu
- Brunjung ngangge dudur
- Anderipun 2
- Ngangge emper ngajeng saha wingkingipun saha emper tarup ngajengipun
- Krebil gandheng kaliyan brunjung
- Molo langkung caket tinimbang kampung

2) Cakrik kampung

Griya kampung inggih menika satunggaling cakrik griya adat Jawi ingkang ngangge brunjung tutup keyong, tegesipun payon brunjungipun kalih persagi panjang setangkep, ing sakiwa-tengenipun brunjung dipuntutup ngangge tutup keyong, molonipun griya kampung langkung panjang tinimbang limasan utawi sami panjangipun kaliyan blandar, awit molo saha blandaripun dipuntirahaken kangge clukat utawi gimbal, griya kampung boten ngangge dudur amargi ngangge tutup keyong sarta anderipun wonten sekawan ingkang tumumpang ing pengeret.

Griya kampung ngangge saka guru cacah wolu sami kaliyan griya limasan, kolong saha blandaripun wonten nem, kili saha pengeretipun wonten sekawan saka goco wonten wolu saha saka jaga satru wonten sekawan, wonten malih

ingkang ageng saka gurunipun sedasa lajeng saka goco, saka jaga satru, blandar, pengeret, kolong saha kili ngenut cacahing saka guru kados ingkang kaandharaken ing griya limasan. Griya kampung wonten ingkang ngangge krebil utawi boten ngangge, menawi ngangge krebil, krebilipun boten gandheng kaliyan brunjung. Griya kampung sami kaliyan limasan ngangge emper ing ngajeng saha wingkingipun sarta ngangge emper tarup ing ngajengipun.

P : Lajeng modhel-modhele saking limasan kados pundi wujudipun kaliyan ukuranipun ?

I : Niku ukuran gedhe cilike meh kaya dene omah kampung, ning mung modhele seke'i dudur nek kampung boten, nek limasan niku mandere mung kalih nek kampung mandere sekawan ning boten ngangge dudur ngeten (CLW 04)

Brunjung ngangge tutup keyong



Gambar 02. Cakrik kampung

Griya kampung :

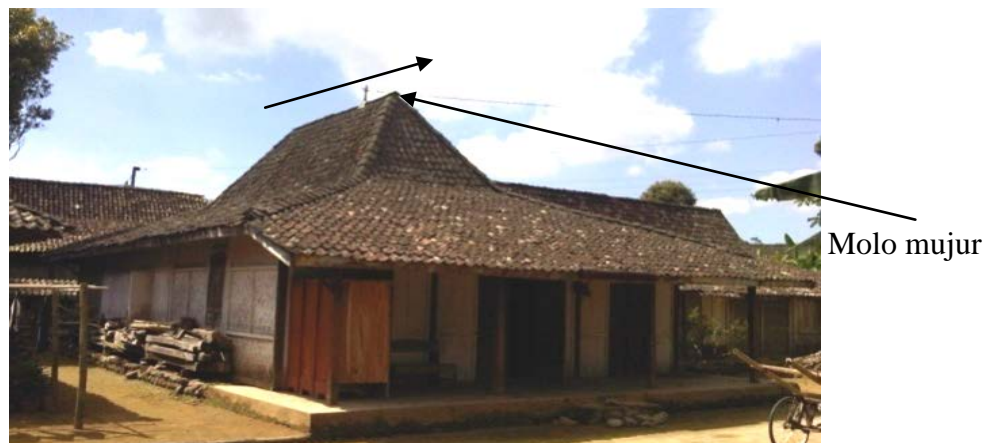
- Saka gurunipun 8 saka goco 8 saka jaga satru 4
- Brunjungipun persagi setangkep sisihipun ngangge tutup keyong
- Anderipun 4
- Ngangge emper ngajeng saha wingkingipun saha emper tarup ngajengipun
- Krebil pisah kaliyan brunjung
- Molo langkung panjang tinimbang limasan

3) Cakrik mujur

Griya mujur inggih menika salah satunggaling cakrik griya adat Jawi ingkang ngangge brujung limasan (kejen maju telu kaliyan serongan), ngangge emper mubeng sarta ngangge emper tarup, griya mujur ing perangan ngajengipun griya manut ujuripun molo boten kados griya limasan utawi kampung. Dipunsebut mujur amargi dedegipun mujur boten nyerong kados limasan, saka gurunipun wonten wolu, saka goconipun wonten nembelas saha saka jaga satrunipun wonten sekawan, sama kaliyan kampung utawi limasan alit kolong saha blandaripun wonten nem-nem, kili saha pengeretipun wonten sekawan-sekawan, anderipun wonten kalih awit brunjungipun ngangge dudur. Griya mujur kados griya limasan lawakan. Griya mujur perangan ngajengipun ing sisih (sejajar kaliyan molo) saha dipuntambah emper tarup, saged ugi katingal kados griya joglo ananging langkung caket amargi griya menika ngangge emper mubeng.

P : Lajeng menawi omah mujur menika kados pundi ?

I : Ha omah mujur niku bentuke niku kados limasan, njuk tambah saha niku ngarep mburi dudure dawa memanjang ten saha goco ngeten niki utawi saha rawa, nek mujur kados nggen mas surun utawi mas sudir sing riya (CLW 04).



Gambar 03. Cakrik mujur

Mujur

- Saka gurunipun 8 saka goco 16 saka jaga satru 4
- Brunjung sisihipun serongan saha kejen maju telu
- Brunjung ngangge dudur
- Anderipun 2
- Ngangge emper mubeng saha emper tarup ing ngajeng
- Boten ngangge krebil
- Sami kaliyan dara gepek bedanipun mujur ngangge brunjung limas
- Madhepipun mujur sejajar kaliyan molo

4) Cakrik dara gepak

Griya dara gepak inggih menika satunggaling cakrik griya adat jawi kados griya kampung ananging dipuntambah emper mubeng saha dipunsukani emper tarup, griya dara gepek sami kados griya mujur bedanipun menawi dara gepak brunjungipun ngangge tutup keyong, menawi mujur brunjungipun kejen maju telu saha serongan "Nek limasan niku mung wolu saka tekan pinggir, gandheng mujur kalih dara gepek ditambah saka pinggir niki, saka rowa." (CLW04), perangan ngajengipun sejajar kaliyan molo, brunjungipun tutup keyong pramila griya dara gepek anderipun wonten sekawan ananging emperipun ngangge dudur.

Saka gurunipun griya dara gepak wonten wolu, saka goco nembelas saka jaga satru sekawan, blandar saha kolong wonten nem-nem, kili saha pengeret sekawan-sekawan,

P : Lajeng dara gepak ?

I : Dara gepak niku .. ha niku meh kaya dene mujur ning kejaba mujur niku enten dudur bablas ngeten niki ngriki enten dudure, nek kados niki onten mandere sekawan siji, loro, telu, papat, ming bedane ngeten niku, nek dara gepek niku mandere sekawan nek mujur niku mandere mung kalih asale njuk mriki kalih mriki. Nek niki dudur mung ngandhap thok ngeten niki.(CLW 04).



Gambar 04. Cakrik dara gepak

Dara gepak

- Saka gurunipun 8 saka goco 16 saka jaga satru 4
- Brunjung sisihipun persagi setangkep saha ngangge tutup keyong
- Anderipun 4
- Ngangge emper mubeng saha emper tarup ngajengipun
- Boten ngangge krebil
- Madhepipun mujur sejajar kaliyan molo
- Sami kaliyan mujur bedanipun dara gepek ngangge brunjung tutup keyong saha molonipun langkung panjang

5) Cakrik glathik mungup

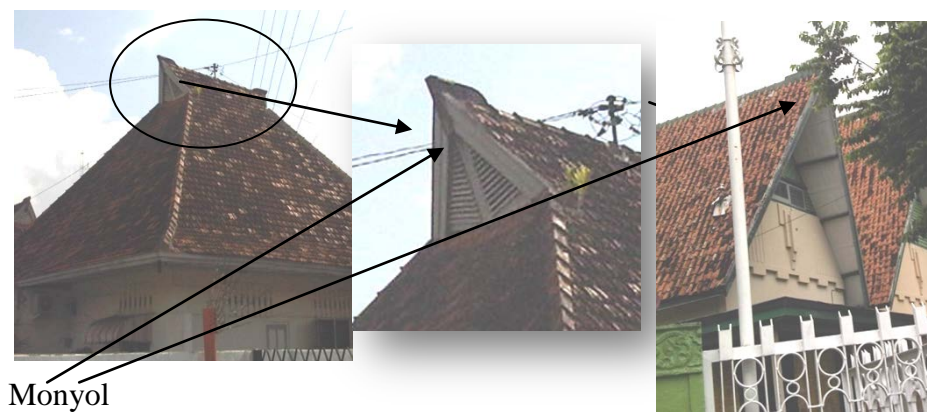
Griya glathik mungup kadhapuk saking tembung glathik saha mungup, glathik inggih menika salah sawijining peksi, wondene mungup inggih menika monyol. Glathik mungup menika salah sawijining griya adat Jawi ingkang awujud kampung setangkep, ingkang molonipun langkung panjang tinimbang blandaripun pramila payonipun katingal lancip. Saged ugi limasan setangkep ingkang nginggilipun dipunsukani tutup keyong miring utawi molo dipunpanjangaken, dudur griya limasan menika boten gandheng pucuking molo.

Wujudipun griya glathik mungup kados griya dara gepak, bedanipun tutup keyongipun miring mlebet saha boten ageng kados griya dara gepak, awit sajatosipun glathik mungup menika griya setangkep ingkang mongol sekedhik nginggilipun. Griya glathik mungup ngangge dudur ingkang jejeg gandheng kaliyan molo, boten kados mujur utawi dara gepek sambungan dudur brunjung kaliyan emper mengkelung (*membentuk sudut*). Menawi glathik mungup boten ngangge sambungan dudur pramila jejeg boten mengkelung “Glathik mungup niku niki nek saking ngiringan meh kaya kampung.” (CLW 04), pramila griya menika kados endhas manuk glathik,

P : menawi wonten griya kados glathik mungup menika lajeng ngandhapipun wonten emperipun mubeng kados dara gepek menika sami glathik mungup ?

I : Ha, niku nggih sami glathik mungup, nggih wonten singkados niku, ning biasane dudur niki jejeg antarane brunjung kalih emper niku, njur ndhuwur niku monyol, ning sak niki pun langka sing kados niku. (CLW 04)

Umumipun griya glathik mungup namung dipunginakaken kangge kuncung, sinaosa ugi wonten ingkang kangge griya ageng “Biasane glathik mungup niku *diantara* omah gedhe njuk ting ngajengan ting gandhokan niku kados kuncungan ngeten nika ning menceng ngeten” (CLW 04).



Monyol

Gambar 05. Cakrik glathik mungup

cakrik glathik mungup

- Kados griya kampung utawi limasan setangkep
- Sakanipun 8 saged ugi 2 menawi kangge kuncung
- Molonipun langkung panjang tinimbang blandar
- Ngangge tutup keyong
- Menawi limasan ngangge tutup keyong mongol

6) Cakrik kampung setangkep

Griya kampung setangkep inggih menika griya kampung ingkang namung ngangge payon kalih ingkang dipuntangkebaken. Kampung setangkep anderipun wonten tiga payonipun menawi dipuntangkebaken saged imbang antawisipun kiwa saha tengenipun, griya kampung setangkep ngangge gedheg utawi blabag awit kathah ingkang corakipun namung prasaja, sakanipun griya kampung setangkep wonten wolu menawi alit dados setunggal godhagan, menawi ageng sakanipun wonten kalih welas dados kalih godhagan.

Griya kampung setangkep sami kados griya limasan setangkep bedanipun namung boten ngangge dudur saha wonten gimbal utawi clukatipun, menawi limasan setangkep ngangge dudur, payonipun namung setangkep, ngajengipun saged dipunsukani emper saha saka jaga satrunipun wonten tiga, kados andharan menika,

P : Lajeng menawi omah kampung setangkep nika keteranganipun ingkang dospundi ?

I : Omah kampung sing kados niku, gambare kados ngoten niku, sakane niku kayadene kampung nggih saget enten kalih welas, niku mung *dua* godhagan.

P : Lajeng payone saktangkep nggih ?lajeng sakanipun kalih welas nggih ? lajeng menawi wonten ingkang setangkep nanging sakane namung wolu, anderipun temumpang ten pengeret termasuk setangkep nggih ?

I : Nggih, niku setangkep ning cilik, cara dene ajeng selehi saka 1,2,3,4 rolas niki arak gawe setangkep saged njuk mandere teng mriki, njuk setangkep saged, etungane sing dimaksud setangkep niku ngeten niki mas, *diantara sisi sama sisi* niku pada tangkepe kanan kiri imbang. (CLW 04).



Gambar 06. Cakrik kampung setangkep

Ngangge gimbal boten ngangge dudur

- Sakanipun 6, 8 utawi langkung menawi alit, utawi 12, 15 utawi langkung menawi ageng
- Menawi ngangge emper saka jaga satrunipun 3
- Saged ngangge krebil menawi alit
- Brunjungipun persagi setangkep
- Anderipun 4 utawi langkung temumpang pengeret
- Molonipun langkung panjang tinimbang limasan setangkep
- Boten ngangge dudur, nganggenipun tutup keyong

7) Cakrik limasan setangkep

Griya limasan setangkep inggih menika griya limasan ingkang ngangge payon kejen maju telu kaliyan serongan, ngangge dudur sekawan saha anderipun

wonten kalih. Payoning griya limasan setangkep kados brunjung griya limasan kasusun saking sekawan empyak kalih kejen saha kalih serongan, tegesipun payon griya limasan setangkep menika namung kados brujujung griya limasan tanpa payon emper. Sakanipun wolu menawi alit dados setunggal godhagan utawi kalih welas menawi ageng dados kalih godhagan. Griya limasan setangkep boten ngangge gimbal, ngajengipun saged ngangge emper tarup kanthi saka jaga satru tiga, kados andharan menika,

P : Lajeng menawi limasan nggih sami mawon ?

I : Ha nek limasan sami mawon keciwa nek limasan niku ming blandare niku temibane ting mriki niki, mboten nganggo clukat napa bungalan njuk mangke ten mriki niki kongsol kiyambek njuk mangke krebil malih, njuk mbeta dudur, saking nginggil dugi ngandhap, sing ngandhap caket. (CLW 04)



Gambar 07. Cakrik limasan setangkep

- Sakanipun 12, 15 utawi langkung
- Menawi ngangge emper saka jaga satrunipun 3
- Brunjungipun limas serongan kaliyan maju telu
- Anderipun 2 utawi langkung
- Ngangge dudur
- Molonipun langkung caket tinimbang kampung setangkep

Ngangge dudur

8) Cakrik pacul gowang

Griya pacul gowang inggih menika satunggaling cakrik griya adat Jawi awujud griya limasan utawi kampung setangkep ananging dipunsukani emper

ingkang namung sesisih, dipunumpamekaken pacul kaliyan doranipun panjangipun boten sami, gowang menika boten genep mekaten anggenipun mastani. Sakanipun griya pacul gowang kados griya kampung utawi limasan setangkep alit wonten wolu utawi langkung saha kangge emper wonten sekawan utawi langkung, griya menika menawi emperipun genep dados griya kampung ingkang boten ngangge tarup, kados andharan menika,

P : Menawi pacul gowang ingkang kados napa ?

I : Pacul gowang sing ngarep raono emperane kiye. Dadi kiye kaya ngene seka iringan emperan munggah brunjung njur mandheg kene kiye dadi separo raono emperane. Nek ana emperane dadi kampung. Padha nggo ander temumpang ning pengeret. (CLW03)

Menapa dene kados andharan menika,

P : Lajeng pacul gowang menika dospundi ?

I : Ha pacul gowang niku istilahe meh kaya setangkep niku ning emperane niku sisih, etungane gowang, niku le ngarani wong barang gowang mboten genep, nggih mboten ?nek genep setangkep le ngarani marakke ngguyu le ngge cara niku, pacul gowang niku sesisih ning genep, kados ten gambar nika.(CLW 04)

Ing Kaliangkrik umumipun payon sesisih wau saged kaginakaken kangge emper tarup, utawi dipunpageri rapet saged kangge pawon, kandhang, gedhogan, gandhokan, *garasi*, utawi wande saha sanesipun.



- Sakanipun 6, 8 utawi langkung
- Ngangge emper sesisih
- Saka goconipun 3, 4 utawi langkung
- Brunjungipun persagi setangkep
- Anderipun 4 utawi langkung

Emper namung sesisih

Gambar 08. Cakrik pacul gowang

9) Cakrik joglo

Griya joglo inggih menika cakrik griya adat Jawi ingkang ngginakaken brunjung limas ngangge dudur, tutup payon kalih serongan (*trapesium sama kaki*) saha kalih kejen maju telu, umumipun molo boten dipuncagak ngangge ander, ananging saperangan wonten ingkang ngangge ander, dudur brunjung gandheng kaliyan molo tumapak ing sekawan sikuning blandar kaliyan pengeret utawi ing sikuning tumpang sari, dudur gandheng mandhap tumuju ing blandar saka goco, wonten ugi ingkang ngangge lambang sari inggih menika antawisipun brunjung kaliyan emper duduripun boten gandheng wonten letipun.

Saka guru griya Joglo wonten sekawan, saka goconipun wonten kalih welas saha menawi ngangge tarup wonten saka jaga satru sekawan, kolong saha blandaripun wonten kalih-kalih, pengeret saha kili wonten kalih-kalih ugi, umumipun griya joglo ngginakaken tumpang saha tumpang sari ananging wonten ugi ingkang namung ngangge tumpang kemawon, griya joglo menika aslinipun ngangge cagak sekawan kemawon utawi cagak brunjung sareng wontenipun kabektahan dipuntambah emper, kados menawi wonten kraton Mangkunegaran, griya joglo ageng emperipun wonten nama piyambak kados penanggap, peningrat saha sanesipun, menawi wonten Kecamatan Kaliangkrik umumipun namung kados ingkang kaandharaken ing nginggil. Griya Joglo menawi dipuntingali kados griya mujur, ananging langkung caket, kados andharan ing ngandhap punika,

P : Menawi omah joglo ingkang kados pundi ?

I : Joglo niku ngeten niki, saka gurune papat munggah kangge nyagak brunjung njuk empere mubeng ngeten, ha mangkeh emper niki dicagak saka goco rolas, niku joglo, istilahe yo meh kaya mujur ning cendhek njuk brunjung niki ketok dhuwur. (CLW 04).



Gambar 09. Cakrik joglo

Brunjung dipuncagak saka guru

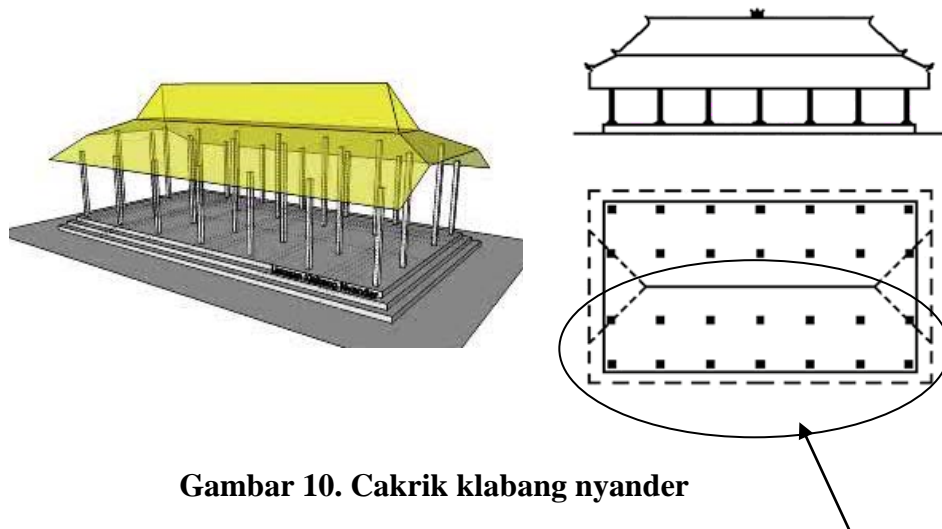
- Saka gurunipun 4, saka goconipun 12 saka jaga satru4
- Brunjung ing nginggil saka guru serongang kaliyan maju telu
- Brunjung kaliyan emper gangge dudur
- Emperipun mubeng
- Griya ingkang wonten tumpang sarinipun

10) Cakrik labang nyander

Griya klabang nyander inggih menika salah satunggaling cakrik griya adat Jawi kados griya limasan ananging langkung ageng “Ha niku omah gedhe mung mandere molone niku dawa. Dadi kaya omah joglo sing pisah, ning nek kados niku boten enten tarupe”(CLW 04) wondene andaran saking informan sanes kados mekaten “Nek klabang nyader kaya limasan kuwi luwih gedhe dawa..” (CLW 01) pramila saking andharan-andharan kasebat ingkang dipunsebut griya klabang nyander inggih menika griya limasan ingkang panjang, titenanipun pengeret langkung saking sekawan, salajengipun blandar kolong saha kilinipun ugi langkung kathah, panjangipun griya klabang nyander meh sami kaliyan mujur, nanging brunjungipun griya klabang nyander boten dpunubengi emper, emperipun naming ngajeng saha wingking, anderipun langkung kathah tinimbang mujur, kados andharan ing ngandhap punika,

P : Menawi kalih mujur bedane dospundi ?

I : Niku meh kaya mujur ning dudur boten ting mriki, dadi nek mujur nek cara penemune wong sing ngerti nika niki nek mander niku tetep ting mriki meng mriki blandare sing ngisor *mengikuti* saka sing mriki niki, nek mander niku sing rada mlebu mriki. (CLW 04)



Gambar 10. Cakrik klabang nyander

Boten ngangge tarup

- Kados limasan ananging saka gurunipun langkung saking 8, saka goconipun langkung saking 8
- Pengeret langkung saking 4, blandar, kolong saha kili ugi langkung
- Boten ngangge emper tarup

11) Umpak

Umpak inggih menika sela kangge dhasaring saka. Awit ukuraning saka ingkang beda kala wau, ukuran umpak ugi beda wonten ingkang ageng saha wonten ingkang alit, menawi kangge saka guru umumipun langkung ageng saha wujudipun *trapesium sama kaki* menawi wonten saka goco saha jaga satru wujudipun namung persagi, umpak menika kathahipun dipunsukani pariasi awujud tatahan saengga nambah kaendahan,

“Bentuke niku nek sing saka guru ya mengikuti sakane *lebih* seka saka, mangken nek dike’i saka niku mboten moglak maglik ora kepaseng sakane

niku, kados niki gedhene umpak luwih gedhe nek cilik saka jaga satru niku sak *keinginan yang membikin* saka ana sing 20 senti 18 senti, niku *disesuaikan dengan persegi tiang* niku lebih dari tiang” (CLW 04).

Bahanipun umpak aslinipun saking sela, ananging samenika wonten ingkang kadamel saking cor-coran ananging boten sae kados sela. Ing jaman rumiyin aslinipun umpak nganggee purus, dados dhasaring saka guru mlebet purus pramila kanthi punika susunan balunganing griya saged langkung kekah, ananging ing jaman samenika kathaipun boten ngangge purus ”Nek ting mriki .. teka rata nek mbiyen enten cekungane purus nika, karang wong jaman biyen wong setiti, supayane ora mrena-mrene nika” (CLW 04). Fungsipun umpak kangge dhasaring saka supados kiyat boten amblas, umpak ingkang wujud *trapesium* langkung kekah awit dhasaripun langkung wiyar, dipunumpamekaken tiyang ingkang ngadek posisi kudha-kudha, posisi kasebat langkung kekah tinimpang ngadeg jejeg,

“Wong ngadek nek ngadek jejeg ngene kiye karo sing mekangkang niku kukuh sing mengakangkang nyata niku, wong mbiyen niku mung dislipke karo kahanan wong sing ahli beladiri ngadheg ora jejeg nek ana tekanan niku kukuh” (CLW 04).



Gambar 11. Umpak

- Kadamel saking sela
- Wujudipun *trapesium* (ageng) kangge saka guru saha persagi kangge saka goco saha saka jaga satru (alit)

Pamasangipun umpak ing sangandhaping umpak wonten ingkang dipunsukani sela gepeng amrihipun boten ambias utawi ngandhapipun dipun cor sela alit-alit, ananging wonten ugi ingkang dipuntumpangaken wonten baturan ingkang sampun dipuncor.

P :Anggenipun masang umpak sing ngadhapi niku dipasangi watu?

I :Nggih, dipasangi pasangan watu cilik-cilik cor, nek jaman riyin watu sing amba.

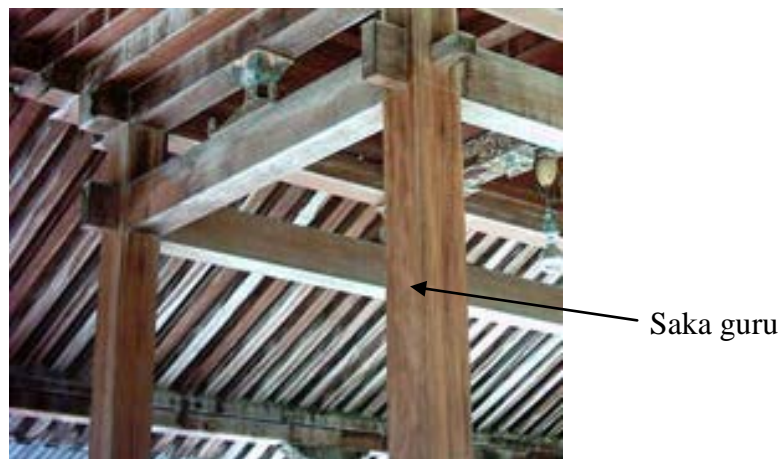
P :Lajeng masangipun digerong riyin lemahe dikeruk sekehik ngeten napa teka ditumpangke ngeten mawon ?

I :Sak jane niku umpak niki kudune rata karo lemah, tegese rajin, nek sak niki dijobin ning tetep ana dhasarane.(CLW 04)

12) Saka guru

Saka guru inggih menika salah satunggaling balungan griya adat Jawi awujud cagak ing satengahing griya ingkang fungsipun kangge nyagak brunjung saka guru ugi dipunsebut saka tengah amargi papanipun ing tengah-tengah griya. Ukuranipun saka guru langkung ageng tinimbang saka goco utawi saka jaga satru. Saka guru griya limasan, kampung saha mujur ing Kaliangkrik kathahipun wonten wolu, ananging wonten ugi ingkang sedasa dumugi nembelas, menawi wonten griya joglo saha mejid saka gurunipun wonten sekawan “Saka guru istilahe guru niku saka papat niku, saka tengah niku saka guru, saget sekawan saget wolu saget ageng malih nembelas” (CLW 04). Bahan kangge saka guru kathahipun saking kajeng jati, angka, mahoni, sana keling ugi wonten ingkang

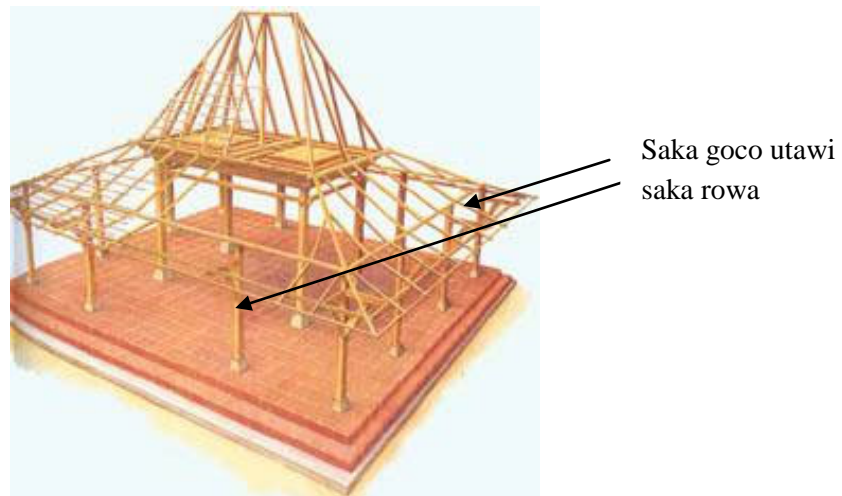
namung ngangge sengan gumantung kaliyan kabektahan saha kemampuan ingkang gadhah griya. Pamasangipun saka guru ngangge purus kaliyan kolong, saha kili menawi ing blandar saha pengeret kejawi dipunpurus ugi dipuncathok.



Gambar 12. Saka guru

13) Saka goco utawi saka rowa

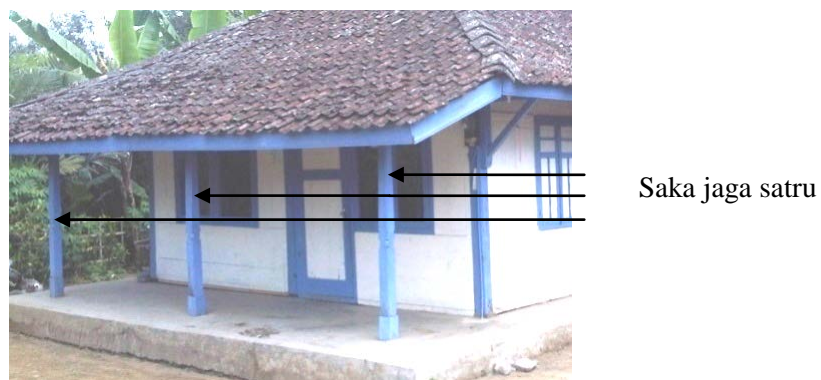
Saka goco utawi saka rowa inggih menika salah satunggaling balungan griya adat Jawi ingkang awujud saka ing sanjawinipun saka guru adatipun langkung alit tinimbang saka guru”Goco niku ngeten niki, rawa niku padha, njuk ukurane sak ngisore saka guru niki *terlalu besar* sak upamane 15 ha niki 12 sik ono kaceke.” (CLW 04) saka goco utawi rowa menika kejawi ukuran langkung alit panjangipun langkung caket saking saka guru. Saka goco ing griya limasan saha kampung umumipun cacah wolu, kejawi menika ugi wonten ingkang sedasa dumugi nembelas, wonten griya joglo saka goconipun wonten kalih welas, wonten griya mujur saha dara gepek wonten nem belas. Fungsipun saka goco kangge nyagak blandar emper, kangge nyambung usuk utawi kangge cagak emper griya “Niku kangge nyambung usuk saking ndhuwur kangge cagak usuk kaliyan cagak blandar niku” (CLW 04).



Gambar 13. Saka goco utawi rowa

14) Saka jaga satru

Saka jaga satru kadhapuk saking tembung jaga tegesipun njagi wondene satru inggih menika mengsah, saka jaga satru inggih menika satunggaling balungan griya adat Jawi awujud saka kangge emper tarup, ukuranipun saka jaga satru langkung alit tinimbang saka rowa utawi goco “, Sing ngarep nika jaga satru ya ana kaceke raketung sak senti utawa rong senti” (CLW 04). Fungsipun kangge nyagak blandar emper, saha empyak tarup cacahipun ing griya joglo, limasan, mujur dara gepek utawi kampung cacahipun wonten sekawan, menawi wonten griya setangkep namung wonten tiga.



Gambar 14. Saka jaga satru

15) Kolong

Kolong inggih menika salah satunggaling balungan griya adat Jawi awujud kajeng balok ingkang mlebet ing purus saka guru, kolong dipunpaku ngangge kili. kolongawujud purus ingkang lebetipun wonten bolonganipun kangge mlebet kili, kolong tegesipun sunduk ingkang bolong “Kolong niku sing niki, nek kili niku sing niki, lobangan kolong niku sing amba lobangan kili niku sing ciyut niki. Kolong sing ditubles niki” (CLW 04) kolong boten persagi kados saka guru ananing radi gepeng.

Ukuran kolong langkung panjang tinimbang kilipun, upaminipun kili tigang meter, kolongipun saged tiga setengah utawi sekawan, “Kolong niku luwih dawa saka kiline, pamane niki tigang meter kolonge 3,5 4 pokok luwih dawa ngeten, ning nek mejid sami pesegine nginggiile lancip lajeng kemiringane segitigane sisi sama sisine” (CLW 04). Pojoking kolong katingal persagi panjang, awit kolong menika awujud sunduk ingkang gepeng langkung cetha kaandharaken ing gambar. Fungsipun kolong kangge ngait kakiyatan susunan saka guru, kados andharan menika,

“Gunane kolong kili niku gunane *untuk mengait kekuatan saka*, nggih to, ha mangkein pun di kait nganggo niku arak copot mriki wes kecokot niki, arak mlayu mriki wes kecokot pengeret niki, ngoten gunane niki, nek tanpa nganggo niku nggih kuate kurang” (CLW 04)



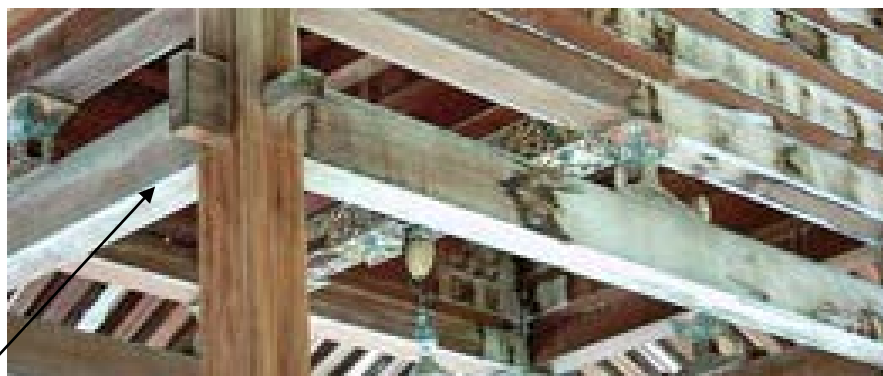
Gambar 15. Kolong

16) Kili

Kili inggih menika salah satunggaling balungan griya adat Jawi awujud kajeng balok kangge ngunci utawi nyunduk kolong. Agengipun kili sami kaliyan kolong, dados kolong sah akili menika boten persagi kados saka guru ananging langkung gepeng langkung cetha saged dipunpirsani gambar, kili ugi mlebet ing purus saka guru sama kaliyan kolong, pamasangipun kili mlebet ing saka guru sasampunipun kolong dipunlebetaken “Nek kili niku sing niki, lobangan kolong niku sing amba lobangan kili niku sing ciyut niki” (CLW 04), kili langkung caket tinimbang kolong upaminipun kilinipun tigang meter, kolongipun tiga setengah utawi sekawan meter kejawi kangge mejid kolong saha kilinipun panjangipun kedah sama, supados brunjung saged dados lancip, kados andharan menika,

“Biasane kolong niku luwih dawa saka kiline, pamane niki tigang meter kolonge 3,5 4 pokok luwih dawa ngeten, ning nek mejid sami pesegine nginggile lancip lajeng kemiringane segitigane sisi sama sisine niku padha” (CLW 04)

Fungsipun kili sami kaliyan kolong kangge ngait kakiyatan susunan saka guru mliginipun kangge nubles kolong.



kili

Gambar 16. Kili

17) Pengeret

Pengeret inggih menika salah satunggaling balungan griya adat Jawi awujud kajeng balok ingkang temumpang ing cagak, panjangipun pengeret sami kaliyan kili awit pengeret menika dumunung ing sanginggiling kili, umumipun pengeret langkung caket tinimbang blandar kejawi wonten mejid ”Niku pengeret sik, pengeret niku sing ning ngisore enten sunduk, njuk niki blandar padha uga ana bungalane dawa jenengane blandar, padha niki” (CLW 04) wiyaripun pengeret sama kaliyan saka guru ananging inggilipun saged kirang kados andharan menika,

“Nek wiyare sami mangke soale nek pengeret niki ... kudune padha kalih saka ora kok gedhe sakane ya ora luwes utawa pengerete ya boten luwes, niki padha lebare niki, 20 nggih 20, 18 nggih 18, 15 nggih 15, ha nek niki dhuwure niki boten pasti boten napa-napa” (CLW 04)

Pengeret dipunpasang kanthi cara purus kaliyan cathokan, pengret dipun lebetaken ing purus saka guru lajeng dipuncathok ngangge blandar. Pamasanging pengeret sejajar ing nginggilipun kili, wujud ing pengeret cethanipun ing gambar. Fungsipun pengeret kangge kakiyatan saka supados susunanipun griya boten mingsar-mingser utawi kangge *stabilisator* kejawi menika pengeret kangge tumumpang ander griya limasan utawi kampung kados andharan menika,

P : Mangke masangipun blandar kalih pengeret niki sami nggih dicathok ngeten, lajeng fungsipun sami nggih ?

I : Nggih, gawe ngait kekuatan saka. (CLW 04)



Gambar 17. Pengeret

Pengeret

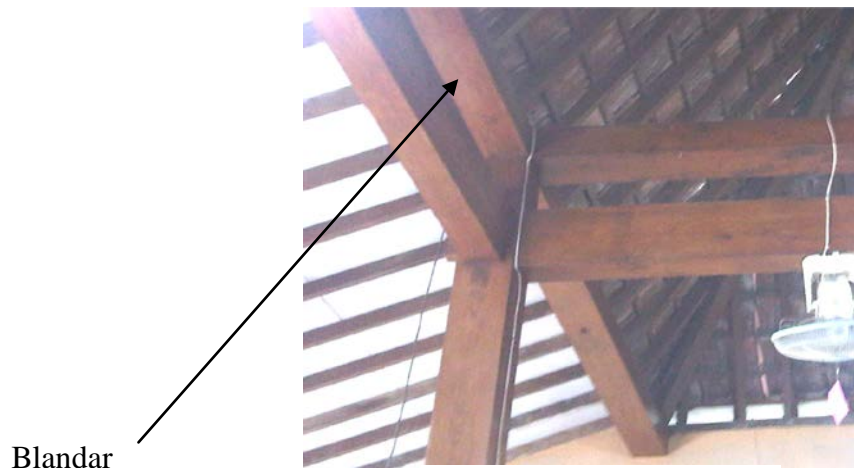
18) Blandar

Blandar inggih menika sawijining balungan griya adat Jawi awujud kajeng balok ingkang nyathok pengeret “Niki blandar padha uga ana bungalane dawa jenengane blandar, padha niki”(CLW 04) blandar dumunung ing sanginggiling kolong pramila blandar ugi langkung panjang tinimbang pengeret kejawi wonten mejid, wiyaripun blandar sama kaliyan saka guru ananging inggilipun saged kirang, ateges blandar ukuran wiyar inggilipun sama kaliyan pengeret kados andharan menika,

“Nek wiyare sami mangke soale nek pengeret niki ... kudune padha kalih saka ora kok gedhe sakane ya ora luwes utawa pengerete ya boten luwes, niki padha lebare niki, 20 nggih 20, 18 nggih 18, 15 nggih 15,ha nek niki dhuwure niki boten pasti boten napa-napa” (CLW 04)

Kejawi menika, blandar ugi wonten ing saka goco utawi rowa saha wonten ing saka jaga satru. Fungsipun kangge kakiyatan susunan balunganing griya, kejawi menika ugi kangge numpangaken usuk, pamasangipun dipunlebetaken purus saka guru saha dipuncathok kaliyan pengeret. Blandar ingkang dipunpasang

ing saka goco saha saka jaga satru dipun lebetaken ing purus saka, “Niku saka jaga satru, kangge nyagak blandar utawi usuk tarup niku” (CLW 04).



Gambar 18. Blandar

19) Tumpang

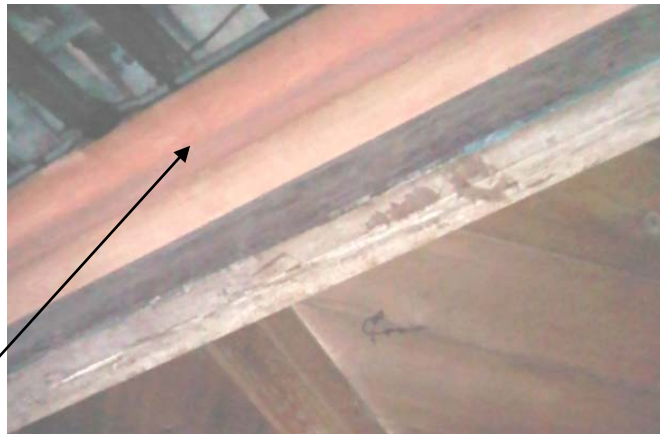
Tumpang inggih menika salah satunggaling balungan griya adat Jawi ingkang awujud balok saknginggilipun blandar saha pegeret ”Jenengane niku nek tumpang niku tumibane temumpang ngeten niki.” (CLW 04), agengipun tumpang sama kaliyan blandar saha pengeret sama wiyaripun kaliyan saka guru ananging inggilipun saged radi caket,

P : Trus niki biasane blandar kalih tumpang ukurane kalih saka guru langkung alit napa dospundi ?

I : Nggih sami nggih, nek wiyare sami mangke soale nek pengeret niki mangke lhak kudune padha kalih saka ora kok gedhe sakane ya ora luwes utawa pengerete ya boten luwes, niki padha lebare niki, 20 nggih 20, 18 nggih 18, 15 nggih 15, ha nek niki dhuwure niki boten pasti boten napa-napa, dadi mangke nek pada kaya dene temumpange niki metu menepatang senti metu menep njuk ketok sap-sapan.(CLW 04)

Pamasangipun dipuntumpangaken ing sanginggilipun gimbal blandar saha pegeret kanthi dipun cathok ”Niki tumpang, tumpang, tumpang, tumpang sari,

njuk mriki niki napa le ngarani, arum niku ben cara ngen dhewe nika ya arum” (CLW 04). Fungsipun kangge ngaet kakiyatan saka guru, kangge numpangaken usuk saha duduk brunjung ing griya adat limasan, kampung, mujur utawi dara gepek saha kangge variasi utawi paesan ing griya adat Jawi “Fungsine gawe ngaet gawe luwes-luwes niku gawe” (CLW 04).



Tumpang

Gambar 19. tumpang

20) Tumpang sari

Tumpang sari utawi dipunsebut sari inggih menika balunganing griya joglo awujud balok kajeng ingkang dipuntata ing saknginggilipun tumpang, pamasangipun sami kaliyan tumpang dipuntumpangaken ing gimbalipun tumpang saha dupuncathok, agengipun sami kaliyan tumpang ananging saya minggah panjangipun langkung panjang satunggal gimbal. Tumpangsari ugi dipunsebut elar utawi suwiwi awit dipunpasang megar, dipunsebut sari amargi sari menika tegesipun endah pramila bab menika ndadosaken langkung endah”..Sari niku luwih apik luwih luwes luwih mliyuner” (CLW 04). Fungsipun sami kaliyan tumpang kangge ngaet kakiyatan saka guru, *variasi* utawi paes-paes ing griya adat joglo “Fungsine gawe ngaet gawe luwes-luwes niku gawe *variasi*” (CLW 04).

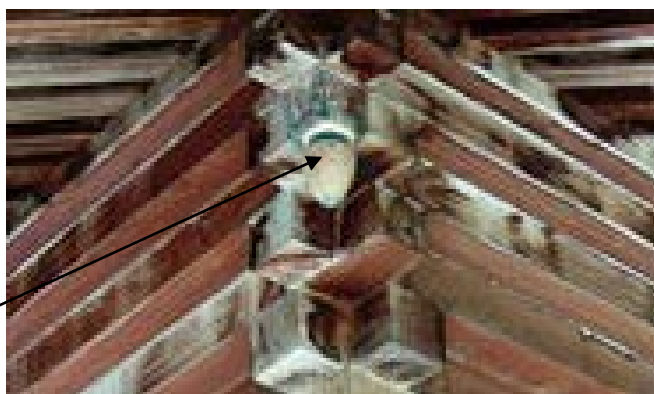


Tumpang sari

Gambar 20. Tumpang sari

21) Emprit ganthil

Emprit ganthil inggih menika rerengganing tumpang griya joglo ingkang dumunung ing pojoking tumpang sari, wujudipun kajeng ukiran ingkang wonten sikuning tumpangsari saha ingkang nggantung ing dhadhapeksi, awit umumipun emprit ganthil dipunukir kados nanas pramila ugi dipunsebut nanasan, fungsipun emprit ganthil kangge paes-paes utawi kangge wadhah lampu ing griya joglo tumpang lhak ten ngriki emprit ganthil, “..ten pojokan niki kangge variasi segitiga niki, mangke pojokane ke’i ngaten niki.” (CLW02) wondene andharan sanesipun mekaten,” Ana jenenge emprit ganthil ha nika jane fungsine gawe luwes-luwes niku“ (CLW 04).



Emprit ganthil

Gambar 21. Emprit ganthil

22) Santen

Santen inggih menika sanggan pangeret utawi blandar awujudbalok persagi utawi persagi panjang ingkang wonten ing tengah-tengah antawisipun kolong kaliyan blandar saha kili kaliyan pengeret”Santen nggih saget niku ben tambah enake ben tambah endahe, disanten niku dienake luwih diendahke” (CLW 04), santen wonten ingkang dipunukir supados langkung endah.

Fungsipun kangge paes-paes griya adat Jawi, kejawi menika santen kangge nambah kakiyatan blandar saha pengeret satemah boten gampil mentelung”Ning ..kekuatane ya rada apik cara disanten niku ya rada apik wong disanten niku luwih enak luwih nyaman cara dene ora disanten njangan niku wes enak ning disanten yo luweh enak” (CLW 04).



Santen

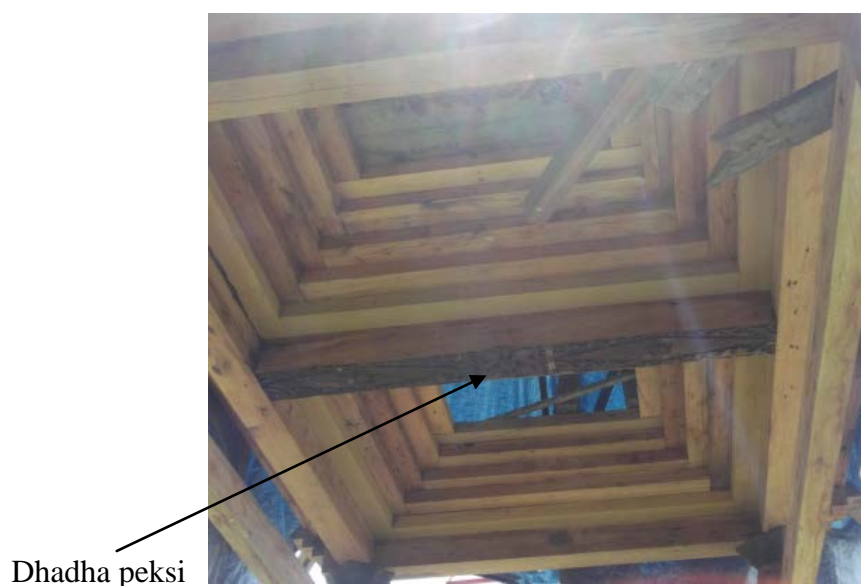
Gambar 22. Santen

23) Dhadhapeksi

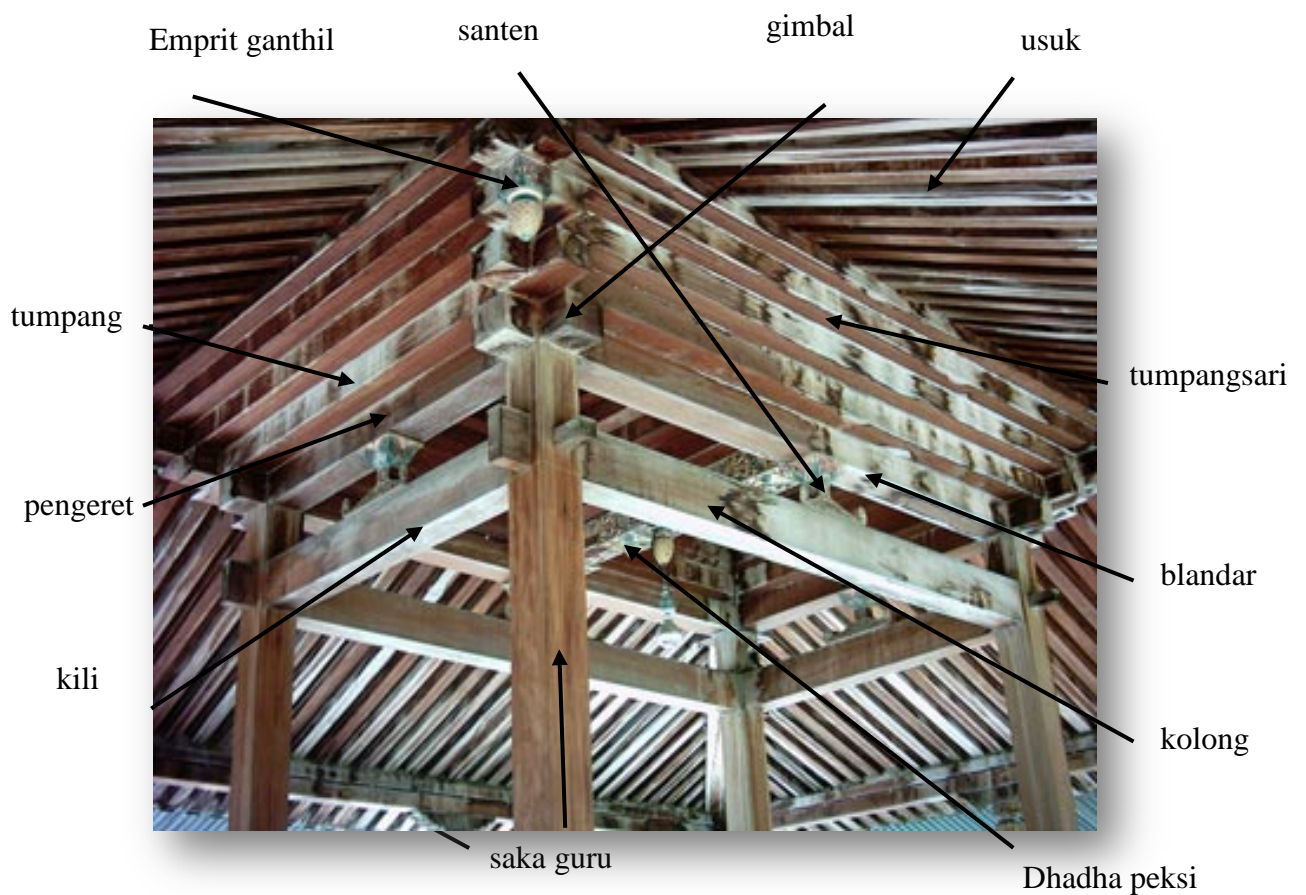
Dhadhapeksi inggih menika, satunggaling balungan griya adat Jawi awujud kajeng balok ingkang gandheng ing blandar utawi pegeret, ukuranipun sami kaliyan pengeret utawi blandar ananging boten ngangge gimbal, wonten ugi

ingkang langkung ageng saha dipunsukani ukiran kangge nambah kaendahan griya “Dhadhapeksi niku ... dadi rata pengeret dadi semelehe niku ting pengeret niki.”(CLW 04). Pamasangipun dhadhapeksi dipuncathokaken wonten blandar utawi pengeret, saged ing ngandhap utawi ing nginginggil blandar utawi pengeret, wonten ingkang ngangge setunggal dhadhapeksi ugi wonten ingkang mrapat, “Dhadhapeksi mrapat ngeten ben ketok rajin sing ten pengeret nggih wonten sing blandar nggih wonten njuk ten mriki niki wonten emprit ganthile ngeten gawe wadhah lampu, ben setel ngeten” (CLW04).

Fungsipun kangge variasi utawi paes-paes, dhadhapeksi kangge kekiyatan pyan supados boten amblong amargi wiyaripun langit-langit griya ”Gunane niku nek damel ngepyan arak dimodhel miring modhel rata, njuk tengahe niku gawe wadhah lampu”(CLW 04). Kejawi menika wonten ugi dhadhapeksi ingkang kangge tumumpang ander ing griya joglo.



Gambar 23. Dhadha peksi



Gambar 24. Susunan saka guru

24) Ander

Ander inggih menika satunggaling balungan griya adat Jawi awujud kajeng utawi balok kangge cagak molo, gayut kaliyan andharan menika “Ander niku gawe cagak molo”(CLW 04), ukuraning ander menika langkung alit tinimbang pengeret, blandar saha tumpang ananging langkung ageng tinimbang usuk, cacahing ander ing griya limasan umumipun wonten kalih, menawi kampung wonten sekawan. Pamasanging ander kanthi purus, sikil ander mlebet ing takiran pengeret lajeng pucuking ander mlebet saha njepit molo, pramila ing pucuking

ander menika kados trisula, kejawi menika ander wonten ugi ingkang dipunpasang ing saknginggilipun dhadhapeksi mliginipun griya joglo”Kadhang onten adere nggih saged boten nggih saget, padha tepung do tepung dudur niku tapi sanajan tepungan dudur padha dudur niki tetep onten mander sing sementen niki gawe nyokot dudur niku” (CLW 04). Fungsipun ander kangge cagak molo.



Gambar 25. Ander

25) Molo

Molo inggih menika satunggaling balungan griya adat jawi awujud kajeng ingkang dumunung ing nginggil piyambak, molo saking lingga polo utawi utek molo menika sejajar ujuripun kaliyan blandar ukuranipun sami kaliyan dudur, molo dipuncagak ngangge dudur utawi ngangge ander. Pamasangipun dipungandhengaken kaliyan dudur wonten griya limasan, joglo utawi mujur utawi dipuncagak ngangge ander wonten griya kampung. Fungsipun molo inggih menika papan kangge wuwung saha kangge nggandheng usuk kaliyan usuk “Molo niku papaning wuwung, niku gawe ngaet antarane usuk sing *kanan dan kiri* molo nggih antarane samping karo samping, gawe ngancepake” (CLW04).



Gambar 26. Molo

26) Dudur

Dudur inggih menika kayu utawi pring sangganing empyak serongan, dudur menika sawijining balungan griya adat Jawi awujud kajeng kangge nyagak brunjung, ukuranipun sama kaliyan molo, dudur boten kaginakaken ing griya kampung, kampung setangkep saha kios. Pamasangipun dudur kanthi nyerong tepung kaliyan molo griya limasan, mujur saha joglo, lajeng tumumpang wonten tumpang, ing griya dara gepek, mujur saha joglo, dudur tumumpang ing tumpang mandhap dhateng blandar goco “Dudur niku sing niki, digunakake ting joglo, limasan, klabang nyander dara gepek niku ngangge” (CLW04). Fungsipun dudur kangge tumumpang wuwung saha kangge saha numpangaken nepungaken antawisipun usuk kaliyan usuk ”Dudur niku papaning wuwung, njuk molo niku papaning wuwung, niku gawe ngaet antarane usuk sing *kanan* *dan* *kiri* molo nggih antarane *samping* karo *samping*”(CLW 04). Ing ngandhap punika titenanipun dudur.

- Kangge temumpang wuwung
- Kangge nggandheng usuk



Dudur

Gambar 27. Dudur

27) Ginggang

Ginggang utawi iga-iga inggih menika kajeng ingkang temumpang ing dudur emper griya joglo utawi mujur, utawi ingkang temumpang ing pengeret emper griya limasan, mujur dara gepak utawi kampung awit emper ingkang langkung panjang "Iga-iga, nggih padha karo ginggang niku" (CLW 04). Fungsipun kangge kakiyatan usuk, awit godhagan ingkang wiyar saha ndadosaken bebanipun ingkang langkung pramila panganggenipun ginggang supados usuk boten mentelung utawi tugel, "Ginggang niku gunane *untuk menahan beban* usuk, dadi *membantu* usuk dadi nek godhagan niki terlalu dawa niki ke'i ginggang *untuk menahan membantu* usuk men ora mentelung"(CLW04).

Ginggang utawi iga iga



Gambar 28. Ginggang

28) Kap

Kap inggih menika satunggaling balungan griya adat Jawi ingkang awujud kajeng kangge nyanggi ginggang. Pasangipun kap temumpang ing blandar utawi tumpang saka guru kaliyan blandar saka goco, kados ingkang dipunandharaken dening bapak Surun,

P : menawi kangge cagak ginggang menika menapa njih ?

I : Kae ki, .. jenenge kuwi kap. (CLW 05).



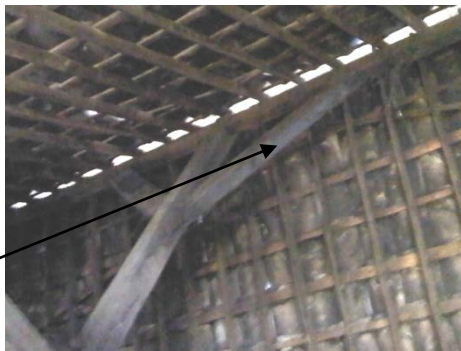
Kap

Gambar 29. Kap

29) Bahu dhanyang

Bahu dhanyang inggih menika kajeng ingkang kangge nyanggi blandar, molo utawi blandar krebil, bahu dhanyang dipunpasang segitiga ing ander molo, saka goco, saha sakajaga satru utawi saka guru ingkang boten ngangge kolong saha kili "Limasan nika enten blandar krebil nika gawe deleh usuk. Nek sing gawe nyangga niku tanganan namine, nek kangge nyangga clukat nika bahu dhanyang" (CLW 04). Bahu dhanyang awujud kajeng ingkang ingkang ukuranipun kados dudur, menawi, menawi kangge nyanggi blandar krebil agengipun kados kolong utawi kili, pamasangipun ing saka guru ngangge purus.

Bahu dhanyang ugi saged dipunsebut segeng, semar-semar, sekurutawi tanganan ingkang kangge krebil. Fungsipun kangge nyagak blandar, molo saha blandar krebil "Bahu dhanyang nggih saged mawon niku wong fungsine kangge nyangga blandar, utawa diarani semar-semar utawa segeng nggih sami mawon" (CLW 04) kejawi menika kangge kakiyatan saka guru menawi boten ngangge kolong saha kili. "Nek tanpa nganggo niku nggih kuate kurang, njuk nganggo sekur, semar-semar utawi segeng. Segeng niku niki saka niki pengeret njuk niki disegeng ngeten niki niki kuate ngeten niki" (CLW 04).



Bahu dhanyang

Gambar 30. Bahu dhanyang

30) Usuk

Usuk inggih menika peranganing griya adat Jawi awujud pring utawi kajeng ingkang tumumpang ing sanginggiling blandar, blandar tumpang, aruman saha dudur. Bahanipun usuk sakingpring petung ingkang dipunsigar utawi dipunsebut usuk wilah, wonten ugi saking pring apus ingkang wetah utawi glindhingan,

“Riyin usuk niku pring glindhingan nika kados nika, nek kados niki kajeng petung usuk wilah, ning nek jaman mbiyen niku nek usuk glindhingan niku luwih kukuh timbang usuk wilah niku ya sak pas wong bulet njuk kenceng” (CLW 04).

Wonten ugi ingkang langkung kukuh saha sae ngangge kajeng mahoni, jati saha sanesipun miturut kabektahan saha kemampuan ingkang ngangge “Tambah kukuhe niku, niku miturut wong sing mampu wonten sing sono keling barang nika, wonten sing jati” (CLW 04), ananging menawi ngangge kajeng besiah langkung kiyat pring petung ingkang dipun gapit utawi dipundhobel,

Pamasangipun usuk dipunpaku kaliyan blandar utawi tumpang menawi ing jaman riyin dipunempyak dipunrakit ingnagdhap lajeng ing nginggil dipuntangsuli. Fungsipun usuk kangge temumpang reng “Fungsine usuk niku gawe *meletakkan* reng” (CLW 04).



Usuk ingkang ngadeg (*vertical*)

Gambar 31. Usuk

31) Reng

Reng inggih menika wilahaning kajeng ingkang dipuntrapaken ing empyak kangge nyelehaken gendheng utawi sirap, ing Kaliangkrik awujud pring utawi kajeng ingkang tumumpang ing sanginggiling usuk, bahanipun reng menika saking sigaran pring apus setunggal pring dados tiga utawi sekawan “Reng saking pring apus niku, disigar-sigar niku, nek riyin niku pring setunggil dadi sekawan, sakniki ngoten dadi telu niku “ (CLW 04), wonten ugi ingkang langkung sae saking kajeng mahoni, jati saha sapiturutipun miturut kabektahan saha kemampuan pangangge ”Langkung sae niku, reng nggih saged saking kayu niku kantun sak kemampuan niku” (CLW 04). Pamasangipun dipunpaku kaliyan reng utawi dipunempyak ingngandhap lajeng empyak dipuntangsuli ing nginggil. fungsipun reng kangge nyelehaken utawi nata wiyar caketipun gendheng utawi payon ”Fungsine ya gawe nata amba dawa ciyute gendheng niku, isane pas niku lhak ditata ngangge reng niku” (CLW 04).



Reng ingkang horizontal

Gambar 32. Reng

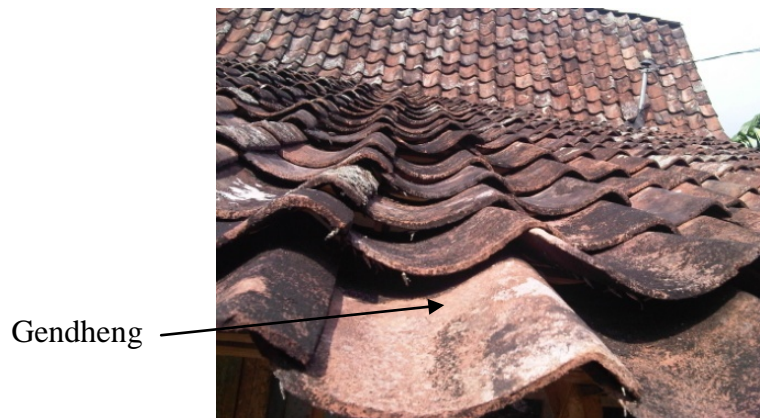
32) Gendheng

Gendhenginggihi menika tutup payon ingkang dipundamel saking siti, dipuncithaki lajeng dipun obar, ing Kecamatan Kaliangkrik gendheng Jawi utawi press saking dhaerah Kalangan Kecamatan Salaman awit daerah kasebat nggadhahi jinis siti ingkang sae, kejawi menika saking Godean Yogyakarta, wonten malih gendheng press ingkang kondhang saking Soka Kebumen, gendheng press nggadhahi kaluwihan boten pecah menawi dipunidak ”Sing didek ra pecah niku, gendheng Sokka kebumen” (CLW 04). Gendheng ing kecamatan Kaliangkerik wonten werni kalih inggih menika gendheng Jawi kaliyan gendheng press, gendheng Jawi kadamel kanthi *manual* ngangge cithakan, menawi gendheng press pandamelipun langkung *modern* sampun ngangge alat. Pamasanging gendheng dipuncanthel gandheng-gandeng ing kiwa tengenipun saha ngandhap nginggilipun.

P : Lajeng gendheng niku nek ting dhaerah Kaliangkrik ngriki katha-kathahe niku saking pundi ?

I : Kalangan, nek sak niki wong wus milyuner nggih ta, ning nggih boten okeh saking Godean napa Kebumen niku nek sak niki, ning luwih meningkat malih mayoritas saking Kalangan. (CLW 04)

Fungsipun gendheng menika kangge payonipun griya “Kangge nutup, utawi kangge payon” (CLW 04) kejawi menika gendheng kangge milinipun toya nalika jawah.



Gambar 33. Gendheng

33) Wuwung

Wuwung inggih menika gendheng utawi atep ingkang dipuntrapaken ing tumpukan payon ingkang nginggil utawi sanginggiling molo utawi dudur, wuwung menika perangan griya kados gendheng, wujudipun wuwung menika siku, ing Kecamatan Kaliangkrik wuwung wonten kalih werni inggih menika Jawi kaliyan press, daerah asalipun saking kalangan Salaman, saking godean saha saking Sokka Kebumen. Fungsipun wuwung kangge nutup sambunganipun gendheng ingkang wonten ing dudur saha wonten ing molo,

“Fungsine wuwung niku *untuk menutupi diantara genteng samping sama samping* dadi wuwung niku lhak njebeber ngeten luwih amba ngeten supayane ora bocor, mangkeh diantara gendheng mriki kalih mriki lhak tepung nggih ta, tepunga nika nek ora ditutup nggo wuwung niku bocor ming ngoten niku untuk menutup lobangan sisi sama sisi” (CLW 04).



Gambar 34. Wuwung

34) Resplang

Resplang inggih menika blabag ingkang temempel ing padoning usuk utawi ing ngadhap padoning gendheng, fungsipun resplang kangge luwes-luwes saha kangge nutup pardoning usuk,

P : Lajeng menawi resplang menika menapa ?

I : Resplang kuwi ya gawe tutup usuk jenenge resplang (CLW 05)



Gambar 35. Resplang

35) Asep

Asep inggih menika peranganing payon ingkang mligi kangge medalipun kebul gendheng bukak, “..asep guwangan kebul gendheng bukak..”(CLW03). Asep dumunung ing sak nginggiling pawon, asep awujud empyak ingkang dipuninggahaken sekedhik wetawis gangsal senti utawi wolung senti kanthi dipunsangga ngangge kajeng utawi pring sak nginggilipun empyak. Fungsipun asep kangge kebul supados saged bablas enggal medal,

“Asep niku ... emperan ngoten niku njuk ke'i anakan malih sithik niku gunane nek wong mbiyen niku nek kebul niku njuk mlayu, niki ana usuk omah setangkep ... dike'i sangga sak limang senti apa wolung senti niki onten penggetane ... kebul nek ngriki ... bisa lunga, biasane ngandhape pawon ... Fungsine kangge metu kebul” (CLW 04).



Gambar 36. Asep

36) Tutup keyong

Tutup keyong inggih menika peranganing griya kampung ingkang awangun maju telu (*segi tiga*) ing iringanipun empyak, tutup keyong saged awujud pager ingkang dumunung ing pojoking brunjung griya kampung, tutup keyong boten kaginakane ing griya limasan, joglo mujur saha sanesipun ingkang nagngge kejen utawi dudur. Tutup keyong saged saged kadamel saking kajeng utawi gebyog, saged ugi saking pring umumipun ketep. Fungsipun tutup keyong kangge nutup *sudut* ing brunjung griya kampung ”Tutup keyong niku *untuk menutup sudut diantara lobangan* niki kalih niki padha uga seka pager utawa seka blabag niku tutup keyong niki, niku pager ketep niku kiwa tengen niku nggih tutup keyong”(CLW 04).



Gambar 37. Tutup keyong

37) Payon

Payon inggih menika tutuping griya, saged kadamel saking atep, gendheng sapanunggalanipun, payon menika kangge nutupi sedaya ingkang wonten lebeting griya, kanthi payon sedaya ing lebetipun griya badhe aman saking jawah, benter saha reregedan "Payon ya kuwi, tutupe omah digendhengi, ya bisa gendheng, asbes, seng". (CLW03). Ing Kalingkrik bahanipun payon umumipun kadamel saking gendheng, wonten ugi saking asbes, seng, damen saha sanesipun gumantung kabektahan saha kemampuan ingkang gadhah, *fungsinipun* payon kangge tutup griya, gayut kaliyan andharan menika,

"Payon niku padha uga seka damen..., seka gendheng nggih diarani payon, pokok payon niku untuk menutupi kebutuhan, nggih ta..padha uga utawa nika klakah nika pring disigar-sigar njuk gawe tukang sawang niku mluah mengkurep niku padha uga diarani payon, ning seko klakah, ning payon seka gendheng, ning payon seko asbes seka seng niku payon. Niku fungsine kangge nutupi kebocoran"(CLW 04).



Gambar 38. Payon

38) Brunjung

Brunjung inggih menika payoning griya ingkang dumunung wonten nginggil piyambak, sedaya griya adat Jawi ingkang nggginakaken saka guru mestinipun ngangge brunjung tuladhanipun joglo, limasan, kampung, mujur, dara

gepak saha sapanunggalanipun. Brunjung gandheng kaliyan emper, wujudipun brunjung miringipun langkung njejeg katimbang emper, *funksinipun* brunjung kangge payoning griya ing perangan tengah utawi padon nginggil jumbuh kaliyan ingkang kaandharaken dening bapak Fahrudin,

P : Menawi bagian menika naminipun napa ?

I : Niki etungange brunjung.

P : Brunjung menika menapa ingkang dipuncagak saka guru ?

I : Ha nggih, brunjung niku dijacagak saka guru, niku saka guru niku (CLW 02)



Gambar 39. Brunjung

39) Emper

Emper inggih menika payon ingkang sangandhaping brunjung, sae menika emper, saha jaga satru. Emper gandheng kaliyan brunjung pramila emper punika terusanipun brunjung bedanipun emper kaliyan brunjung menawi emper radi jejeg boten miring kados brunjung, emper mujudaken tambahaning payon menawi brunjung menika payon utami,

P : Brujung, lajeng ngandhapipun emper penanggap nggih ?

I : Niku nggih emper, boten enten njuk penanggap, namine teko emper. (CLW 04)

Fungsipun emper sami kaliyan payon sanesipun, kangge tutuping griya ananging menawi emperkangge payon griya ing perangan ngandhap saha ngajeng.



Gambar 40. Emper

40) Empyak

Empyak inggih menika pring utawi kajeng usuk kaliyan reng raganganing griya, tegesipun rerakitaning reng kaliyan usuk, menawi jaman rumiyin dipundamel ing ngandhap, sareng sampun rampung dipunpasang ing nginggildipuntumpangaken ing blandar, molo, tumpang utawi aruman, ing jaman samenika langkung gampil dipunpasang ing nginggil amrih ngirit tenaga saha ngangge kajeng ingkang atos saha awrat,

“Ting ngandhap saget ting nginggil saged. Jaman sak niki nek kaya jaman biyen usuke Kalimantan nika le ngusuki mesthi ning ndhuwur, ha jaman kriyin niku wong usuk glindhingan njuk sing nyambut gawe wong sak sajana” (CLW 04)

tegesipun empyak inggih menika antawisipun reng kaliyan usuk sampun gandheng kados ingkang dipunandharaken dening para nara sumber menika ”Empyak kuwi nalikane ngusuki ning ngisor diempyak munggah ngono, ya usuk biasa direngi ning ngisor nggari masang ning ndhuwur.”(CLW03).

“Sing diarani empyak ... niku “empyake wis munggah pa durung?” niku diantara usuk karo ereng niku wis gandheng lha niku wis diarani empyakan

sak durunge dike'i payon niku wes diarani empyak. “empyake uwes?” ha diantarane usuk karo reng niku wes gendheng” (CLW 04).

Fungsinipun empyak kangge nyelehaken gendheng,”Gawe ndelehke gendheng niku” (CLW 04).



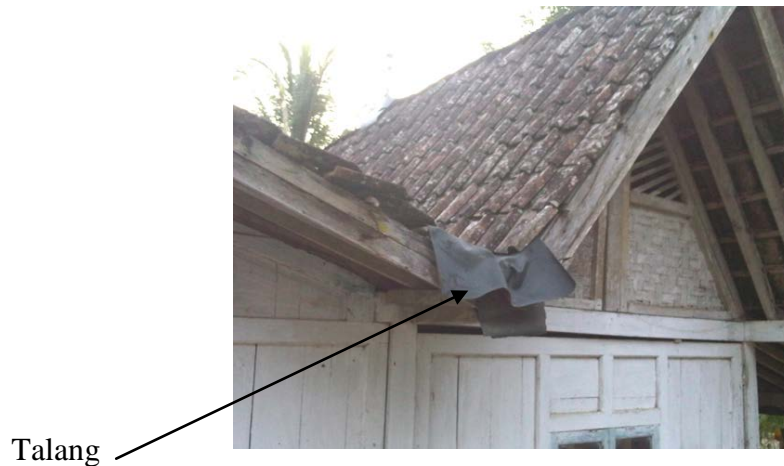
Empyak rerakitan
reng kaliyan usuk

Gambar 41. Empyak

41) Talang

Talang inggih menika urung-urung utawi ilen-ilen ingkang kadamel saking pring, seng saha sapanunggalipun kangge ngilekaken toya jawah, fungsinipun kangge ngilari toya ndorojog ing papan kasebat, wujudipun talang inggih menika seng utawi ing jaman sakmenika karpet, menawi wonten ing tritis saged ngangge pring petung ingkang dipun jojoh saha nginggilipun dipungowek ”Nek riyin nggih seng, nek karpet niku gek entes niki nggih. Nek sing pring petung ting ngajeng ngriki niki wong ne kana mledeke niku wes luweh nek tengah niki tetep ngangge seng”(CLW04). Panganggenipun talang ing tepunganing griya utawi gandhokan ngangge karpet utawi seng, menawi wonten tritis ngangge pring petung utawi sakmenika ngangge talang plastik wedalan pabrik “Padha wae talang ngarep padha talang ting ngomah njuk enten gandhokane nika, kangge *menahan air*

supayane ora medhun, nek sing ning ngarep men banyu ora ndrojok medhun njuk tak ke'ane talang” (CLW 04). Fungsipun talang kangge ngilari toya supados boten mili wonten mriku “Talang niku fungsine gawe menghindari banyu sing calon dhonge ing kono njuk diliyakake niku fungsine talang” (CLW 04).



Gambar 42. Talang

42) Gimbal

Gimbal inggih menika tirahaning blandar, pengeret ingkang mongol ingkang wonten ing blandar, molo, reng saha usuk. Menawi wonten susunan saka guru, gimbal pengeret saha blandar kangge numpangaken tumpang, fungsipun kangge nyelehaken tumpang, menawi gimbal molo, blandar pojok, blandar saka goco saha saka jaga satru griya kampung saha limasan kangge nutup tritikan. Fungsipun gimbal kangge njagi keamanan griya saking toya jawah,

“Gimbal niku .. *untuk menjaga keamanan*, soale nek ora ke'i gimbal ora ke'i clukat ora ke'i pojokan niku banyu niku haiya karang njuk ora ana alingan, nika blandar nika nek dikethok ora ana gimbale ora ana clukate, banyu mlebu pager kabeh njuk rusak, fungsine ngeten niki, semono ugi mriki niku nek dipepet karo saka semono uga ya cepet rusak, kangge njaga keamanan”(CLW 04)

Sajatosipun gimbal, bungalan saha clukat menika sama tegesipun tirahan, ananging kathahipun tiyang nyebut bungalan kangge gimbalipun molo saha blandar griya kampung, gimbal ugi dipunsebut clukat mliginipun usuk kaliyan reng utawi gimbalipun blandar goco saha blandar jaga satru griya limasan. Fungsipun kangge nyelehaken usuk tritikan wondene usuk ritikan menika ingkang sinebut clukat.



Gimbal utawi clukat
utawi bungalan

Gambar 43. Gimbal

43) Potang aring

Potang aring inggih menika jinising pager ingkang wujudipun *segi tiga* utawi sumpingan kangge nutup peranganing griya ingkang miring, potang aring wonten ingkang saking gebyog ugi wonten ingkang saking gedheg. Ingkang dipunsebut potang aring ing Kaliangrkik pager ingkang nginggilipun miring. Fungsipun potang aring kangge aling-aling peranganing griya adat Jawi ingkang miring, saemenika wonten jawi menapa ingkang wonten lebet,

“Potangaring niku sumpingan ngoten niki pokoke ora persegi panjang njuk nika onten lacipe, pager pring nggih saged kados niku kepyur niku. saking pring saged saking blabag saged, ha miring ngoten niku ta, ha niki pager setunggal niku saged napa pethuk santog ngeten nggih saged, niku namine santog” (CLW 04).



Gambar 44. Potang aring

44) Santog

Santog inggih menika satunggaling peranan griya limasan utawi kampung awujud balok kajeng ingkang gandheng antawisipun saka guru kaliyan saka goco, santog mlebet ing purus saka guru saha nyathok ing saka goco. Fungsipun santog kangge nahan pager supados kekah utawi kangge nyantog pager “Santog niku kangge nahan pager niku supayane ana methuk rana methuk rene supaya nyantog. Santog niku niki antarane saka guru kalih saka goco.”(CLW 04).



Gambar 45. Santog

45) Sekesel

Sekesel inggih menika peranganing griya adat Jawi kangge aling-aling ingkang saged dipuningser, kadamel saking kajeng jati, nangka utawi sanesipun ingkang dipunukir dipundamel kados lawang, wonten engselipun lajeng ing ngandhapipun dipunsukani kajeng supados saged ngadeg, kejawi menika wonten ingkang prasaja kadamel saking rotan utawi saking anyaman pring utawi kepeng skesel saking kajeng jaman rumiyin umumipun ingkang gadhah kathahipun tiyang sugih menawi tiyang biasa boten mentingaken, menawi wonten kadamel saking pring ingkang langkung mirah “Wonten ukirane, niku nek boten nggen mas lurah napa ndara-ndara nika boten mentingake, ning nggih onten kesel saking kepeng .. nggo pager nam-naman kaya niku njuk nggo pring wulung nggih saged.”(CLW04). Fungsipun kangge aling-aling ing sak lebeting griya adat Jawi saha kangge paes-paes utawi *variasi* “Kesel niku ya kanggone wong sing mliyuner utawa wong sing besus niku nek biyen boten mas lurah nika boten gadhah, niku gunane ya kanggo aling-aling”(CLW 04).



- Kados pager ingkang gandheng-gandheng
- Kadamel saking kajeng ukiran utawi rotan utawi pring
- Wonten ganjel ngandhapipun supados saged ngadeg
- Kangge aling-aling ingkang gampil dipunlih-lih

Skesel

Gambar 46. Skesel

46) Gedheg

Gedheg inggih menika jinising aling-aling griya adat Jawi ingkang kadamel saking pring utaminipun pring apus ingkang mentul saha gampil dipuntata. Wujudipun gedheg wonten tiga inggih menika ketep, kepyur saha sasak ananging sasak sak menika boten limrah dipunginakaken, menawi jaman rumiyin tiyang damel pager ngethok kajeng ing maos kasewelas utawi maosipun gareng, ing maos kasebat pirantos-pirantos griya saking pring saged awet boten dipuntedha bubuk ”..awet niku pring nek ngethok niku mangsa kesewelas sak niki mawon teka padha sak-sake nggih padha pangan bubuk, mangsa kesewelas utawa mangsa april, mangsa gareng” (CLW 04). Fungsi gedhek sama kaliyan gebyog inggih menika kangge tebeng aling-aling griya adat Jawi utaminipun ing perangan njawi amargi reginipun gedhek menika langkung mirah, pramila menawi kencing toya lajeng bosok, gampil dipungantos kanthi mirah.



Gambar 47. Gedheg

47) Ketep

Ketep inggih menika jinising gedheg ingkang anggenipun ngenam kanthi rapet kados nam-naman kepang, ketep kamel saking pring apus dipunsigar lajeng dipundamel kados plupuh ingkang salajengipun dipunnam, ketep wonten kalih

inggih menika aten-aten kaliyan kulutan. Aten-aten inggih menika peranganing pring ingkang lebet sangandhapipun kulit, “aten-aten gedhek sing ora ana welatane”(CLW03) aten-aten menika jinising pager gedheg ingkang dipunpendhet lebetipun, pring dipunpisah welat kaliyan aten-atenipun lajeng dipunpendhet aten-atenipun kangge damel gedheg wondene ketep kulitan inggih menika ingkang dipundamel saking kulit pring tumrapipun pager gedheg, sami kaliyan andharan menika “..nek kulitan sing welat.”(CLW03), kulitan saking pring kapendhet perangan njawinipun utawi welat pramila menika kosok wangsulipun kaliyan aten-aten, bahanipun gedheg saking pring apus “Pring apus nek petung boten saged, kandel “(CLW 04), ketep kulitan langkung awet tinimbang aten-aten awit welat langkung atos tinimbang aten-aten.

P : Trus niku pager kayu pring niku menawi aten-aten kalih kulitan niku dospundi ?

I : Ha nek kulitan niku sing asli nggon welate nika, nek aten aten niku sing sak njerone welat, pun dhong to, nek kekuatan yo kuat sing kulitan niki wong welat. Ha niki nggen kula niki kulitan kabeh, ha sing aten-aten niki ntes mawon, nek niki wes 40 tahun punjul niki, (CLW 04).

Fungsipun ketep, kangge aling-aling ”Fungsine .. niku gawe aling-aling, padha karo pager tengah utawa pager pinggir niku gawe alig-aling”(CLW04).

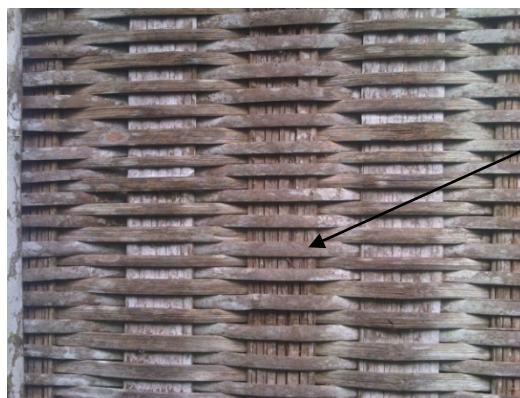


Ketep

Gambar 48. Gedheg ketep

48) Kepyur

Pager kepyur inggih menika jinising gedheg ingkang kadamel saking pring sigaran panjang-panjang kaliyan plupuh sae punika aten-aten utawi kulitan, ”Kados niku kepyur niku.”(CLW 04) wondene andharan bapak Asroni mekaten ”ketep kwe name amba kaya tritikan kuwi ketep kepyur ngene lembut.”(CLW03). Bedanipun kepyur kaliyan gedheg ketep menawi ketep wujudipun rapet kados nam-naman kepang satemah boten gampil kalebetan hawa, ketep sedayanipun plupuh dipunnam kados kepang menawi kepyur langkung ageng bolonganipun. Pandamelipun dipunnam boten kados damel kepang ananging kiwa-tengan ngangge lonjoran saha plupuh. Fungsipun awit kepyur menika kalebet jinising gedheg pramila kangge aling-aling, “Nek fungsine .. niku gawe aling-aling nggih ta, padha karo pager tengah utawa pager pinggir niku gawe alig-aling” (CLW 04).



Kepyur

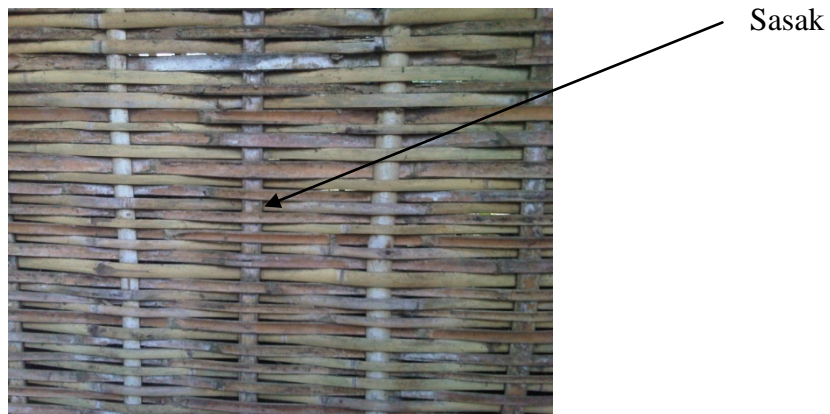
Gambar 49. Gedheg kepyur

49) Sasak

Sasak inggih menika jinising gedhek ingkang kadamel saking pring sigaran lajeng dipunnam. Sasak ing jaman rumiyin kangge kreteg utawi kangge aling-aling griya wingking utawi kandhang, pandamelipun langkung gampil boten

kados kepyur utawi ketep, pager sasak langkung kekah tinimbang ketep utawi kepyur ananging wujudipun kirang endah, menawi ing jaman rumiyin maling kangelan bandhe ngongkel. Fungsipun pager sasak sami kaliyan sanesipun kangge aling-aling, kados andharan ngandhap punika,

I : Nek ting ndesa niku wonten pager kepyur, pager ketep mung werna loro, utawa pager sasak nek sak niki pun boten wonten kados pring niku disigar lajeng dinyam telung nggodhagan dadেকে siji nika bleg, kaya dene pager kreteg nika, ha kaya nika. (CLW 04).

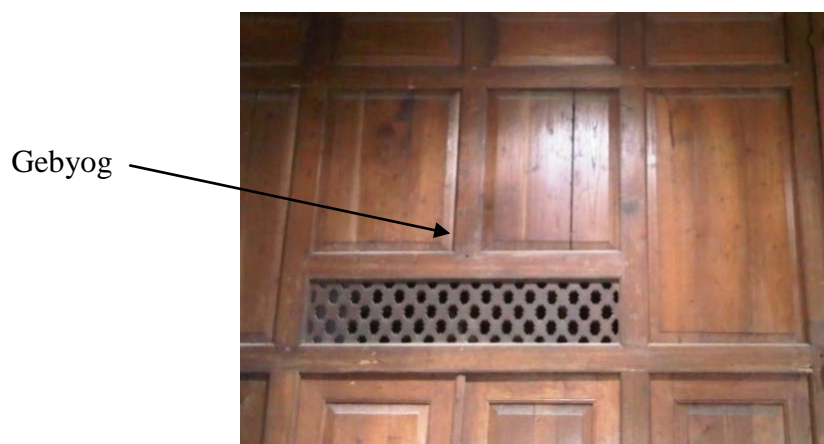


Gambar 50. Gedheg sasak

50) Gebyog

Gebyog inggih menika blabag ingkang dipunginakaken kangge aling-aling griya, gebyog kadamel saking kajeng sae menika jati, nangka, mahoni, besiah saha sapanunggalanipun miturut kabektahan saha kemampuan ingkang ngangge ”Nek gebyong niku padha wae pager ning istilahe niku *dibuat dari kayu*, boten saking bambu nggih niku ketep, kepyur kalih sasak” (CLW 04). Pandameilpun gebyog menika blagag dipunpasah pinggiripun radi tipis dipungapit ngangge ram. Gebyog wonten ingkang dipunukir ananging menika awis-awis dipunginakaken awit reginipun ingkang awis.

Fungsi gebyog menika kangge aling-aling utawi tebeng ing griya adat Jawi kathahipun dipunginakaken ing perangan lebet awit reginipun awis, gebyog corakipun wonten ingkang namung prasaja saha wonten ingkang dipunukir. Fungsipun gebyog kangge aling-aling griya awit gebyog kalebet jinising pager ”Nek fungsine pager niku gawe aling-aling nggih ta, padha karo pager tengah utawa pager pinggir niku gawe alig-aling” (CLW 04).

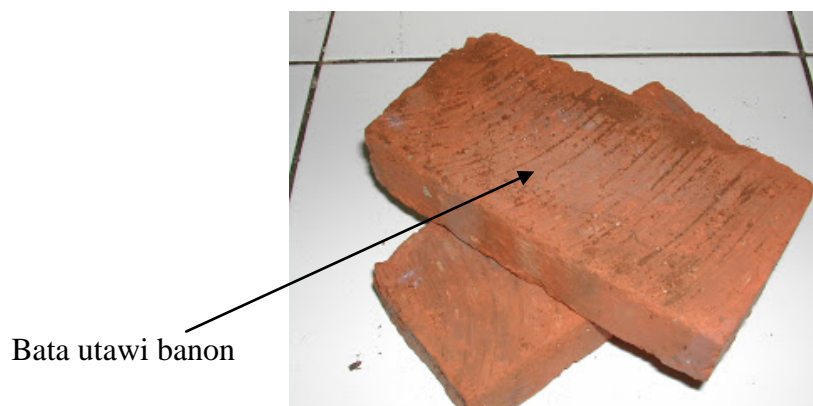


Gambar 51. Gebyog

51) Bata utawi banon

Bata utawi banon inggih menika rimbagan siti ingkang sampun dipunobar kangge pager griya, bahan kangge pager utawi tembok griya adat Jawi gagrag enggal menawi boten ngginakaken pager gebyog utawi gedheg, bata kadamel saking lempung ingkang dipuncithak persagi, lajeng dipun obar ngantos dados abrit (*oranye*), pamasangipun bata ngangge jedrokan semen, wedhi saha gamping lajeng dipunplester kados pasanging tembok griya jaman samenika. Panganggenipun bata saged awet, boten kenging dipunintip saha rapet ”Bata niku nek ora nganggo gebyog napa gedheg, ning nek sak niki niku mayoritas nggih pun ngangge bata”(CLW 04). Griya adat Jawi ingkang ngangge bata ing jaman

samenika tetep dipunsebut griya adat Jawi, awit corakipun taksih asli, taksih ngangge saka guru, pager bata kaginakaken ing perangan jawi kemawon, sinaosa kangge pager aslinipun saking kajeng ”Ngangge pager biasa, ning nek sak niki njuk selera niku ya tetep omah Jawa, nggih omah niku tetep Jawa niku sanajan pagere bata” (CLW04). Fungsipun bata utawi banon kangge tembok griya adat Jawi, utawi kangge gantos gebyog utawi gedheg sinaosa griya adat Jawi aslinipun ngangge kajeng ananging panganggenipun bata samenika kalebet griya adat Jawi “Ngangge pager biasa, ning nek sak niki njuk selera niku ya tetep omah Jawa, nggih omah niku tetep Jawa niku sanajan pagere bata.”(CLW 04).



Gambar 52. Bata utawi banon

52) Jonggol

Jonggol inggih menika aling-aling ingkang wonten ing tarup, jonggol umumipun kadamel saking pring, kajeng ananging wonten ingkang saking bata, wujudipun kados; tembok, ketep utawi gedheg ananging boten rapet, wonten bolong-bolongipun, inggilipun wetawis setunggal meteran, jonggol menika gandheng kaliyan saka jaga satru jonggol ugi saged kangge numpangaken pot-pot

tetaneman, Fungsipun jonggol kangge aling-aling saha kangge luwes-luwes ing tarup griya

P : Menawi pager cendhek ten tarup nika namine napa ?

I : Jonggol, nika jonggol namine.(CLW02)

P : Menawi jonggol menika menapa?

I : Jonggol kuwi pager tarup.(CLW05)

P : Lajeng fungsipun kangge menapa sak liyane aling-aling ?

I : Ya gawe luwes-luwes barang niku ta, gawe pariasi. (CLW 04)



Gambar 53. Jonggol

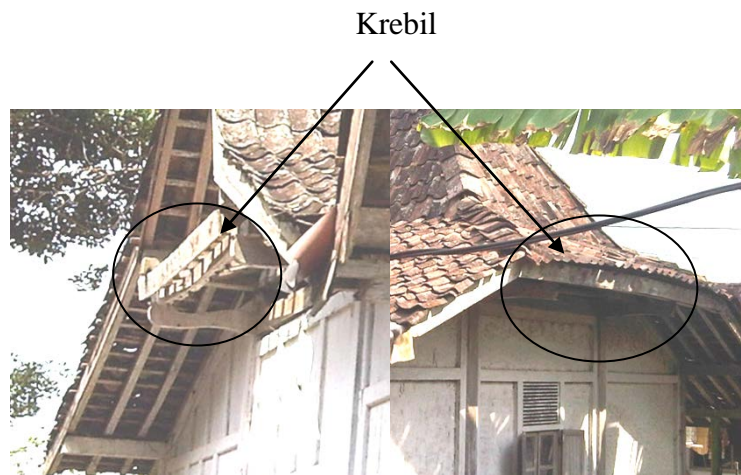
53) Krebil

Krebil inggih menika emperan alit ingkang wonten sisih griya kampung saha limasan utawi wonten ngajeng griya kampung setangkep, jaman samenika limrah dipunsebut kongsol. Krebil awujud emper wonten blandaripun saha usuk tumumpang ing pengeret utawi tumpang dipunsangga ngangge bahu dhayang utawi tanganan, menawi wonten griya limasan krebil ugi kangge temumpang dudur ”Krebil niku emperan cendhek nika ta, gawe nyagak blandar gawe nyagak dudur barang niku sing cendhek kados limasan” (CLW 04) menapa dene ingkang kaandharaken ing ngandhap punika,

P : Menawi ten pojokan nika namine krebil pak ?

I : Krebil, ngeten niki nek krebil padhane saka ning pinggir, nika enten krebil divariasi ngeten ditumpangi blandar krebil, niki kangge ngaling-ngalingi jendela sig ten pinggir, nek jaman mbiyen namine krebil nek sak nika namine konsol. (CLW02)

Fungsipun krebil kangge ngemperi griya kampung saha limasan sisih kiwa saha tengen supados toya jawah boten nampu saha boten gampil kanginan “Wonten krebile, supayane nek udan barang nika ora nampu, angin barang lhak ora bablas ngeten” (CLW 04).



Gambar 54. Krebil

54) Tlundhag

Tlundhag inggih menika kajeng utawi dlurung ing sangandhaping lawang, tlundhag inggih menika kajeng kangge pancadan ing sangajenging lawang, gandheng kaliyan dlurungipun aling-aling awit tlundhag menika dlurung ingkang satunggal rakitan kaliyan pager, ing Kaliangkrik tlundhag, ugi wonten ingkang nyebut undhag-undhag.

P : Menawi kajeng ten ngandhap lawang nika namine napa ?

I : Nika tlundhak. Nek nika sing ten gebyok kayu-kayu nika dlurung, nek sak niki kusen-kusen. (CLW 02)

Fungsipun tlundhag kangge kekiyatan dlurung ing sakiwa tengenipun lawang supados boten gampil risak, obah saha supados boten gampil dipunjebol saking njawi, menawi lawang boten wonten undhagipun saged gampil ucul, pasangipun tlundhag kanthi purus dipunlebetaken ing gawangan utawi dlurung lawang.

P : Nggih, lajeng kajeng ing ngandhap lawang menika naminipun menapa nggih ?

I : Undhag-undhag, supayane lawang niku kukuh. (CLW 04).



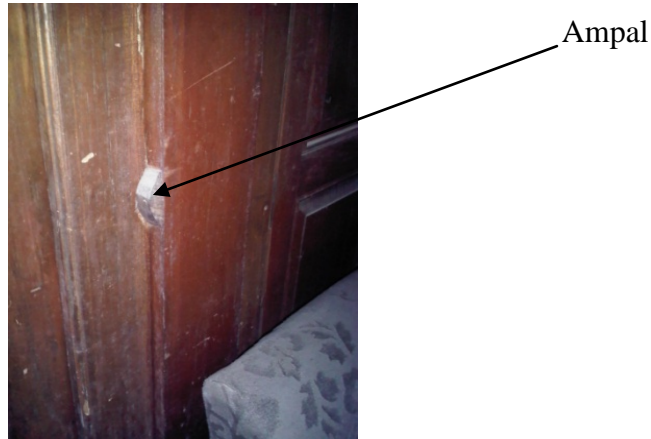
Gambar 54. Tlundhag

55) Ampal

Ampal inggih menika jinising kancing mliginipun kangge nyagol pager. Wujudipun ampal kajeng alit ingkang dipunpaku ing saka supados pager saged kecagol saha boten rubuh, ampal kados cakil kancing lawang bedanipun menawi ampal boten dipunputer “Ampal kuwi gawe cagol pager kuwi nek kancing gawe cagol lawang.” (CLW 05). Fungsipun ampal kangge ngancing utawi nyagol

pager gebyog ”Kados pager gebyog dicakil dikancing kados niku, ampal nggih saged, nek kancing ngiku kaya gawe lawang napa jendhela niku” (CLW 04).

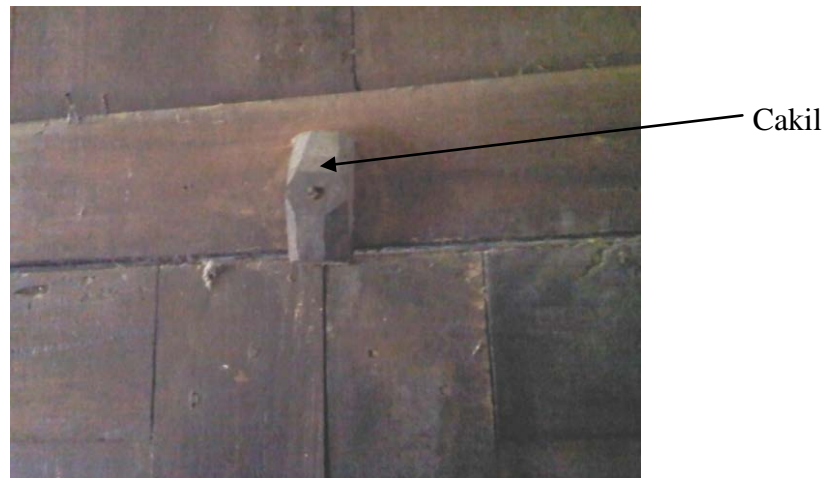
- P : Menawi kajeng alit kangge nyagol menika menapa ?
I : Ampal kae. (CLW 03)



Gambar 55. Ampal

56) Cakil

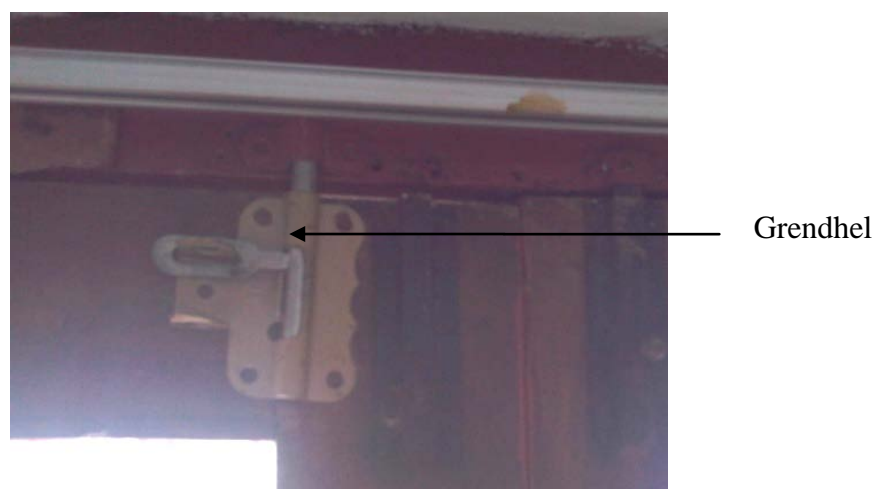
Cakil inggih menika kancing lawang awujud kajeng alit, wonten ing lawang utawi jendhela, cakil kaliyan ampal sami mawon namung panganggenipun ingkang beda menawi ampal kangge pager gebyog saha menawi cakil saged dipunputer. Pasanging cakil wonten ing dlurung menawi lawang badhe dipuntutup cakil dipunputer saengga lawang saged kecagol saha boten saged dipunbikak. Fungsipun cakil kangge ngancing lawang saha jendhela supados boten saged dipunbikak “Cakil niku dicakil dikancing, kados pager gebyog dicakil dikancing kados niku, ampal nggih saged, nek kancing ngiku kaya gawe lawang napa jendhela niku” (CLW 04).



Gambar 57. Cakil

57) Grendhel

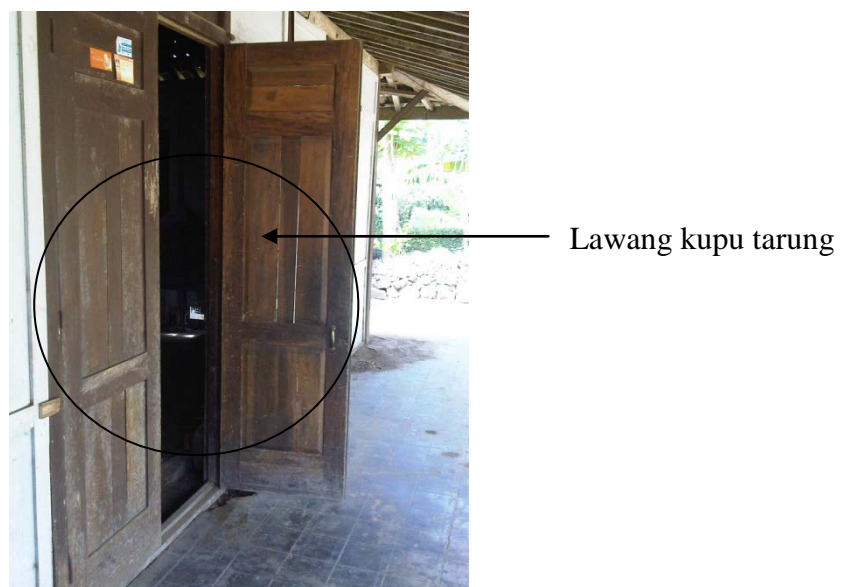
Grendhel inggih menika jinising kancing lawang ingkang kadamel saking wesi, grendhel kaginakaken ing jaman samenika. Fungsingsipun kang cagol utawi kancing lawang saha jendhela supados boten saged dipunbikak "Kancing lawang niku ya grendhel, selot, menika sing sak niki. Grendhel niku nggih sing ceklek, kados sing teng tengah nika." (CLW 04).



Gambar 58. Grendhel

58) Lawang Kupu tarung

Kupu tarung inggih menika jinising lawang ingkang ngangge ineb-ineb kalih, kupu tarung menika kalebet ugi wonten ing jendhela, kupu tarung menika lawang kiwa tengen lajeng menwi dipuntutup saged tepung. Pasanging lawang kupu tarung wonten ing dlurung ngangge engsel, kiwa saha tengen pisah ”Kupu tarung niku lawang loro antarane kanan dan kiri niku dadi siji tarung”(CLW04). Fungsipun ngangge kupu tarung menika sepisan kangge butulan utawi mlebet medal griya utawi senthong ingkang kaping kalih kangge *variasi*, kesenengan utawi kabektahan ingkang gadhah, menawi griya ageng kados kampung, limasan mujur utawi dara gepak luwesipun ngangge kupu tarung, menawi griya alit kados setangkep, pacul gowang kios menika ngangge lawang ineb siji. Menawi dipunbandhingaken kaliyan ineb siji lawang kupu tarung kirang kukuh pramila supados langkung kukuh kedah ngangge kancing ingkang langkung kathah utawi saged ugi ngangge kajeng malang kangge cagol lawang punika.



Gambar 59. Lawang kupu tarung

59) Lawang ineb siji

Lawang ineb siji inggih menika jinising lawang ingkang namung setunggal kemawon, lawang ineb siji langkung kekah tinimbang kupu tarung awit lawang menika langsung nggandheng kaliyan gawanganipun, boten kados kupu tarung ingkang tepung kaliyan lawang sisihipun. Lawang ineb siji ugi dipunsebut lawang selirang ”..nek ineb siji niku jenenge selirang.”(CLW 04). Fungsipun sami kaliyan lawang ku[upu tarung inggih menika kangge medal saha mlebet tiyang kejawi menika kangge njagi keamanan supados boten sakbarang-barang mlebet.



Lawang ineb siji

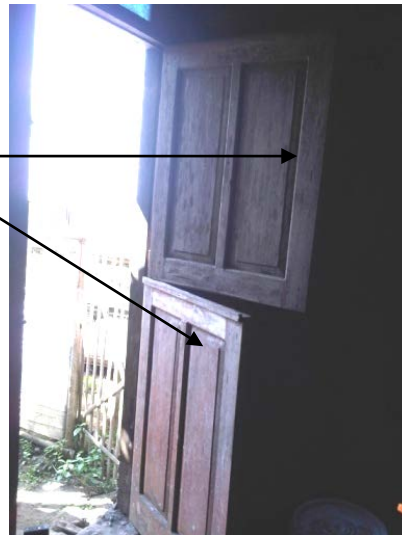
Gambar 60. Lawang ineb siji

60) Lawang tugelan

Lawang tugelan inggih menika jinising lawang ineb siji ingkang pisah perangan ngandhap saha nginggilipun, lawang menika saged kangge *kombinasi* lawang kaliyan jendhela pramila menawi dipuntutup lawangipun ing perangan nginggil saged dipunbikak kangge jendhela. Fungsipun lawang tugelan sami kaliyan lawang sanes saha kangge variasi utawi kabektahan utawi

kesenengannipun ingkang ngangge ”Niku lawang tugelan, dadi nek sisihe dinep ndhuwur menga nek dineb kabeh ya dadi lawang ta niku jendehela.” (CLW04).

Ngandhap saha
nginggilipun pisah



Gambar 61. Lawang tugelan

61) Kripyak

Kripyak inggih menika jinising lawang saha jendhela ingkang boten rapet, wujudipun potongan kajeng ingkang dipuntata miring “Kripyak niku fungsine padha karo jendhela, untuk keluar dan masuknya udara njuk *udara bisa masuk bisa keluar*, ning nek didelok ngono bolong nek jejeg rapet, wujud nggih teko kayu ditata jejeg ning miring.” (CLW 04). Kripyak menawi dipun tingali jejeg katingal rapet kejawi anggenipun ningali radi ndhingkluk menawi saking lebet, menawi saking njawi kanthi ndangak saweg saged katingal, awit kripyak menika rapet pramila lawang boten dipundhobeli kados lawang ruji. Fungsipun kripyak menika kejawi kangge *variasi* ing lawang utawi jendhela kripyak ugi kangge santun hawa.



Gambar 62. Ruji-ruji

62) Ruji-ruji

Ruji-ruji inggih menika jinising jinising jendhela utawi lawang ingkang ngangge potongan kajeng-kajeng kangge gantos blabag. Pasangipun ruji-ruji menika kajeng lonjoran dipunlebetaken wonten ing ram-raman utawi dlurung ingkang sampun dipuntatah. Panganggenipun lawang ruji menika umumipun dhobel, menawi ing lawang kupu tarung dhobelipun ing lebet kupu tarung ngangge ruji njawinipun kupu tarung ingkang rapet, supados kangge njagi keamanan ing wekdal ndalu.”Ha nika nggih padha mawon sakjane sami, trus nek ana ruji-ruji njuk didobeli sing rapet nika untuk menjaga keamanan, ruji-ruji nika untuk ganti udara” (CLW 04). Fungsipun lawang ruji menika kangge *variasi* kejawi kangge medal mlebet kados lawang ugi kangge santun hawa.



Ruji-ruji

Gambar 63. Ruji-ruji**63) Jendhela**

Jendhela inggih menika peranganing griya ingkang dumunung ing gebyog, gedheg utawi tembok, jendhela kados dene lawang ananging patrapipun boten kangge mlebet medal tiyang, ukuranipun jendhela umumipun sepalihipun lawang tumumpang ing gedbyog, gedheg utawi tembok. Kados lawang wonten ingkang ineb siji utawi kupu tarung ananging dhasaripun tumumpang ing sanginggiling pager kinten-kinten pitung dasa senti dumugi satunggal meter.

P : Modhel jendhela menika wonten pinten ?

I : Nggih ineb setunggal enten ineb kalih nggih enten. Onten kupu tarung, onten sing dhobel nika njaba njero. (CLW02)

Jinising jendhela kados lawang wonten kripyak saha ruji. Fungsinipun kangge padhang-padhang lebet ing griya ing wekdal siang sahakangge gantosan hawa, ing jaman samenika umumipun jendhela sami dhobel ingkang njawi ngangge kajeng ingkang lebet ngangge kaca supados nglebetipun saged padhang menawi siang. Fungsinipun jendhela kejawi kangge pepadhang ing lebet griya ugi kangge santun hawa menawi dipunbikak sedaya kados andharan menika

“Jendhela kie ya fungsine ben padhang, karo gawe ganti hawa.”(CLW05)
wondene andharan sanes kados mekatan ”Jendhela niku ya kaya dene lawang ning fungsine gawe untuk keluar dan masuknya udara njuk *udara bisa masuk bisa keluar.*”(CLW 04).



Jendhela

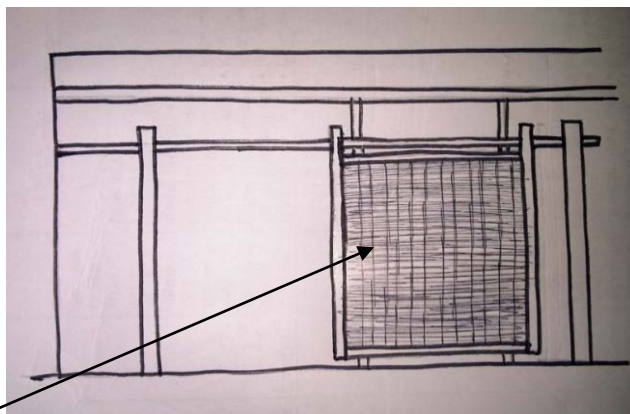
Gambar 64. Jendhela

64) Lawang leragan utawi slorogan

Lawang leregan inggih menika lawang ingkang dipunleregaken utawi saged dipunsebut slorogan inggih menika jinising lawang ingkang dipungantung ngangge kajeng utawi ngangge genter, bikak tutuping lawang leregan dipun seret ”Omah Jawa nek jaman riyin niku leregan, lawang digawe seka pring, kabeh-kabeh saka pring sadake napa niku, nek sak niki rill nggih ta, biyen niku slorogan.”(CLW04). Pandamelipun lawang menika saking gedheg umumipun ketep, dipungapit ngangge pring glindhingan lajeng dipunganthung, ing jaman rumiyin lawang menika limrah ananging ing jaman samenika naming kangge kandhang “..karo slerekan, ki sing ngene ndhuwur bolong njuk ngungakke dislerek.”(CLW03). Fungsipun lawang leregan menika kangge kabektahan, awit boten sedaya griya ngangge leregan, ing jaman samenika leregan kangge lawang

kandhang, pramila griya ingkang dipundunungi tiyang limrahipun ing jaman samenika boten ngangge leregan,

“Niki gapite lawang, niki pagere ... lawang, tapi niki gapit lawang niki cilik pring glindhingan niku bablas ngeten niki njuk niki dibolong njuk niki cagak sing nek ngarani kula niki genter niku ning luwih cilik meneh, ha njuk niki pathokan mas, njuk niki ceneng mrika regedheg, ha njuk kancinge ngoten niku niki gawekake nek bentuke kayu mangke mrika niki ke’i pathokan ning mrika njuk ke’i genter” (CLW 04)



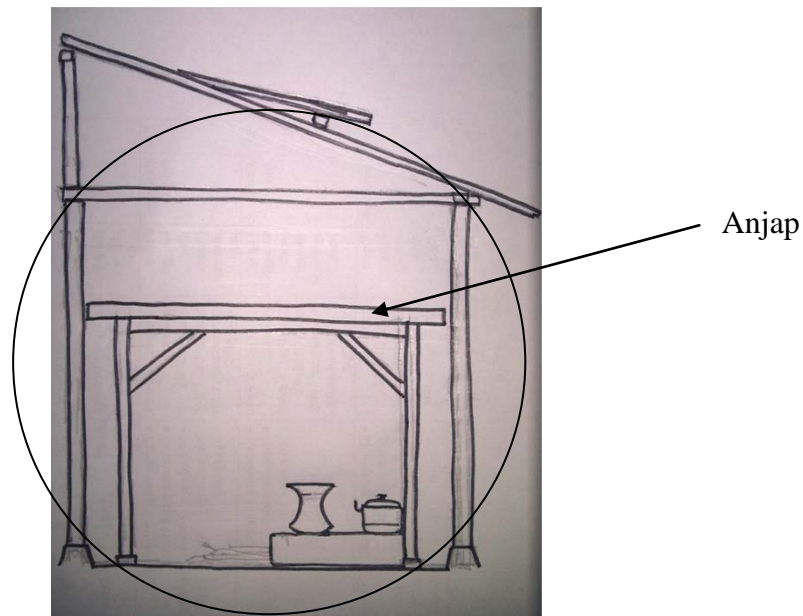
Gambar 65. Lawang leregan utawi slorogan

Leregan utawi slorogan

65) Anjap

Anjap inggih menika papan ingkang wonten ing saknginggiling pawon, wujudipun kados panggung wonten cagakipun piyambak ”Anjap niku biasane nang ndhuwur pawon, dadi niki upamane emperan ngoten nika, ha biasane anjap niku ten ngriki niki, niki saka dhewek njuk pawon niku ten ngriki niki.”(CLW04), anjap menika kados amben ananging nginggilipun boten ngangge blabag, ngangge nam-naman pring ingkang boten patos rapet, supados kebul gampil medal. Fungsipun kangge nyelehaken jagung, sata utawi woh-wohan kados pisang supados awet boten bosok kados andharan menika ”anjap gawe narang ..”(CLW03) menapa dene andharan menika “Supayane niku wong jaman kuna

niki gawe narang ya biasane gedhang, napa kayu supayane garing, ha jagung mas biasane nek jaman biyen.”(CLW 04).



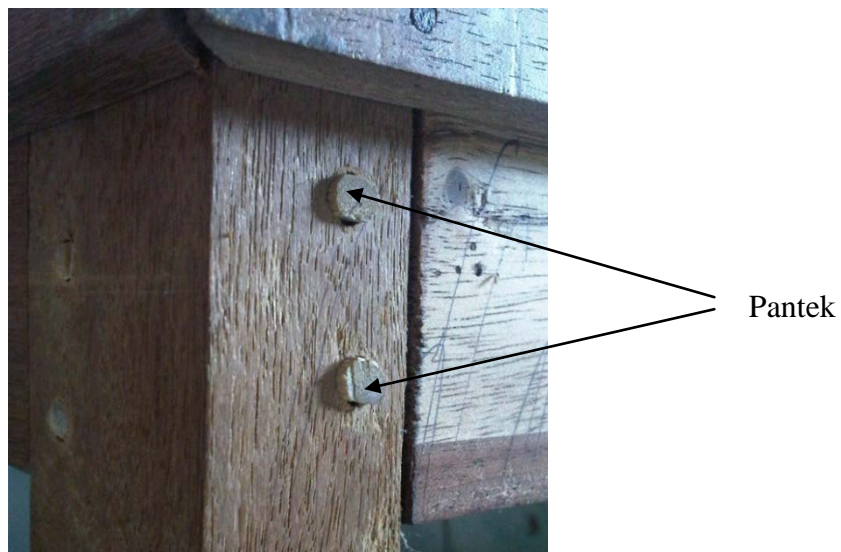
Gambar 66. Anjap

66) Pantek

Pantek inggih menika sindik kangge ngetrapaken sambungan kajeng, saged ugi awujud sunduk ingkang kadamel saking bambu petung utawi kajeng, wujudipun kajeng utawi pring dipuninisi gilig dipunpotong wetawis 5 senti, lajeng pojokipun dipunlancipi, wonten malih ingkang boten dipunlancipi ananging barang ingkang badhe dipunpantek langkung rumiyin dipunbur, panganggenipun pantek menika langkung kukuh tinimbang paku, awit pantek menika boten badhe karaten, kacihna dumugi samenika mebel-mebel ingkang sae, lawang, jendhela saha gebyog kepara ngangge pantek sedaya sinaosa saperangan wonten ingkang ngangge paku kados kangge pasang engsel saha sanesipun. Fungsipun pantek kangge paku utawi damel ngandheng blabag, dlurung, ram, amben saha

sanesipun, kejawi menika ugi kangge nyanthelaken barang-barang ing pawon kadosta cething, kukusan saha sanesipun,

“Pantek niku supayane ora lunga, kayu niku dibur njuk dipantek ngeten niki, dipanten niku supayane nggag uwal ora ucul, nek kalih paku luwih apik pantek, pantek niku mengikuti kahanan, nek angka nggih kayu angka, jati nggih kayu jati. Nek paku niku saged karaten.”(CLW 04).

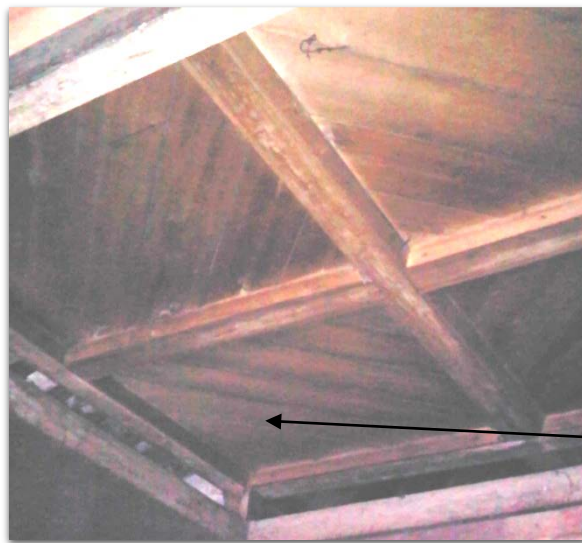


Gambar 67. Pantek

67) Pyan

Pyan inggih menika palangitan griya utawi peranganing griya adat Jawi ingkang kangge tutup payon, pramila lebet ing griya boten langsung ngandhap gendheng ananging dipunsukani pyan. Wujudipun pyan wonten ingkang saking blabag, wonten ugi saking kepang, pager ketep, ternit saha gypsum ”Pyan nika sing ten ndhuwur dhadhapeksi nika pyan, niku *maupun* bentuke ten tengah napa ten pinggir mriki.”(CLW 04). Pamasanging pyan dipungapit ngangge kajeng lajeng tepung kaliyan dhadhapeksi, wonten ugi ingkang dipunpasang sangandhaping usuk menawi wonten ngandhap emper. Fungsipun pyan kangge

ngilari rereged ingkang calonipun dhawah saking gendheng ”Niku *fungsinya* *untuk* aling-aling rereged utawa napa sing calon temiba nika jenenge pyan padha uga seka ternit napa sing milyuner nika gipsum nika padha uga pyan nika.”(CLW04).

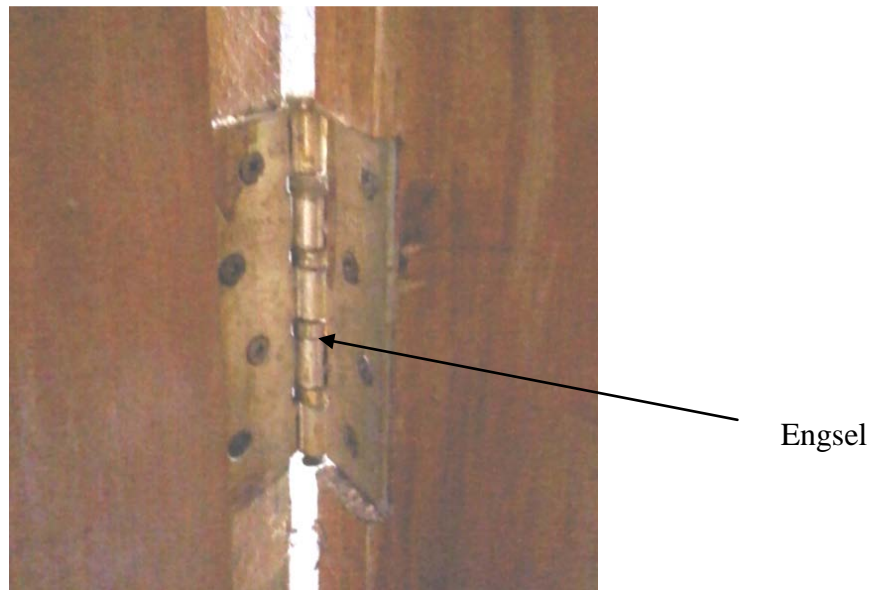


Gambar 68. Pyan

68) Engsel

Engsel inggih menika rerakitaning wesi kangge nyanthelaken lawang saha kangge ngobahaken lawang, engsel awujudlempitan wesi gepeng alit, pamasangipun dipunpaku antawisipun lawang utawi jendhela kaliyan ram. Panganggenipun engsel nembe ing jaman samenika, jaman rumiyin dereng wonten engsel pramila kangge ngobahaken lawang ngangge leregan utawi bumbung pring ingkang dipuntancepaken ing siti saha dipunpaku kaliyan ram lawang ”Menawi jaman riyin engsel dereng wonten, wontene leregan nek boten nggih niki upamane kayu njuk pathokan nggih ta, njuk niki ngisor nduwur ke’i bumbung supayane bisa mubeng mriki mrika.” (CLW 04). Fungsipun kangge

nyanthelaken lawang saha jendhela saha supados lawang saha jendhela saged dipun bikak tutup ”*Untuk menggerakkan pintu utawa lawang niku, nek engsel niku sek nembe niki niku saking wesi.*” (CLW 04).



Gambar 69. Engsel

69) Krepus

Krepus inggih menika wuwung ingkang dipuncor utawi dipunlepa ngangge semen saha wedhi, gedheng ingkang sampun dipuntrapaken lajeng dipuntumpangi jledrokan semen kaliyan wedhipanganggenipun krepus menika ndadosaken paten kaliyan gendhengipun pramila gendheng boten gampil uwal, ananging menawi krepus menika bocor langkung sisah malih awit toya saged mlebet sedaya nresep ing pecahaning krepus, kados andharan menika,

P :Menawi wuwung sing dicor menika napa ?

I :Kae krepus jenenge, ben rapet supayane kukuh ora kanginan, ning nek bocor susah kae, banyu bisa mlebu kabeh. (CLW 03)

Fungsipun kangge ngekahaken wuwung supados langkung seret saha gendheng boten gampil kanginan.



Gambar 70. Krepus

70) Tarup

Tarup utawi jaga satru, tarup tarup limrah dipunsebut jaga satru inggih menika satunggaling papan ing griya adat Jawi ing ngajeng piyampak ingkang dumunung ing ngadhap emperan griya, ananging samenika limrahipun ing Kaliangkrik ingkang dipunsebut tarup inggih menika emperan griya ingkang paling ngajeng sak njawining pager ingkang dipuncagak ngangge saka (saka jaga satru) tarup ugi dipunsebut jaga satru. Tarup mujudaken papan ingkang *semi bebas* saged sinten mawon wonten mriku sadangunipun boten dipunginakaken tiyang ingkang gadhah.

P :Menawi menika griya joglo njuk niki tambahi malih emper kangge tarup menika menapa?

I :Jaga satru payone nggih padha wae payon emper niku (CLW 04)

Fungsipun tarup kangge begogokan, kangge santé utawi inis-inis “Tarup niku gawe gogokan gawe inis-inis gawe santé, pokoke ting bagian ngarep.”(CLW04).



Gambar 71. Tarup

71) Gandhok

Gandhok inggih menika griya ing wingking utawi ing sangajenging emper utawi griya ingkang gandheng utawi griya tambahan, gandhokan ugi dipunsebut domino ingkang umumipun acakrik kampung setangkep “Kae jenenge domino, ya omah setangkep ngene kiye.”(CLW 01). Gandhok ing Kaliangkrik mliginipun papan ing antawisipun emper griya kampung utawi limasan kaliyan emper tarup, wujudipun gandhokan menika saged griya kampung setangkep, griya limasan setangkep utawi pacul gowang, utawi sami-sami griya kampung utawi limasan ingkang gandheng kaliyan griya ageng “Kampung nggih saged, limasan nggih saged, niku dadi siji, digandhok ngeten.” (CLW 04), wosipun gandhok menika griya kalih ingkang dados setunggal utawi griya kalih ingkang gandheng awit tembung gandhok menika tegesipun gandheng, kados andharan menika,

“Gandhokan niku istilahe omah gedhe ngoten niku njuk ditambahi, kaya dene cilik napa gedhe, gandhok napa digandhok niku cara dene *dua*, nek selirang napa siji, padha wae wong adol godhong nika “nyong tuku segandhok” ngeten niku tuku loro, padha wae omah loro sing digandheng.” (CLW 04).

Fungsipun gandhok kangge kabektahan menawi ingkang gadhah griya rumahos griyanipun ciyut, bektah langkung wiyar lajeng griyanipun dipungandhok “fungsine nggih namung gawe kebutuhan napa kemampuan utawa gawe napa nek ora amot njuk ning nggandhok”(CLW 04).



Gambar 72. Gandhok

72) Kuncung

Kuncung inggih menika griya alit ingkang wonten sangajenging pendhapa, kuncung saged ugi dipunwastani papan ing griya adat Jawi ingkang wonten ngajeng tarup, wujudipun kuncung kampung setangkep ingkang gandheng kaliyan emperaning griya, ”Kuncung niku omah niku nek istilahe teng ngriki padha wae digandhok niku.” (CLW 04). Menawi dipuntingali kuncung menika griya kampung setangkep ingkang ngangge cagak kalih, cagak sanesipun dados setunggal kaliyan saka goco. Fungsipun kuncung kangge tarup awit kuncung

menika perangan saking setunggal griya gandheng kaliyan griya ageng ananging kuncung taksih sambung kaliyan griya ageng.

- P : Menawi wonten omah menika lajeng sukani setangkep alit ting ngajeng menika naminipun dikuncung menika napa dospundi ?
- I : Ha niku dikuncung, nek digandhok niku *mewujudkan dua arah*, nek kuncung niku *satu arah*, dadi omah siji, nek digandhok niku omah loro dadi siji, nek dikuncung barang omah siji digawe modhel dike'i kuncung (CLW 04)



Gambar 73. Kuncung

73) Senthong

Sentong inggih menika godhagan ing salebetipun griya kangge sare, senthong ugi dipunsebut omah njero inggih menika papan ing griya adat Jawi perangan lebet saha ingkang tartamtu tegesipun boten sinten-sinten kenging mlebet "Omah njero niku ya sentong, omah khusus, kamar nika omah njero gawe kiyambek niku." (CLW 04), omah jero boten kangge umum, senthong utawi omah njero mujudaken papan pribadinipun ingkang gadhah griya, putra wayah, sinten ingkang mlebet kedah ingkang dipunparengaken, boten kenging sinten mawon bludhusan mriku, menawi wonten griya limasan, kampung, mujur sapanunggalanipun papan-papanipun senthong saged ing sangandhapipun

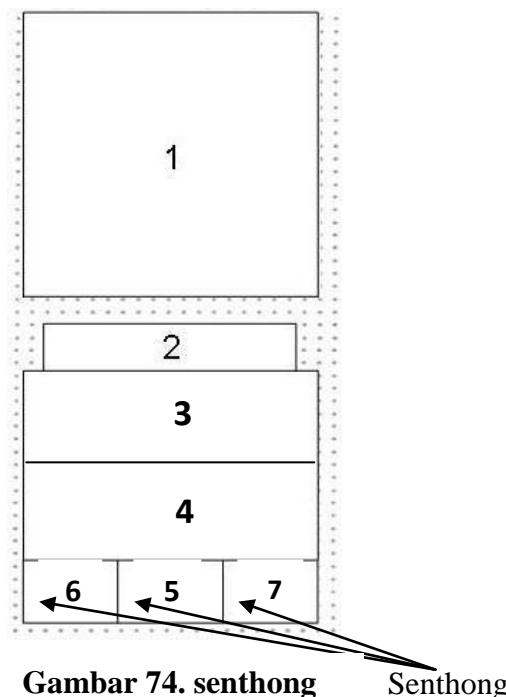
brunjung umumipun boten ing tengah susunan saka guru,saged ugi ing sangandhaping emper wingking, menawi emper ngajeng umumipun kangge *ruang tamu*, menawi griya setangkep kalih godhagan ing palihan godhaganipun menawi godhagan alit pokok sawingkingipun *ruang tamu*, pramila tumrapipun tiyang Kaliangkrik senthong boten kaperang dados senthong kiwa, tengen saha tengah,

P : Lajeng senthong menika wonten nama piyambak-piyambak menapa boten ?

I : Boten wonten, padha karo senthong wetan, senthong kulon senthong emper, pokok barang sing istilahe niku gawe dhewek sing tertentu niku sentong. (CLW 04).

Fungsinipun senthong kangge sare ugi kangge nyimpen raja brana, saha barang-barang ingkang penting, rahasia saha boten kening dipunmangertos tiyang sanes,

“Senthong niku sing sepisan fungsine kangge sing rahasia, tegese barang sing kira-kira ora kena dingerteni uwong, papane boten kedah ting pojok wingking mrika, ning boten ting bagian ngajeng mriki senthong niku nggih ta, ting omah njero.” (CLW 04).



Gambar 74. senthong Senthong

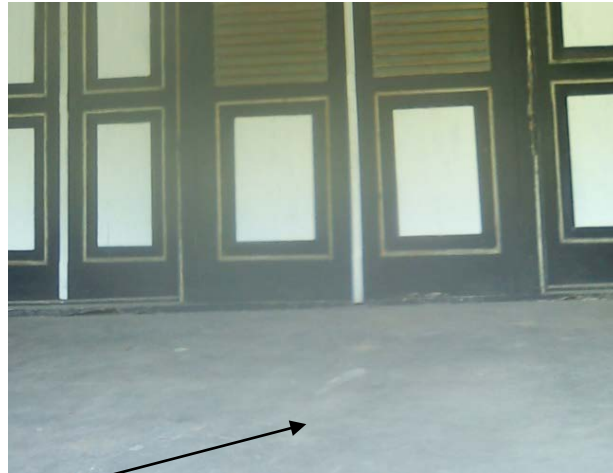
- Perangan ing angka 1 umumipun kangge latar utawi pendhapa
- Perangan angka 2 kangge tarup utawi jaga satru menawi ngajengipun latar, menawi ngajengipun pendhapa kangge gandhok
- Perangan angka 3 kangge ruang tamu
- Perangan angka 4 ngandhap brunjung kangge ruang tengah saged ugi kangge senthong ing sisih kiwa tengenipun
- Angka 5,6 saha 7 saged kaginakaken kangge senthong, wonten ugi ingkang kangge pawon kandhang saha sanesipun

74) Jogan

Jogan inggih menika dhasaring griya ing salebeting griya adat Jawi utawi istilahipun *lantai*, jogan aslinipun siti ananging samenika kathah ingkang sampun ngangge semen, mester utawi kramik. Fungsipun jogan kangge dhasaran wonten ing salebeting utawi sedaya ingkang kangge napak ing salebeting griya dipunsebut jogan. Wonten malih istilah jogan tengah inggih menika papan ing griya adat Jawi ingkang wonten sawingkingipun papan ingkang kangge nampi tamu (*ruang tamu*), kangge papan ingkang langkung pribadi tinimbang *ruang tamu*, antawisipun wonten amben tengah kangge papan dhahar, ruang keluarga, wondene jogan njaba utawi jogan ngarep ingkang inggih menika jogan wonten *ruang tamu* utawi tarup (jaga satru).

P : Ha menawi wonten tengah-tengah menika naminipun menapa ?

I : Ha niku jogan, jogan tengah niku ya padha ngarep mriki jogan padha wae karo *lantai* niku. (CLW 04).



Gambar 75. Jogan

Jogan utawi dhasaring griya.

75) Gonggangan

Gonggangan inggih menika papan lowahan antawisipun kalih griya saged punika griya ageng kaliyan griya pawon ingkang dipunpageri sae menika ngangge gethek utawi ngangge pager bata satemah boten satiyang-tiyang saged mlebet, gonggangan boten ngangge payon dados toya jawah saged tumiba wonten ngriku,

“Ha gonggangan niku *diantara rumah* kalih njuk tengah-tengahe omah niku ana gonggangane dadi cara dene banyu niku ya bisa tumiba ning gonggangan. Niki griya njuk niki ana omah malih gedhe kaya niku boten napa-napa lha diantara mriki saking mriki niki diarani gonggangan, paletan lah, “saiki ning ndi ?” “nggonggangan kae, paletan” nggon sing bolong niku gonggang.” (CLW 04).

Fungsipun gonggangan kangge njagi kerajinan saha keamanan kadosta keamanan barang-barang ingkang dipunbeteraken ing gonggangan, gonggangan ugi kangge ngingah kewan ing lebetipun kanthi aman kejawi menika gonggangan supados ing lebetipun griya boten peteng awit gandhengipun pawon kaliyan griya ageng kados andharan menika,

P : Lajeng kanggenipun kangge menapa ?

- I : Wah nek gonggangan niku ya niku nek wong sing sugih-sugih nika meme ning gonggangan sing sepisan niku rapi sing kalih niku njaga keamanan, lhak mung ngeten niku. Napa-napa niku nek ting gonggangan lhak aman yoh gawe ngingu enthok gawe ngingu pitik, niku ting nggonggangan. (CLW 04).



Gonggangan boten
Pinayonan

Gambar 76. Gonggangan

76) Tritis

Tritis inggih menika papan ingkang nedahaken tumibanipun toya saking gendheng "Tritis, niku temibane banyu seka ngendheng niku tritis." (CLW 04). Fungsipun tritis kangge niteni tumibanipun toya, saged ugi kangge titenan watesipun griya.



Tritis

Gambar 77. Trirtis

77) Tritikan

Tritikan inggih menika satunggaling papan ing sak njawinipun griya adat Jawi ingkang boten kedhawahan toya jawah saha ing sak nginggiling baturan, sangandhapipun clukat utawi gimbal blandar, usuk saha krebil,

“Tritikan niku sak njaban omah tapi niku *diluar* tritis, dadi *diluar* banyu sing ora ketibanan banyu seka ngendheng niku tritikan, niku mubeng ngeten niku termasuk tritikan terkadhang ngarep niku jenenge tarup kiwa tengen tekan buri nika sing ora ketibanan banyu niku sing diarani tritikan.” (CLW04).

Fungsipun tritikan kangge kangge mlampah ing sak njawinipun griya nalika jawah boten kejawahan saha kangge ngeyup nalika jawah, kejawi menika saged kangge nyelehaken kajeng utawi bahan obongan pawon ingkang sampun garing,

“Tritikan niku ya fungsine supayane nek dhewek mlaku metu tritikan niku nek udan ora kudanan utawa pager nek delehi gimbal niku supayane kei’i clukat niku banyu men ora mili ning pager ming ngoten niku, boten onten tritikan cara dene arak maring buri mrika rak kudanan nek pas udan.” (CLW04).



Tritikan

Gambar 78. tritikan

78) Baturan

Baturan inggih menika pinggir dhasaring griya ingkang langkung inggil sarta dipundamel saking tatanan sela. Baturan menika papan ingkang sampun samekta dipunbangun griya, wujudipun baturan menika boten wradin kaliyan siti, sekedhik langkung inggil ingkang fungsipun supados toya jawah menika boten mlebet griya, kados ingkang kaadharaken dening bapak M fadlil “Baturan niku *tempat untuk mendirikan rumah* niku baturan, nggon ..dibatur mangke banyu seka tritis boten munggah...” (CLW 04) sami kaliyan ingkang kaandharaken dening bapak Asroni,

P : Pekarangan kaliyan baturan menika menapa ?

I : Pekarangan kuwi papan rata, nek baturan kuwi pekarangan sing wis didhuwurake, ana sing pinggire tatani watu men ra lumpur (CLW 03)

Menawi wonten Kaliangkrik baturan boten namung dipuntatani bata, ananging kathah ugi ingkang ngangge sela, utawi plupuh pring amrihipun boten gampil lumpur utawi jugrug.

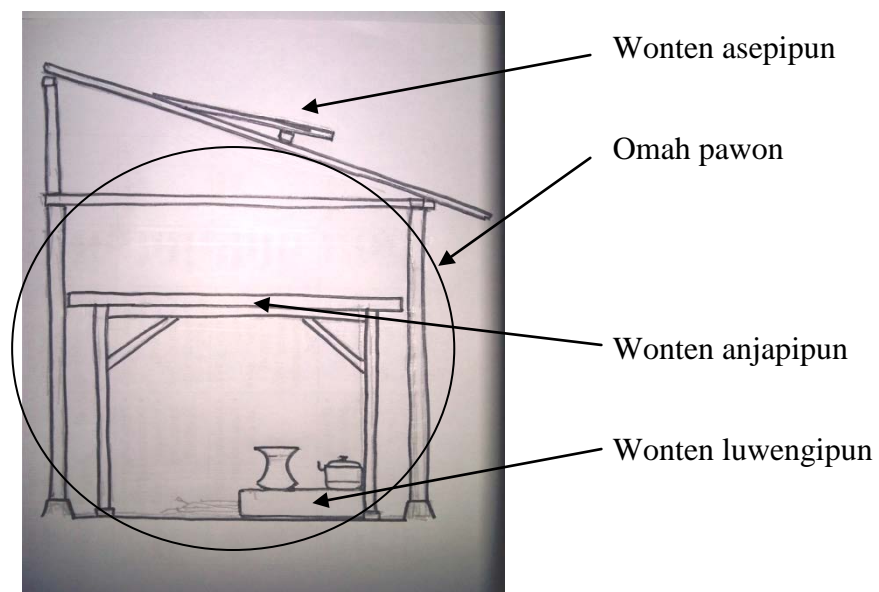


Baturan

Gambar 79. Baturan

79) Pawon

Pawon inggih menika papan utawi griya ingkang kangge olah-olah utawi kangge gegodhog, umumipun pawon pisah kaliyan griya ageng ananging ugi wonten ingkang dados setunggal kaliyan griya ageng. Pawon dumunung ing godhagan piyambak saha umumipun wonten asepipun ing perangan nginggil, wonten ugi anjap kangge narang saha luweng kangge dandos geni ”Pawon niku gawe gegodhog, niku padha mawon sak ngisor anjap niku.”(CLW04). Fungsipun pawon kangge olah-olah kabektahan pangan griya utawi kangge gegodhog.



Gambar 80. Pawon

80) Kolah

Kolah inggih menika salah satunggaling papan ing griya adat Jawi kangge resik saha kangge wadhah toya resik kados andharan menika “Kolah gawe wadhah banyu resik.”(CLW 03). Kolah inggih menika pirantos kangge wadhah

toya resik, umumipun kadamel saking tembok banon ingkang dipunlepa saha mapan ing satunggal papan utawi ruangan piyambak, kolah kalanipun saged dados papan ingkang pribadi awit papan menika kaginakaken kangge siram. Fungsipun kolah kangge papan reresik, tuladhanipun siram umbah-umbah saha sanesipun.

P : Lajeng kolah menika dospundi ?

I :Wadhah banyu, gawe adus, gawe wudhu ngono, gawe reresik.(CLW 05)

Adhedhasar andaran kasebat, pramila menawi badhe siram, badhe umbah-umbah menika wonten ing kolah, umumipun kolah boten dados setunggal ing griya ageng, dipundamelaken papan piyambak.



Gambar 81. Kolah

Kolah kangge wadhah toya ingkang wonten ing lebet ruang ingkang tinutup utawi pribadi.

BAB V PANUTUP

A. Dudutan

Adhedhasar asiling panaliten ingkang sampun katindakaken, saged kadudut sarining panaliten, wonten ing Kecamatan Kaliangkrik taksih kathah griya adat Jawi ingkang taksih ngadeg, wondene *register* utawi istilah-istilah mligi griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik kapanggihaken wolung dasa istilah, sedaya magepokan kaliyan cakrik, balungan, perangan saha papanipun. Panyebutipun istilah-istilah griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik saperangan boten sama kaliyan ingkang wonten daerah sanes, tuladhanipun ; santog, clukat, bungalan, segeng, mujur saha sanesipun. Ing bab asiling panaliten saha pirembagan kaandharaken wujud saha *fungsi regiter* wondene *fungsi regiter* wonten kalih inggih menika *instrumental* saha *informasi*.

Panganggenipun cakrik griya adat Jawi ing Kaliangkrik manut kaliyan kabektahan saha kemampuan ingkang ngengge, menawi kiyatipun namung ingkang prasaja saged ngginakaken pacul gowang utawi setangkep, menawi ageng saged limasan kampung mujur utawi joglo kangge pendhapi, awit menika cakrik griya adat Jawi ing Kaliangkrik maneka werninipun. Balunganing griya adat Jawi umumipun dipunsebut sami kaliyan ing daerah sanes, kejawi saperangan wonten ingkang beda inggih menika; santog, segeng, bungalan, potang aring, kepyur, gonggangan saha sanesipun menika nedahaken khasipun panyebutipun istilah wonten griya adat Jawi ing Kaliangkrik.

B. Implikasi

Wonten panaliten menika asiling panaliten *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik saperangan wonten ingkang beda kaliyan ingkang kaandharaken wonten ing teori ingkang sampun wonten, tuladhanipun panyebutipun saperangan istilah kadosta, santog, ampal, clukat, kap saha sanesipun boten dipunpangguhaken wonten ing pustaka, pramila temuan menika saged kaginakaken kangge teori enggal. Kejawi menika istilah-istilah ingkang wonten gayutipun kaliyan teori ingkang jumbuh panaliti sampun ngginakaken teori menika kangge nyengkuyung andharan saking asiling panaliten utawi *triangulasi*.

Kanthi panaliten menika saged dipunmangertos wujud saha fungsi *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik saha saged migunani tumrapipun para maos utaminipun para kawula mudha ingkang ing jaman samenika sampun awis ingkang mangertos istilah-istilah ing griya adat Jawi, pramila kejawi kangge nambah kawruh dhumateng para maos, skripsi menika kangge sarana nglestantunaken kabudayan warisanipun para luhur.

Tumrapipun para panaliti skripsi punika saged kaginakaken kangge bahan pustaka, *referensi* utawi sumber data panyengkuyung ing panaliten sanesipun ingkang temtunipun magepokan kaliyan griya adat Jawi, mliginipun ing perkawis istilah-istilah awit panaliten menika ngrembag perkawis *register* griya adat Jawi ing perkawis cakrik, balungan griya, peranganing griya saha papan-papaning griya.

C. Pamrayogi

Adhedhasar asiling panaliten saha pirembagan ingkang sampun katindakaken, wonten pamrayogi ingkang saged kaandharaken inggih menika.

1. Panaliten menika tasih winates namung ngrembag wujud saha fungsi *register* griya adat Jawi pramila ing wekdal sanes prayogi sanget katindakaken panaliten griya adat Jawi kanthi rembagan sanesipun.
2. Panaliten menika namung winates katindakaken ing Kecamatan Kaliangkrik Kabupaten Magelang, pramila taksih kathah daerah sanesipun ingkang saged katiti perkawis griya adat Jawinipun.
3. Panaliten menika saged kangge sumber data panyengkuyung panaliten griya adat Jawi salajengipun ingkang boten mligi perkawis wujud saha fungsi *register* kemawon.
4. Panaliten sanes ingkang badhe ngrembag griya adat Jawi sanget kaajeng-ajengaken panaliti awit panaliten menika taksih winates, kejawi mekaten panaliten menika minangka sarana nglestunaken budayanipun para leluhur tiyang Jawi ingkang samenika sekedhik-sekedhik kesuk-suk dening budaya sanes saking njawi.

KAPUSTAKAN

- Alwasilah, Chaedar. 1985. *Beberapa madhab dan dikotomi*. Bandung : Angkasa
- Anggraeni, Lisa. 2012. *Rumah Tradisional Jawa Joglo Di Kota Gede*. Skripsi S1 Yogyakarta : FBS UNY
- Barori Tou, Asruddin, Drs. MA. 1992. *Bahasa Konteks dan Teks*. Yogyakarta : Gajah Mada University Press
- Budiharjo, Eko. 1997. *Arsitek dan Arsitektur Indonesia*. Yogyakarta : Andi
- Chaer, Abdul. 1994. *Linguistik Umum*. Jakarta : Rineka Cipta
- Chaer, Abdul kaliyan Leonie. 1995. *Sosiolinguistik pengenalan awal*. Jakarta : Rineka Cipta
- Faisal, Sanapiah. 2010. *Format-format Penelitian Sosial*. Jakarta : Raja Grafindo Persada
- Ismunandar. 1987. *Joglo Arsitektur Rumah Tradisional Jawa*. Yogyakarta : Dahara Press
- Keraf, Gorys. 1996. *Linguistik Bandingan Historis*. Jakarta : PT Gramedia
- Koentjaraningrat. 1974. *Kebudayaan Mentalitet dan Pembangunan*. Jakarta : Gramedia
- Lestari, Dwi. 2011. *Register Tata Rias Pengantin Solo Basahan*. Skripsi S1. Yogyakarta : Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah, FBS UNY
- Moleong, lexy J. 1989. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Bandung : PT Budhi Mohanar Bahari Perkasa Rosdakarya
- Nababan, P.W.J. 1985. *Sosiolinguistik: Suatu Pengantar*. Jakarta: Gramedia
- Nurhayati, Endang. 2009. *Sosiolinguistik Kajian Kode Tutur Dalam Wayang Kulit*. Yogyakarta : Kanwa Publisher
- Prijotomo, Josef. 1998. *Ideas and Forms of Javanese Architecture*. Yogyakarta : Gajah Mada University Press
- Pateda, M. 1990. *Sosiologi bahasa*. Bandung : Angkasa
- Ronald, A. 2005. *Nilai-nilai Arsitektur Rumah Tradisional Jawa*. Yogyakarta : Gajah Mada University Press

Suhartono. 2007.*Register Dalam Pertunjukan Wayang Kulit Lakon Kuntul Wilanten Oleh Dhalang Timbul Hadi Prayitna*. Skripsi S1. Yogyakarta : Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah, FBSUNY

Sumarsono. 2008. *Sosiolinguistik*. Yogyakarta : Pustaka Pelajar

Wardagh, Ronald.1977.*Introduction To Linguistic*.USA :Mc Graw-Hill, Inc

Cathetan Lapangan *Observasi*

Adhedhasar observasi ingkang kathindakaken dening panaliti tanggal 5 April dumugi tanggal 12 Mei 2013, saged dipunandharaken menawi wonten Kecamatan Kaliangkrik taksih kathah griya adat Jawi ingkang ngadeg. *Rasio* utawi *perbandingan* griya adat Jawi kaliyan sanesipun griya adat, 50% langkung tasihi ingkang griya adat Jawi, sinaosa sampun saperangan ngginakaken pager bata, menapa malih wonten ing padhusunan taksih mayoritas griya adat Jawi. Umumipun griya adat Jawi ingkang taksih wonten menika warisanipun tiyang sepuh ingkang taksih dipunlestantunaken, wondene para kulawarga alit ingkang sawg badhe damel griya, kathahipun sampun damel ingkang gagarag inggal boten damel griya adat Jawi malih.

Griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik *dipundominasi* griya kampung saha griya limasan saha griya mujur, salajengipun griya kampung setangkep, griya limasan setangkep, griya pacul gowang, griya panggang pe kios. Menawi cakrik griya dara gepek saha joglo sampun awis-awis, griya dara gepek namung kapanggihaken nenem griya, wondene joglo namung kapanggihaken sekawan griya ing satunggal kecamatan Kaliangkrik. Griya klabang nyander saha glathik mungup sampun boten panaliti prangguli, menawi mejid kathahipun sampun dipunbangun modhel enggal awit wonten Kaliangkrik ing pundi-pundi sama remen ngapik-apik mejid sarta beya kangge mejid gampil dipunangsal pramila mejid umumipun sampun ngangge cor, saka guru sampun boten dipunginakaken.

Balunganing griya adat Jawi ing Kaliangkrik taksih dipunlestantunaken sinaosa pager njawi sampun dipungantos bata, susunan balunganing griya ugi taksih sami asli. Papan-papan saha perangan-peranganing griya adat jawi ugi sama, taksih kados aslinipun.

Pandom wawancara

Nyuwun dipunandharaken istilah-istilah griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik kados ing ngandhap punika.

A. Adhedhasar cakrikipun

1. Griya limasan menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?
2. Griya kampung menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?
3. Griya mujur menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?
4. Griya dara gepak menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?
5. Griya kampung setangkep menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?
6. Griya limasan setangkep menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?
7. Griya pacul gowang menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?
8. Griya joglo menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?
9. Griya klabang nyander menika wujud saha *funksinipun* ingkang kados pundi ?

B. Adhedhasar balunganipun

1. Wujud saha *fungsi* umpak menika kados pundi ?
2. Wujud saha *fungsi* saka guru menika kados pundi ?
3. Wujud saha *fungsi* saka goco / rowa menika kados pundi ?
4. Wujud saha *fungsi* saka jaga satru menika kados pundi ?
5. Wujud saha *fungsi* kolong menika kados pundi ?
6. Wujud saha *fungsi* kili menika kados pundi ?
7. Wujud saha *fungsi* pengeret menika kados pundi ?

8. Wujud saha *fungsi* blandar menika kados pundi ?
9. Wujud saha *fungsi* tumpang menika kados pundi ?
10. Wujud saha *fungsi* tumpang sari menika kados pundi ?
11. Wujud saha *fungsi* emprit ganthil menika kados pundi ?
12. Wujud saha *fungsi* dhadhapeksi menika kados pundi ?
13. Wujud saha *fungsi* ander menika kados pundi ?
14. Wujud saha *fungsi* santen menika kados pundi ?
15. Wujud saha *fungsi* molo menika kados pundi ?
16. Wujud saha *fungsi* dudur menika kados pundi ?
17. Wujud saha *fungsi* ginggang utawi iga-iga menika kados pundi ?

C. Adhedhasar peranganipun

1. Wujud saha *fungsi* bahu dhanyang menika kados pundi ?
2. Wujud saha *fungsi* usuk menika kados pundi ?
3. Wujud saha *fungsi* reng menika kados pundi ?
4. Wujud saha *fungsi* gendheng menika kados pundi ?
5. Wujud saha *fungsi* wuwung menika kados pundi ?
6. Wujud saha *fungsi* payon menika kados pundi ?
7. Wujud saha *fungsi* empyak menika kados pundi ?
8. Wujud saha *fungsi* talang menika kados pundi ?
9. Wujud saha *fungsi* gimbal menika kados pundi ?
10. Wujud saha *fungsi* gebyog menika kados pundi ?
11. Wujud saha *fungsi* gedheg menika kados pundi ?

12. Wujud saha *fungsi* aten-aten menika kados pundi ?
13. Wujud saha *fungsi* kulitan menika kados pundi ?
14. Wujud saha *fungsi* kepyur menika kados pundi ?
15. Wujud saha *fungsi* potang aring menika kados pundi ?
16. Wujud saha *fungsi* bata / banon menika kados pundi ?
17. Wujud saha *fungsi* kotangan menika kados pundi ?
18. Wujud saha *fungsi* tlundhag menika kados pundi ?
19. Wujud saha *fungsi* kancing menika kados pundi ?
20. Wujud saha *fungsi* grendhel menika kados pundi ?
21. Wujud saha *fungsi* ampal menika kados pundi ?
22. Wujud saha *fungsi* cakil menika kados pundi ?
23. Wujud saha *fungsi* lawang ineb siji menika kados pundi ?
24. Wujud saha *fungsi* kupu tarung menika kados pundi ?
25. Wujud saha *fungsi* jendhela menika kados pundi ?
26. Wujud saha *fungsi* kripyak menika kados pundi ?
27. Wujud saha *fungsi* kesel menika kados pundi ?
28. Wujud saha *fungsi* anjap menika kados pundi ?
29. Wujud saha *fungsi* pantek menika kados pundi ?
30. Wujud saha *fungsi* krepus menika kados pundi ?
31. Wujud saha *fungsi* pyan menika kados pundi ?
32. Wujud saha *fungsi* engsel menika kados pundi ?

D. Adhedhasar papan-papanipun

1. Latar menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
2. Tarup menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
3. Pendhapa menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
4. Omah njero menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
5. Senthong menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
6. Gonggangan menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
7. Tritis menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
8. Tritikan menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
9. Pawon menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
10. Gandhok menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?
11. Kolah menika ingkang kados pundi saha *fungsinipun* kangge manapa ?

CLW 01 kaliyan Bapak Surun

Dinten : Selasa kliwon, 30 Juli 2013

Yeswa : 73 tahun

Pedamelan : Pensiunan guru

Panggenan : Dalemipun bapak Surun

Wekdal : 15.00

Pirembagan : Wujud *Register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik

Ing dinten Selasa kliwon surya kaping 30 wulan Juli 2013 katindakaken wawancara antawisipun panaliti kaliyan *informan*. Wonten wawancara menika panaliti dipunsukani kode (P) wondene *nforman* dipunsukani kode (I).

P : Nuwun mbah,

I : Rene, wes mau ?

P : Nembe mawon mbah,

I : Priye ?

P : Menika mbah, kula badhe pitaken perkawis griya Jawi sing wonten ting kaliangkrik. Ingkang badhe kula pitakenaken nggih, sing enten hubungane kalih modhelipun, papanipun, balunganipun kalih senthongipun.

I : Haiya nek ning daerah kene akeh-akehe yo kaya kiye ; kampung, nek kaya nggon wa mukhlas kae limasan, njur mujur kaya nggon bus kae nggon kaji min.

P : Aslinipun griya adat jawi menika dipundamel saking kajeng sedaya mbah?

I : Iya, nek jaman mbiyen asline omah jawa kuwi ya mung seka kayu, njur suwe-suwe sing seneg ditembok biasane pinggire kuwe sing ditembok njur dadi kaya omah gedhong.

P : Menawi kampung ndak kados menika mbah ?

I : He'e kaya kiye.

P : Nah bedanipun kaliyan limasan dospundi mbah ?

I : Bedane ya nggon payone kuwi nek kampung ndhuwur kana nggo tutup keyong, seje karo limasan nduwure limas.

P : Menawi mujur menika dospundi ?

I : Mujur kuwi kaya limasan ning ngarepe ning sisihi, tur luwih dawa, nek limas an pinggiri selehi trebil, nek mujur ditambahi emper karo tarup ngarep dadi luwih dawa. Ya rupane meh kaya joglo, empere mubeng ning luwih gedhe.

P : Oh, kados menika, menawi joglo piyambak menika kados pundi mbah ?

I : Ah, nek ning kene wis arang-arang nek omah joglo, ana siji siki dadi bale desa Ngawonggo kae joglo. Ya kaya omah mujur mau ning nek joglo saka gurune papat ning tengah gawe nyangga brunjung, bedane karo mujur brunjunge dicagak wolung saka guru.

P : Oh, dados menawi mujur menika menawi wonten buku dipunsebut klabang nyander ?

I : Klabang nyander ya ana dhewe beda karo mujur, biasane sing sok nduwe ning daerah sragen kana, nek ning kene arang-arang. Seje nek karo klabang nyader, nek klabang nyader kaya limasan kuwi luwih gedhe dawa. Ning neng kene ora do nduwe, akeh-akehe ning daerah sragen wonogiri, wong seje nggon wes beda-beda rupane.

P : Menawi griya sing kados warung, cakruk alit, payonipun namung setunggal, miring, ngajengipun wonten emperipun nika naminipun napa mbah ?

I : Nek kaya ngana kae diarani pacul gowang, beteke payone kaya pacul, payon gedhe kaya garan pacul, ha nggon empere kae cilik kaya pacule.

P : Menawi bangunan mejid sing tasih model jawi kados pundi mbah ingkang wonten daerah ngiki ?

I : Ah, saiki wes arang-arang mejid sing isih asli, wong wes digawe tembok karo cor, nek jaman mbiyen iseh nggo kayu. Saiki mung modhele wae sing asli jawa, mejid sing isih asli jawa ya kaya mejid Demak kae isih asli.

P : Menawi langgar menika sami kalih mejid mboten mbah ? menapa dospundi?

I : Haiya meh padha, nek langgar kuwi cilik, nek mejid luwih gedhe, payone ya padha, akeh-akehe lancip beteke gawe deleh mustaka.

P : Menawi ing kang menika setangkep ngeten gandheng kalih griya ageng nika ndak namine gandhok napa pringgitan nggih ?

I : Ah ora kae jenge domino, ya omah setangkep ngene kiye.

P : Oh sak menika bagian-bagian ingkang magayutan kaliyan griya adat jawi kados menika ; pekarangan, batur, ompak kalih sanes-sanesipun. Nah menawi pekarangan menika manapa mbah ?

I : Pekarangan ya nggon sing dadi bakale didedegi omah, kayata kebonan sing wis dresiki seka wit-witan sing mengkone bias didedegi paling ora omah sak ceblokan. Nek wis dadi pekarangan banjur dibatur, durug supayane luwih dhuwur, njur padonane kono kuwi ditatani watu men ora gigis lemahe, ana sing nganggo pondasi sing luwih kukuh meneh. Baturan mau banjur diratakke didekidek mene rapet lan atos nek wes ngono wes dadi baturan.

P : Oh dados baturan menika papan ingkang siap dipundedegi griya, arupi papan inggil lajeng pinggire dipuntatani watu nggih ?

I : Haiya.

P : Nah wonten baturan menika wonten istilah dibrug mbeto papan utawi blabag amrihipun radin.

I : Haiya, ngono ya ana, nek jaman mbiyen dibrug kuwi dibrug-brugi nggo kayu sing jejeg ya kaya blabag kandel supayane rata lan atos papane

P : Menawi jogan menika ingkang ospundi mbah ?

I : Jogan ya kiye, dhasare omah sing didek-idek kiye jenenge jogan basa Indonesiane lantai

P : Jogan menika siti kemawon menapa cor-coran mbah ?

I : Jogan mono nek jaman mbiyen lemah, ning banjur ana sing dimester, nek jaman saiki do dikramik.

P : Ingkang kangge tumumpang saka menika menapa mbah ?

I : Kuwi umpak,

P : Oh menika dipundamel saking sela mbah ?

I : He'e akeh-akehe seko watu, sing gawe tengah kuwi rada gedhe, nek pojokan kae rada cilik. Masange ya rada mudhun seka baturan.

P : Nah wonten umpak menika wonten cekungane ing nginggile nika ospundi mbah ?

I : Kuwi jenenge purus pranti gawe deleh sakaguru dadi saka guru kuwi ngisore iris turahke tengahe sakgedhene purus kuwi. Delehi purus kuwi supayane saka ora mingser.

P : Oh ngeten, menawi saka guru menika ingkang pundi ?

I : Ya kuwi saka guru sing gedhe-gedhe gunane gawe nyangga brunjung.

P : Menawi ingkang wonten pinggir griya kampung menika utawi wonten griya limasan menika saka guru menapa boten mbah ?

I : Haiya, saka gurune ana wolu gawe omah kampung, mujur karo limasan. Nek joglo ana papat.

P : Nah menawi saka alit sing wonten pinggir nika namine napa mbah ?

I : Nek sing kuwi jenenge saka goco, nek sing tarup kae jenenge jaga satru.

P : Oh mekaten, menawi kolong kalih kili niku napa mbah ?

I : Kolong kuwi sing bolong kuwi, sing ditublus nganggo kili.

P : Oh ingkang menika napa mbah kolong menika ?

I : Ha'a kolong sing mujur kuwi, nek kili sing pucuke cilik gawe maku kolong supayane ora copot, banjur padon ndhuwure saka guru kae delehi pengret terus dicathokake karo blandar.

P : Oh lajeng pegret kalih blandar nika kangge ngukuhaken saka amrih boten mingser-mingser nggih mbah. Nah menawi ingkang wonten nginggile blandar menika wonten malih balok kajeng nika namine napa mbah ?

I : Nek kuwi jenenge tumpang, gunane kanggo nelehake usuk.

P : Kula nate mireng tumpang sari, napa sami kalih niku mbah ?

I : Nek tumpang sari kuwi sungsun-sungsun, orang mung siji thok, biasane ning omah joglo sing apik. Ya padha wae gunane kanggo ndelehake usuk, mung wae luwih apik rupane, bisa gawe paes-paes.

P : Oh, mekaten. Menawi santen menika napa mbah ?

I : Santen, ganjel antarane pengret karo blandar, ning kene ora nganggo, biasane teko kayu kothak sing diselehake ning ngisore blandar karo pengret supayane kukuh blandare ora mentul

P : Oh mekaten, menawi emprit ganthil menika napa mbah ?

I : Emprit ganthil apa ya, kok lali, sing jenenge emprit ganthil,

P : Oh dados emprit ganthil menika kados kuncinipun tumpang sari nggih mbah ?

I : haiya teko ngono kuwi,

P : Menawi dhanyang menika menapa mbah ?

I : Bahu dhanyang ya kuwi, sanggane blandar sing ana ing saka ngarep kuwi,

P : Menawi ingkang kados menika (cagolipun krebil) dipunsebut dhanyang menapa boten mbah ?

I : Oh, kuwi ya bahu dhanyang jenenge gawe nyangga blandar trebil.

P : Oh sing kados emper menika dipunsebut trebil nggih mbah ?

I : He'e kuwi jengenge trebil.

P : Menawi dudur menika ingkang kados pundi mbah ?

I : Ning kene ora ana dudur, anane ning omah mujur karo limasan. Dudur kuwi balok kayu seka ndhuwur molo omah mujur karo limasan, kaya gawe cagak brunjung. Bedane limasan karo mujur nek limasan dudure mung tekan brunjung karo tekan trebil sing disangga blandar lan bahu dhanyang, nek mujur dudure tekan emper.

P : Oh mekaten, dados griya joglo ngangge dudur ugi nggih mbah ? kados griya mujur ning langkung caket.

I : Haiya joglo yo nganggo dudur

- P : Menawi ander menika napa mbah ?
- I : Ander cagak molo.
- P : Menika temumpang wonten pundi mbah ?
- I : Ya temumpang ning pengret kuwi.
- P : Menawi molo menika menapa mbah ?
- I : Molo ya balok omah sing padon ndhuwur, gawe deleh wuwung.
- P : Menawi wonten griya limasan wuwungipun wonten dudur ugi to mbah ?
- I : He'e nek kampung wuwunge mung ning molo, nek mujur utawa limasan ning dudur ya ana wuwunge.
- P : Oh, nggih mbah kadosipun semanten kemawon cekap rumiyin benjang menawi wonten malih kula gampil sowan.
- I : Yoh, ha kene dolan dhisik.
- P : Nggih mbah matur nuwun.

Cathetan refleksi

Saking asil wawancara ing nginggil, dipunprangguli perkawis-perkawis ing ngandhap punika.

1. Cakrik-cakrik griya adat Jawi ingkang wonten ing Kecamatan Kaliangkrik ingkang kathahipun awujud limasan, kampung, mujur, setangkep, pacul gowang, mesjid saha kios. Saperangan alit wonten dara gepek, joglo, saha ingkang awis-awis dipunprangguli klabang nyander.
2. Wujuding perangan-perangan ing griya adat Jawi saperangan sampun kaandharaken ananging taksih wonten ingkang dereng dipunwangsuli.

CLW 02 kaliyan Bapak Fahrudin

Dinten : Selasa legi, 20 Agustus 2013
 Yeswa : 72 tahun
 Pedamelan : Tukang kayu
 Tempat : Dalemipun bapak Fahrudin
 Wekdal : Sonten jam 17.00
 Topic : *Register griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik*

Ing dinten Selasa legi, surya kaping 20 Agustus 2013 panaliti nindakaken wawancara kaliyan Bapak Fahrudin, asiling wawancara ing ngandhap punika panaliti kaserat kanthi kode (P) wondene *informan* kanthi kode (I).

P : Sugeng sonten pak, menika badhe nyuwun dipunjlentrehaken omah Jawi.

I : Modhel kuna nggih. Menika saka guru nggih, saka guru menika cacahé wolu.

P : menika limasan kalih kampung to ?

I : Ha nggih niki gek sakane nggih, mangke munggah-munggah, kolong kili, kolong kili niku sing niki sing jenenge kolong sing dowo niki kolong sing cendhek niki kili, niki biasane kolong 3 meter, kili biasane 2,5 meter, njuk niki ngeten niki niki pengeret nggih to ? pengeret kolong kili pegerert njuk niki blandar, namung ngeten niki thok.

P : Menika blandar temumpang ten pengret nggih ?

I : Niki mlebet ten saka, mlebet ten saka niki kili, niki kolonge riyin mlebet nek pun mlebet niki kiline mlebet bleng, ngeten niki, nek pun mlebet njuk niki pengeret temumpang ten saka njuk niki blandar mlebet ten ngriki nyathok, njuk blandar kalih blandar bleng ngangge purus, njur niki kolong kili purus.

P : Menawi kados niki ?

I : Ha nek niki joglo, niki joglo jawa tengah, nek joglo Kalimantan mboten kaya niku.

P : Kalimantan nggih onten ?

I : Wonten, ten luar negeri nggih onten, kula apal joglo-joglo niku, nek menado kaya niki joglone.

P : Menawi bagian niki namine napa ?

I : Niki etungange brunjung.

P : Menawi brunjung niku ndak sing dicagak saka guru niku ?

I : Ha nggih, brunjung niku dijacagak saka guru, niku saka guru niku, nek niku gawe bentuk mejid.

P : Mejid ndak mboten wonten bentuk piyambak ?

I : Nggih, mejid nggih kena gawe seko niku nggari selehi mustaka, niku kaya sing nggawe kula kecamatan sing wes bodhol.

P : Wonten kecamatan wonten joglone napa ta ?

I :Enten sing wes dibodhol mahfud sak niki, menika sing kantoran nika nggih joglo nika, kayune akeh tenan niki.

P : Ha nggih, ten joglo menika wonten tumpang sarine napa to ?

I : Ha nggih, tumpang sari niku blandar ngeten niki blandare niki blandar pengret niki njuk manke ditumpangi malih, blandar tumpang sari njur tiga.

P : Oh, menawi wonten ingkang sekawan menika napa ?

I : Nika aruman, blandar, tumpang, sari, aruman.

P : menawi wonten pojokan tumpang sari nika wonten emprit ganthil nika ingkang dospundi ?

I : Ha nggih, tumpang, tumpang, tumpang lhak ten ngriki emprit ganthil, ten pojokan niki kangge variasi segitiga niki, mangke pojokane ke'i ngaten niki.

P : Oh nika kangge ngunci dudur napa ta ?

I : Ha nggih dudur temumpang ten blandar aruman nggih ta, niki ke'i emprit ganthil gawe nutupi molo sing mungguh niki, dudur, ha nek jaman sak niki dudur niku duri nggih ta, ander nek jaman sak niki tiyang, ander niku cagak molo.

P : Menawi santen niku napa nggih pak , napa ganjel alit ing ataranipun pengret kalih kili menapa blandar kalih kolong menika ?

I : Oh menika cagak blandar, niki naminipun napa kok lali, blandar, niki kolong kili, antarane niki lhak enten kothak dimainake, namine ganjel blandar, men ora mentul ngeten.

P : menawi wonten buku menika kok disebut saka santen ?

I : Saka santen niku saka pinggir, padane omah gedhe niki lhak saka guru, niki lhak enten emper to niki sing 2,5m saka pinggir tupangi usuk tumpangi blandar niki saka diarani guru nek jaman mbiyen.

P : Menawi jaga satru dospundi ?

I : Jaga satru menawi tasih tambahi malih, namine jaga satru.

P : Menawi santen niku sami kaliyan goco ?

I : Ha nggih, santen niku goco.

P : Sak menika wonten Kaliangkrik wonten kathah omah Jawi nggih ?

I : Ha nggih desa kaliangkrik, bangunan Jawa sasat kula sedaya, ngangkrak kulon ngangkrak wetan kula sedaya.

P : Ander molo niku ingkang pundi ?

I : Ander molo niku cagak molo niku.

P : Ander molo niku disukani kajeng niku onten namine napa nggih ?

I : Oh nek niku bangunan anyar, nek kuna mlebet tatahan ten pengeret.

P : Menawi ingkang anyar menika ingkang ngangge dhasar menika namine napa pak ?

I : Menika namine bok, nek omah kuna mboten nggunakke niki, namung bangunan anyar mawon.

P : Napa menika mboten ganja naminipun ? menawi ganja menapa nggih pak ?

I : Ganja niku nganu, dudur ngonten niki, niki molo ander wonten ngriki niki gorokan dudur niki men ora ketok niku njur diganjel, njur enten templekan ten pojokan molo niku men ora ketok sambungane.

P : Menawi kados wonten buku menika dospundi pak ?

I : Niki diukir kangge ganjel ander namine ganjel ander, naming kangge variasi mawon, ander tatahan-tatahan mangke nyathok molo. Wonten ingkang ngangge purus lajeng nyepit molo anderipun.

P : Menawi ten ngriki niku namine joglo namine joglo mawon menapa wonten werni-wernipun ?

I : Joglo menawi limasan nggih limasan, Menawi limasan ngeten niki, niki emper, ngriki niki saka goco, lajeng ngriki niki jaga satru, niki limasan. Nek joglo ngeten niki saka papat dhuwur ngeten niki.

P : Menawi limasan saka gurune wolu to ?

I : Nggih, menawi limasan saka gurune wolu.

P : Menawi joglo saka gurune sekawan ?

I : Nggih menawi joglo namung sekawan pinggire goco.

P : Menawi takir kangge napa nggih pak ?

I : Takiran niku antarane pengeret kalih saka njuk niki antarane ajeng natah saka mlebate kolong kili niki ditatah podho karo gedhene kayu sing arak mlebu kayune mriki, niki jenenge takiran. Ngeten niki kowekan niki gedhene padha kalih sing mlebu niki supaya ben ra ketok gorokane.

P : Terus menawi ruang tengah ing satengahing saka guru namine ndak pamidhangan ?

I : Panggonan niki teka namine ruang tengah. Nek joglo temumpang ten ngriki ander temumpang ten ngriki, pas tengah-tengahe segitigane niki damel temumpang duduk, mange nek ajeng sukani tumpang sari nggih nggen pa ngriki niki.

P : Terus turahane niki namine gimbal nggih pak ?

I : Nggih gimbal, kekuatan kangge sing temumpang ten ngriki, mangkeh dicathok ten ngriki tumpang sarine,blandar, tumpang, nduwure meneh sari nduwure malih aruman kangge deleh usuk.

P : Menawi menika dhanyang kangge napa ?

I : Bahu dhanyang, bahu danyang niku ngeten niki, padhane niki molo njur niki ander njuk niki lhak onten kaya niki nek jaman kuna nggih namine bahu dhanang.

P : Menawi ten pojokan nika namine krebil pak ?

I : Krebil, ngeten niki nek krebil padhane saka ning pinggir, nika enten krebil divariasi ngeten ditumpangi blandar krebil, niki kangge ngaling-ngalingi jendela sig ten pinggir, nek jaman mbiyen namine krebil nek sak nika namine konsol.

P : Dados menawi wonten limasan nika tetep krebil ?

I : Nggih lhak nika onten usuk, ngeten niki. Nek nerangaken sing pinggir niku ra oleh saka dudur njur diselehi dhanyang niku

P : Menawi iga-iga niku sing pundi ?

I : O iga-iga ngeten, nika saka guru njur saka goco, antarane blandare niku enten blandar malih nika namine iga-iga, njur niki namine pengret iga-iga.

P : Menawi dhadha peksi ingkang pundi ?

I : Dhadha peksi niku pengeret iga-iga niku namine dhadhapeksi, ten ngriki iga-iga tengah-tengahe niki dhadhapeksi napa baleg.

P : Oh menawi ten tengah-tengah saka guru niku nggh namine dhahdhapeksi ta ?

I : Nggih niku dhadhapeksi.

P : Fungsine kangge napa ?

I : Dhadhapeksi niku gunane gawe kekuatan nek arak selehi pyan, pun maksud to ?

P : Nggih, trus nek patang aring niku napa ?

I : Nggih aling-aling ruji-ruji nika.

P : Menawi gedhek menika ndak ndamele saking kajeng pring nggih ?

I : Nggih, nek gebyok saking kayu, nek nam-naman niku namine ketep plupuh, nek kepyur sing dawa-dawa nika.

- P : Gedhek menika nek sing bagian njero kalih sing njawi beda namine nggih ?
- I : Nggih nek njero aten-aten, nek njaba kulitan.
- P : Menawi kotangan menika napa nggih ?
- I : Kotangan nika tutup keyong nika nggen tutup ander, ten omah biasa
- P : Menawi omah kampung nika napa limasan ngajenge enten sambungan nika namine napa nggih ?
- I : Menika nek jaman kuna namine domino.
- P : Modhel jendhela menika wonten pinten ?
- I : Nggih ineb setunggal enten ineb kalih nggih enten. Onten kupu tarung, onten sing dobel nika njaba njero namine petang aring, napa aring-aring ngeten.
- P : Menawi kajeng ten ngandhap lawang nika namine napa ?
- I : Menika tlundhak. Nek nika sing ten gebyok kayu-kayu nika dlurung, nek sak niki kusen-kusen.
- P : Menawi modhel riyin gandhok nika napa nggih ?
- I : Gandhokan niku nggih padha mawon kaliyan teras, nggen tarup niku enten sing ngarani gandhokan.
- P : Menawi ruangan ten pinggir omah gedhe nika namine nggih gandhokan ?
- I : Nggih gandhokan, tetap sami
- P : Menawi pringgitan nika pundi ?
- I : Nek pringgitan nika omah gedhe nganggo pendhapa nika, pendhapa niku joglo mboten dikamar-kamar mboten enten pagere niki,
- P : Menawi menika kamar-kamar omah kuna niku onten kamar-kamar namine napa ?
- I : Kamar tengah, kamar pinggir nika sami mawon nek ten ngriki le ngarani, tengah nika namine ruang makan.
- P : Gonggangan menika napa nggih pak ?

I : Gonggangan niku omah pawon kalih omah gedhe niku, nggone antarane niku namine gonggangan, kaya latar.

P : Menawi clukat niku napa ?

I : Clukat niku blandar sing metu niku turahane blandar.

P : Menawi corak omah limasan niku kados napa mawon ?

I : Omah mujur, limasan, dara mungup, glathik mungup,

P : Glathik mungup kados napa ?

I : Glathik mungup padhane molo, terus niki emperan kados niki, ketok kados niki.

P : Nek dara gepak ?

I : Nggih padha niki ning pojokane papak ngeten nek glathik mungup nggen tutup keyong lancip, niku glathik mungup.

P : Menawi mujur kados pundi ?

I : Kados nggen nika, nek nduwur bukak nika namine dara gepak, nek mujur brunjunge boten ngangge tutup keyong.

P : Menawi kados nika ?

I : Nika limasan biasa, enten krebil nika ta ? cagake nika namine bahu dhanyang

P : Menawi pacul gowang sing kados pundi ?

I : Oh pacul gowang sing ngeten niki, padhane niki andere mboten pas tengah-tengah niki, mulane diarani pacul gowang, ander niki ora ning tengah-tengah.dadi payone niki dawa sisih.

P : Menawi bangunan kados warung alit sing mung miring ngeten kalih sukani krebil niku pacul gowang ?

I : Ha nggih, kados warung ngeten niku pacul gowang.

P : Ha menawi panggang pe, menapa sami kalih pacul gowang menika ?

I : Nggih, waton ngeten niki usuk niki arak gawe ning tengah-tengah ora nyadhak njur ngirit usuk njur dawa separo.

- P : Nek cere-gancet niku pripun ? menapa gandheng
- I : Nggih ingkang gandheng, kados pendhapa kalih omah nika to ?
- P : Menawi anjap nika ten ndhuwur pawon ?
- I : Nggih, kreteg nggih ten ngihgil pawon, nek ageng kangge deleh jagung kintalan nika kreteg, nek anjap nika cilik, gawe wadhah bumbon, uyah, gerih, gula, supayane ora letheh, njuk gawe seleh kethek nika saged awet setahun.
- P : Menawi tritikan menika napa ?
- I : Tririkan niku turahan emper, nek tritis niku pojokan usuk njur banyu udan medhun ten tritis.
- P : Menawi baturan menapa pak ?
- I : Nek baturan niku dhudhukan lokasi niku, teko lemah diurug njur dirata, nek pun dadi ditatani watu ten tritise.
- P : Menawi pekarangan niku napa ?
- I : Nek pakarangan niku durung arak diselehi omah. Nek baturan mpun
- P : Nek Umpak menika napa ?
- I : Umpak niku watu gawe deleh saka nika.
- P : Menika wonten puruse ?
- I : Boten teko tumpangake mawon, ompak candi niku ngisore watu niku diarani candhi.
- P : Menawi usuk reng niku didamel saking napa ?
- I : Usuk pring napa kayu.
- P : Menawi jaman riyin tiyang omah-omah niku kedah damel omah piyambak ?
- I : Ha nggih, nika ra ketung cilik mangke nggedhekke dhewe omahe
- P : Menawi pager cendhek ten tarup nika namine napa ?
- I : Jonggol, nika jonggol namine.
- P : Nggih pak, kados menika cekap rumiyin, benjang menawi wonten kirangipun gampil sowan malih.

I : Nggih.

Cathetan refleksi

Ing wawancara menika saperangan ageng kaandharaken wujud balungan-balunganing griya, peranganing griya, papan-papan griya saha cakrik griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik. Wonten ing wawancara menika saweg dipunprangguli saperangan alit data ingkang dipunbektahaken ing panaliten.

CLW 03 kaliyan bapak Asroni

Dinten : Jum'at, 30 Agustus 2013
 Yeswa : 55 tahun
 Pedamelan : Tukang Kayu
 Panggenan : Dalemipun bapak Asroni
 Wekdal : 17.00
 Pirembagan : Wujud *Register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik

Ing dinten Jum'at 30 Agustus 2013 katindakaken wawancara antawisipun panaliti kaliyan *informan* bapak Asroni. Wonten ing asiling wawancara menika panaliti dipunsukane kode (P) wondene *informan* ngginakaken kode(I).

- P : Nuwun pak roni, menika badhe nyuwun pirsu perkawis griya adat Jawi, mligi tembung-tembungipun, nyuwun dipun andharaken peranganipun saking ngandhap.
- I : Pondhasi, banjur umpak.
- P : Menawi baturan menika kalebet perangan nggih pak. Lajeng ngandhap umpak wonten watu.
- I : Ya kuwi umpak, ora selehi watu waton lemah atos, teka tumpangke ndhuwure.
- P : Lajeng umpak menika didamel saking sela ? menawi saking kajeng boten saged nggih ?
- I : Ora, seka kayu ora kuat, umpak kui seka watu.
- P : Saka guru omah Jawa menika wonten pinten nggih ?
- I : Wolu sakane, sing 2,5 meter pengeret blandare 3,5 meter loro sing 4 meter siji njur kuwi cacahen enem, saka rowa wolu.
- P : Menawi goconipun pinten pak ?

- I : Gocone papat, goco kuwi padon ngarep, blandare ya padha kie, sing tengah dawa sing cendhek pinggir, kolong kili sepuluh.
- P : Kolongipun enem nggih, kilinipun sekawan nggih ?
- I : He'e, molone padha kie, andere papat, dhuwure satus pitung puluh.
- P : Menawi menika kampung to pak ? Menawi limasan beda kalih kampung to ?
- I : Hiya kampung, nek limasan ya kaya kuwi dudure papat andere telu nek telung nggodhagan.
- P : Menawi ander temumpang ten pengeret to ?
- I : He'e nek kaya kuwi andere loro.
- P : Menawi Joglo menika kados menapa ?
- I : Joglo ana andere, tumpangke kene kiye.
- P : Menawi pacul gowang ingkang kados napa ?
- I : Pacul gowang sing ngarep raono emperane kiye. Dadi kiye kaya ngene seka iringan emperan munggah brunjung njur mandheg kene kiye dadi separo raono emperane. Nek ono emperane dadi kampung. Padha nggo ander temumpang ning pengeret.
- P : Menawi kampung ngangge tutup keyong nggih ?
- I : He'e tutup keyong.
- P : Menawi dara gepak niku napa ?
- I : Dara gepak ning kene kaya mujur brunjunge ora nganggo dudur, nganggo tutup keyong, kaya kuwi.
- P : Menawi omah setangkep kados pundi ?
- I : Ya kaya kae sekolahan kae omah setangkep.
- P : Pekarangan kaliyan baturan menika menapa ?
- I : Pekarangan kuwi papan rata, nek baturan kuwi pekarangan sing wis didhuwurake, ana sing pinggire tatani watu men ra lumpur.
- P : Blandar tumpang kalih pengeret tumpang sing pundi ?

- I : Blandar tumpang karo pengeret tumpang padha wae kuwi jenenge tumpang masange kaya ngene kiye rada maju, gawe napak usuk, nek tumpang sari ya kuwi sing temumpang ning blandar kuwi.
- P : Menawi santen menika papanipun ten pundi ?
- I : Kolong kuwi sing dilebone kili kuwi sing ngleboni.
- P : Menawi bahu dhanyang ten pundi ?
- I : Bahu dhanyang kuwi sing gawe nyekeng blandar karo sing ning kerbil kae ge deleh blandar kuwi bahu dhanyang. Nek sing ning ngarep kae kongsol padha wae karo krebil, poko ke gawe nyangga blandar nek bahu dhanyang kongsol gawe krebil.
- P : Menawi emprit ganthil niku ingkang pundi
- I : Menawi emprit ganthil kuwi gawe nyagol blandar ginggang kuwi, ya ana meneh ning ndhuwur bladar ngisor dudur omah limasan.
- P : Menawi menika naminipun napa ?
- I : Kuwi le ngarani baleg pranti ge ganjel ander.
- P : Payon ngandhap brunjung niku naminipun menapa ?
- I : Kuwi jenenge emper, nek ngarep kae emper tarup.
- P : Menawi wuwung sing dicor nika menapa ?
- I : Kae krepus jenenge, ben rapet supayane kukuh ora kanginan, ning nek bocor susah kae, banyu bisa mlebu kabeh.
- P : Menawi empyak menika napa ?
- I : Empyak kuwi nalikane ngusuki ning ngisor diempyak munggah ngono, ya usuk biasa direngi ning ngisor nggari masang ning ndhuwur.
- P : Menawi gimbal ?
- I : Gimbal kuwi nganu turahane blandar utawa turahane usuk kuwi ya gimbal.
- P : Payon niku menapa pak ?
- I : Payon ya kuwi, tutupe omah digendhengi, ya bisa gendheng, asbes seng.

- P : Dhadhapeksi menapa ?
- I : Dhadhapeksi ya ndhuwur kuwi, antarane saka guru kuwi pranti gawe nyelehake pyan karo gawe kukuh-kukuh.
- P : Patang aring menika napa ?
- I : Potang aring kuwi padha dene lawang sing ning ndhuwur lawang kuwi pager kayu.
- P : Menawi pager menika menapa ?
- I : Pager ana loro gedhek seko kayu pring, gebyog seka kayu tos. Gedhek kuwi ana loro ketep kwe name amba kaya tritikan kuwi ketep kepyur ngene lembut, ana meneh aten-aten gedhek sing ora ana welatane, nek kulitan sing welat.
- P : Jendhela menika kados napa ?
- I : Ya kuwi sing nggawene seka mahoni
- P : Lawang menika modele menapa ?
- I : Lawang ana sing kupu tarung karo ineb siji.
- P : Menawi kangge buka tutup ngangge napa ?
- I : Ya engsel, nek jaman mbiyen durung ana yo nggo pring, ngisor ndhuwur njuk ana injene, karo slerekan, ki seng ngene ndhuwur bolong njuk ngungakke dislerek.
- P : Menawi dlurung sing pundi ?
- I : Kiye, dlurung sing gawe lawang jendhela, nek ning ngisor lawang kae tlumpah.
- P : Nek kajeng alit kangge nyagol menika menapa ?
- I : Ampal kae.
- P : Menawi omah kados niki namine panggang pe,
- I : Kuwi ya pacul gowang sing separo raono emperane.
- P : Pyan menika napa ?
- I : Pyan ya kuwi sing gawe tutup njeron omah

P : Cakruk menapa ?

I : Cakruk kuwi omah cilik ing sing kanggo jaga, nggere sing arak ditakokke ke fungsine ngono ? hayo pirang-pirang, pawon gawe masak, anjap gawe narang jagung, asep guwangan kebul gendheng bukak, kolah gawe wadhah banyu resik, thengrek gawe wadhah piring, pantek gawe canthelan cething nek gawe nggandheng pager. Tritis ngarepan kuwi gawe tibane udan nek sing kiyupan kuwi tritikan.

P : Oh, nggih kados menika rumiyin gandheng menika sampun maghrib

I : Yah

Cathetan refleksi

Ing wawancara menika dipunandharaken saperanganwujuding *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik ingkang magayutan kaliyan balungan-balunganing griya, perangan-peranganing griya, papan-papan saha cakrik griya, wonten ing wawancara menika dereng manggihaken fungsi saben-saben istilah kanthi jangkep.

CLW 04 kaliyan bapak M Fadlil

Dinten : Jum'at, 13 September 2013
 Yeswa : 73 tahun
 Pedamelan : Tukang damel griya
 Panggenan : Dalemipun bapak M Fadlil
 Wekdal : 13.00 WIB
 Pirembagan : Wujud saha fungsi *Register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik

Ing dinten Jum'at surya kaping 13 wulan September 2013, katindakaken wawancara kaliyan bapak M Fadlil, ing dalemipun bapak Muhammad Fadlil, asiling wawancara menika panaliti ngginakaken kode (P) wondene *informan* ngangge kode (I)

P : Sugeng siang pak, menika ndherek dipunandaraken menapa ingkang dipunsebut omah Jawa ?

I : Omah Jawa nika omah sing kados ting gambar nika, bahan bahane saka guru wolu, omah jawa niku ana limasan ana kampung ana mujur ana dara gepek, hanggih niki omah Jawa sedanten sing dinggo wong Jawa.

P : Lajeng bagian kadamel saking kajeng nggih ?

I : Nek bahane omah Jawa saking kajeng sedaya nggih to, nek jaman sakniki ngoten modhele Jawa ana seka tembok ana seka cor, nek asline saking kajeng.

P : Menawi riyin tembok ten pinggir ngeten niku klebet omah Jawa boten nggih ?

I : Nek kriyen nggeh omah Jawa niku, istilahe jaman kemajuan modern nek asline kriyin niku mesthine nggih ngeten niku, wong kriyin niku seluruh kecamatan Kaliangkrik niku sijine omah bata niku sasat boten enten, njuk lawang

kayu nggih boten enten, lawang pring leregan nika, njur kaya lawang wedhus nika, niku jaman kriyin niku, sakniki ngoten saking mulyane Jaman.

P : Lajeng modhel-modhele saking limasan kados pundi wujudipun kaliyan ukuranipun ?

I : Niku ukuran gedhe cilike meh kaya dene omah kampung, ning mung modhele seke'i dudur nek kampung boten, nek limasan niku mandere mung kalih nek kampung mandere sekawan ning boten ngangge dudur ngeten.

P : Lajeng menawi omah mujur menika ?

I : Ha omah mujur niku bentuke niku kados limasan, njuk tambah saka niku ngarep mburi dudure dawa memanjang ten saka goco ngeten niki utawi saka rawa, nek mujur kados nggen mas surun utawi mas sudir sing riyin.

P : Lajeng dara gepak ?

I : Dara gepek niku cobu gambaripun, ha niku meh kaya dene mujur ning kejaba mujur niku enten dudur bablas ngeten niki ngriki enten dudure, nek kados niki onten mandere sekawan siji, loro, telu, papat, ming bedane ngeten niku, nek dara gepek niku mandere sekawan nek mujur niku mandere mung kalih asale njuk mriki kalih mriki. Nek niki dudur mung ngandhap thok ngeten niki.

P : Lajeng sakanipun kados mujur kaliyan dara gepak nika sama nggih ?

I : Ha kados nika, nek limasan niku mung wolung saka guru tekan pinggir, gandheng mujur kalih dara gepek ditambah saka pinggir niki, saka rowa.

P : Menawi glathik mungup menika kados pundi menawi dipungambar kados pundi ?

I : Glathik mungup niku niki nek saking ngiringan meh kaya kampung nggih to, njuk niki mander sekawan ha niki mung kaya niki njuk niki niku usuk njuk ngoten niki, biasane nek omah biasa ngeten niku to njuk niki saking ngandhap ngeten niki njuk bentuke ngeten kaya nggen mas tolani nika, tapi niki monyol ngeten niku, namung ngeten niku mungup niku.

P : Gambare ngeten niki nggih ?

I : Nggih, rada miring ngeten, biasane glathik mungup niku *diantara* omah gedhe njuk ting ngajengan ting gandhokan niku kados kuncungan ngeten nika ning menceng ngeten.

P : Menawi wonten ingkang resplangipun bablas ngeten niki nggih wonten nggih ?

I : Ha nggih, ning niku pun modhel sakniki nek jaman mbiyen mboten, mung kados niki ning sing dikarepake sing jaman mbiyen to, ha nek mbiyen resplange nggih teko ngeten niku.

P : menawi wonten griya kados glathik mungup menika lajeng ngandhapipun wonten emperipun mubeng kados dara gepek menika sami glathik mungup ?

I : Ha, niku nggih sami glathik mungup, nggih wonten singkados niku, ning biasane dudur niki jejeg antarane brunjung kalih emper niku, njur ndhuwur niku monyol, ning sak niki pun langka sing kados niku.

P : Lajeng menawi omah kampung setangkep nika keteranganipun ingkang dospundi ?

I : Omah kampung sing kados niku, gambare kados ngoten niku, sakane niku kayadene kampung nggih saget enten kalih welas, niku mung *dua* godhagan.

P : Lajeng payone saktangkep nggih ? lajeng sakanipun kalih welas nggih ? lajeng menawi wonten ingkang setangkep nanging sakane namung wolu, anderipun temumpang ten pengeret termasuk setangkep nggih ?

I : Nggih, niku setangkep ning cilik, cara dene ajeng selehi saka 1,2,3,4 rolas niki arak gawe setangkep saged njuk mandere teng mriki, njuk setangkep saged, etungane sing dimaksud setangkep niku ngeten niki mas, *diantara sisi sama sisi* niku pada tangkepe kanan kiri imbang.

P : Lajeng menawi limasan nggih sami mawon to ?

I : Ha nek limasan sami mawon keciwa nek limasan niku ming blandare niku temibane ting mriki niki, mboten nganggo clukat napa bungalan njuk mangke ten mriki niki kongsol kiyambek njuk mangke krebil malih, njuk mbeta dudur, saking nginggil dugi ngandhap, sing ngandhap caket.

P : Lajeng pacul gowang menika dospundi ?

I : Ha pacul gowang niku istilahe meh kaya setangkep niku ning emperane niku sisih, etungane gowang, niku le ngarani wong barang gowang mboten genep, nggih mboten ? nek genep setangkep le ngarani marakke ngguyu le ngge cara niku, pacul gowang niku sesisih ning genep, kados ten gambar nika.

P : Menawi omah joglo ingkang kados pundi ?

I : Joglo niku ngeten niki, saka gurune papat munggah kangge nyagak brunjung njuk empere mubeng ngeten, ha mangkeh emper niki dicagak saka goco rolas, niku joglo, istilahe ya meh kaya mujur ning cendhek njuk brunjung niki ketok dhuwur.

P : Menawi mejid menika kalebet griya adat Jawi boten nggih ?

I : Nggih klebet, kados joglo ning nggih boten ugi mesjid niku wong njuk enten gulune melet barang nika soale.

P : Gulu melet menika ingkang kados pundi ?

I : Mejid niku wong njuk enten gulu melet barang, mesjid ngeten niki saka biasane papat sing gedhe sing ndhuwur niku ngeten niki, niki kolong kili njuk niki niku mander munggah sing niki ketemu niki mangke niki ngeten niki njur niki clukat ngeten niki njuk saking mriki niki dudur njuk saking gulu melet niki dudur, njuk mangke mriki niki saka nggih saget tembok nggih saget.

P : Oh gulu melet niku antarane brunjung kalih emper niku enten let nggih, lajeng pinggiran saget saka utawi tembok nggih ?

I : Nggih, niki kaya joglo ngeten niki mung bedane ana gulu melet niki enten let-letane niki, dadi le ngarani niku sak pas karo kahanan.

P : Menawi sing kangge deleh mustaka menika dospundi ?

I : Menika nggih teka tumpangke ten ndudur dadi mangke pun tengah-tengah bener lak teka lancip niki lak segi empat njuk niki mustaka teko tumumpang, njuk kabeh niku sing nganggo dudur niku kabeh sedaya niku nganggo sirik utawa jengger, nek wong Jawa ya ngarani jengger, ngoten pitik niku lhak ono jenggere niku haha kok le ngarani marakke arak ngguyu. Jengger niku sing pranti nggawe nyanthelke gendheng niku temumpang ten duwure ting tengah-tengah usuk, nek jaman riyin niku dereng onten krepusan njuk nganggene jengger dipaku utawa dicancang nganggo duk, nek sak niki pun jaman modern njuk dikrepus ngangge semen niku, ning ngertose kula wong jaman mbiyen nggih ngoten niku, ning senajan dikrepus sak niki jengger tetep tasih mlaku.

P : Menawi jengger menika menapa kados ngget-nggetan ten sak nginggiling wuwung.

I : Boten jengger niku ngeten niki mas, upamane niki blabak dadi niki teko blabag tumpangke ten mriki dipaku dhuwure teko 15 senti njuk usuk kiwa tengen.

P : Menawi wuwung sing sing teng nginggili sing kembang-kembangan nika napa ?

I : Ah boten jengger niku temumpang ting ndudur, nek sing temumpang ting gendheng nika namung variasi mawon.

P : Lajeng wonten malih griya klabang nyander menika kados pundi ?

I : Wonten mriku enten gambare to, ha ngeten niki antarane ngisor kalih ndhuwur enten let-lete niku nek ndelok larikane niku enten lete istilahe niku kados resplang, mboten njuk langsung ngeten niku. Ha niku omah gedhe mung mandere molone niku dawa. Dadi kaya omah joglo sing pisah.

P : Menawi kalih mujur bedane dospundi ?

I : Niku meh kaya mujur ning dudur boten ting mriki, dadi nek mujur nek cara penemune wong sing ngerti nika niki nek mander niku tetep ting mriki meng mriki blandare sing ngisor *mengikuti* saka sing mriki niki, nek mander niku sing rada mlebu mriki.

P : Oh menawi mujur meh sami kaliyan menika nggih ? limasan lawakan ning sukani emper malih nggih ?

I : Nggih sukani emper malih jaga satru niku, menawi limasan madhepe ngoten nek mujur istilahe ning tutup keyong ngeten istilahe sami mawon.

P : Menawi omah cagak kalih niku napa namine ?

I : Ha sing okeh okehe omah sing ngoten niku sing arak gawe mlebu ning ndesa, ning taman nggih to, nggih niku nek ngarani kula nggih gapura, dadi sapa-sapa sing mlebu bisa lewat kono.

P : Dados kados regol nggih ?

I : Nggih, ning nek niku sing jenenge regol niku *khusus*, ha niku nek gapura sapa-sapa sing mlebu ya oleh ya kena, ha regol niku sing *khusus*, nggih enten sing jaga, nek gapura niku umum.

P : Lajeng wonten malih griya alit menika namine kios nggih ?

I : Nggih ha kados ting nggambar niki namine kios, ha gunane sing akeh akehe gawe dodolan, ana sing panggung ana sing boten.

P : Griya adat jawi ingkang maneka werni menika manfaatipun kangge napa kangge variasi supados warna-warna ?

I : Nek fungsi niku tak kira, padha mawon ning modhele utawa senengane wong niku warna-warna padhane kaya wong niku nek klambi niku ana kemejan ana jaket ana jas niku padha, ha njuk ana pendhapa niku nek pas ana pertemuan asline nggih padha mawon, gumantung kalih kebutuhan.

P : Lajeng sak menika mlebet ing balungan, ingkang sepisan saking umpak, umpak menika ingkang kados pundi ?

I : Umpak nika didamel saking watu nek jaman riyin nek sak niki kaya watu ning digawe seka cor, ning jaman ndhisik asline watu.

P : Menika bentukipun dospundi ?

I : Bentuke niku nek sing saka guru ya mengikuti sakane *lebih* seka saka, mangken nek dike'i sakaniku mboten moglak maglik ora kepaseng sakane niku, kados niki gedhene umpak luwih gedhe nek cilik saka jaga satru niku sak *keinginan yang membikin* saka ana sing 20 senti 18 senti, niku *disesuaikan dengan* persegine tiangniku *lebih dari tiang*.

P : Lajeng bentuke saka niku waton teka rata ngeten napa menapa wonten puruse napa ?

I : Nek ting mriki niku sak jane nek jaman sak niki teka rata nek mbiyen enten cekungane purus nika, karang wong jaman biyen wong setiti, supayane ora mrena-mrene nika.

P : Dados umpak menika kathah-kathane saking watu ?

I : Nek jaman riyin tengah-tengah niki legok, njuk niki sing pojok ngisor niki boten rata, supayane saget rapet, sukur rata kabeh njuk ditumpangake ting watu.

P : Dados umpak niku bentuke sing ndhuwur niku luwih ciyut timbang ngisor nggih ?

I : Nggih istilahe niku wong lek nafsiri niku wong ngadek nek ngadek jejeg ngene kiye karo sing mekangkang niku kukuh sing mengakangkang nyata niku, wong mbiyen niku mung dislipke karo kahanan wong sing ahli beladiri ngadheg ora jejeg nek ana tekanan niku kukuh.

P : Anggenipun masang umpak sing ngadhapi niku dipasang watu ?

I : Nggih, dipasang pasangan watu cilik-cilik cor, nek jaman riyin watu sing amba.

P : Lajeng masangipun digerong riyin lemahe dikeruk sekedhik ngeten napa teka ditumpangke ngeten mawon ?

I : Sak jane niku ompak niki kudune rata karo lemah, tegese rajin, nek sak niki dijobin ning tetep ana dhasarane.

P : Oh, nggih. Lajeng sak menika saka guru niku ingkang dospundi ?

I : Saka guru istilahe guru niku saka papat niku, saka tengah niku saka guru, saget sekawan saget wolu saget ageng malih nembelas, njuk niki sing lancip niki namine sunduk kili njuk sing niki kolong, njuk biasane kolong niku luwih dawa saka kiline, pamane niki tigang meter kolong telu setengah, papat 4 pokok luwih dawa ngeten, ning nek mejid sami pesegine nginggiile lancip lajeng kemiringane segitigane sisi sama sisine niku padha nggih to, nek kaya niki persegi panjang mangke boten padha. Gek niki mawon nek omah limasan nika sing nganggo aturan mas, ning nek sing boten sekolah yo ora ngerti, niki umpamane niki tiga meter njuk niki umpamane limang meter lha niki lek deleh dudur mander bener pengeret mriki niki lha niki nek niki teung meter amrih padhane antarane samping kalih samping dijikuk 1,5 meter mangke dawane molo sementen mangke supayane keseimbangan antarane mriki kalih mriki padha, niku tan kena ora sisi mriki mesthi padha, niku nek sing nganggo ilmu, nek niki rada maju mriki mangke saged dhoyong ning nek mriki rada mriki mangke ngadeg. Nah mangke nek niki kangge omah limasan setangkep istilahe mangke nek gawe gimbal utawa clukat nggen usuk niku, nek boten iso tepat ora bisa pethuk, nek nleser ngeten usuk luwih dawa, asale boten padha. Wong nek niki ngetung gendheng niku asal bungalow niku padha nek omah kampung njuk le mayu sek ndi sik ,biasane le mayu seka kiwa ting saka tengen, njuk sing mrika niku aja dikethok sik lha mengko njuk kedhudhukane gendheng niku entek ning endi gek dititik tarik benang, nek dikethok sik bias punjul bisa kurang. Niku wes tan kena ora, nggih to, mangke enteke gendheng tekan pundi, karo reng kana bias punjul semene bisa kurang semene wes teka sak tekane ngeten, nek kon cetha ngeten boten jodho, mangke njuk kangelan nyeseg-nyesegake ngeten, napa nyeneng-nyeneng ngeten mangke njuk marai renggang, niku rumus wong bodho ning nyata ning pas wong temibane ning ndi, ning arak tibakna ngono wong gendheng niku during mesthi padha raketung setengah senti seprapat mili ambane during mesthi padha soale senajan pabrik sing ngisor kuwi nek kecepaken karo open karo obongan kuwi mengkerete nemen, luwih panas karo sing tengah karo sing ndhuwur seje, pas nggawene iso padha ning pas dibakar ngono seje mengkerete.

P : Nggih, lajeng menika wonten malih saka goco utawi saka rawa menika ingkang kados pundi ?

I : Goco niku ngeten niki, rawa niku padha , njuk ukurane sak ngisore saka guru *niki terlalu besar* sak upamane 15 ha niki 12 sik ono kaceke, sing ngarep nika jaga satru ya ana kaceke raketung sak senti utawa rong senti.

P : Ha nek saka rawa utawi goco menika kanggene kangge menapa ?

I : Ha niku kangge nyambung usuk saking ndhuwur kangge cagak usuk kaliyan cagak blandar niku.

P : Menawi saka jaga satru menika ingkang pundi lajeng kanggene kagge menapa ?

I : Tarup niku saka jaga satru, kangge nyagak blandar utawi usuk tarup niku.

P : Lajeng kolong menika kados ingkang dipun andaraken wau nggih ?

I : Nggih kolong niku sing niki, nek kili niku sing niki, lobangan kolong niku sing amba lobangan kili niku sing ciyut niki. Kolong sing ditubles niki.

P : Ha lajeng gunane omah semang selehi kolong kajenge ben napa nggih ?

I : Nah, gunane kolong kili niku gunane *untuk mengait kekuatan* saka, nggih to, ha mangkein pun di kait nganggo niku arak copot mriki wes kecokot niki, arak mlayu mriki wes kecokot pengeret niki, ngoten gunane niki, nek tanpa nganggo niku nggih kuate kurang, njuk nganggo sekur, semar-semar utawi segeng. Segeng niku niki saka niki pengeret njuk niki disegeng ngeten niki niki kuate ngeten niki.

P : Oh, niku namine sekur utawi segeng nggih nek boten ngangge kolong kili, nanging kukuhe tetep kukuh kolong kili nggih ?

I : Nggih.

P : Lajeng wonten sak ndhuwure mriki niku onten blandar lajeng pengeret.

I : Niku pengeret sik, pengeret niku sing ning ngisore enten sunduk, njuk niki blandar padha uga ana bungalane dawa jenengane blandar, padha niki.

P : Mangke masangipun blandar kalih pengeret niki sami nggih dicathok ngeten, lajeng fungsipunipun sami nggih ?

I : Nggih, gawe ngait kekuatan saka.

P : Lajeng menika wonten ngginggile niki wonten malih nggih ?

I : Nggih ha niki tumpang, tumpang, tumpang, tumpang sari, njuk mriki niki napa le ngarani, aruman niku ben cara nggen dhewe nika ya arum kae ben wangi

ben tambah luwese cara wong ke wes jungkata wes lenga wangi njuk diaarum maksude ngoten niku, dadi jenengane niku nek tumpang niku tumibane temumpang ngeten niki, njuk sari niku luwih apik luwih luwes luwih mliyuner tambah ngeten niki luwi malih dadi arum niku lek nyebut niku.

P : Dados menika fungsipun tumpang tumpang sari njuk aruman niki fungsine kangge napa?

I : Niku nek fungsine gawe ngaet gawe luwes-luwes niku gawe *variasi* njuk arum, sing jenenge aruman niku ben tambah, soale kaya wingi nika wong ana jenenge emprit ganthil ha nika jane fungsine gawe luwes-luwes niku.

P : Oh hanggih emprit ganthil kados wonten mriki niki, ning jane menika namung kangge luwes-luwes boten kangge fungsi kekuatan to ?

I : Boten, boten kangge fungsi kekuatan mung gawe luwes-luwes menika emprit ganthil.

P : Lajeng niki biasane blandar kalih tumpang ukurane kalih saka guru langkung alit napa dospundi ?

I : Nggih sami nggih, nek wiyare sami mangke soale nek pengeret niki mangke lhak kudune padha kalih saka ora kok gedhe sakane yo ora luwes utawa pengerete yo boten luwes, niki padha lebare niki, 20 nggih 20, 18 nggih 18, 15 nggih 15, ha nek niki dhuwure niki boten pasti boten napa-napa, dadi mangke nek pada kaya dene temumpange niki metu meneh- patang senti metu meneh njuk ketok sap-sapan.

P : Ha terus wonten ngriki niki wonten ganjel malih niki namine napa ?

I : Niku ganjele niku namine napa nggih.

P : Menawi wonten ngriki niku santen.

I : Santen nggih saget niku ben tambah enake ben tambah endahe, disanten niku dienake luwih diendahke.

P : *Berarti* niku sami kangge variasi nggih ?

I : Nggih ning ya cara dene kekuatane ya rada apik cara disanten niku ya rada apik wong disanten niku luwih enak luwih nyaman cara dene ora disanten njangan niku wes enak ning disanten yo luweh enak.

P : Ha menika dhadhapeksi menika kados pundi?

I : Dhadhapeksi niku sak ngisor pengeret niki boten ning kolong boten, dadi rata pengeret dadi semelehe niku ting pengeret niki.

P : Menawi kados menika temumpange ten blandar, dados ten pengeret ugi wonten ?

I : Nggih wonten dadi dhadhapeksi mrapat ngeten ben ketok rajin sing ten pengeret nggih wonten sing blandar nggih wonten njuk ten mriki niki wonten empriit ganthile ngeten gawe wadhah lampu, ben setel ngeten.

P : Oh dados kados ngeten niki nggih ?

I : Ha nggih, ngoten niku.

P : Menawi ginanipun mangke dhadhapeksi kangge menapa ?

I : Ha gunane niku nek damel ngepyan arak dimodhel miring modhel rata, njuk tengahe niku gawe wadhah lampu.

P : Lajeng pyane niku saking napa bahane ?

I : Ha pyan niku saged blabag, saged ternit saged kepeng.

P : Lajeng baleg niku menapa ?

I : Baleg niku nek sak niki niku nggih pengeret niku, nek jaman sak niki le nyebut baleg niku.

P : Lajeng wonten malih ander.

I : Ha ander niku gawe cagak molo.

P : Lajeng ander niku saking kajeng menapa, lan ukurane boten kados saka ngeten niki nggih ?

I : Boten, alit malih.

P : Menawi griya joglo niku ngangge ander napa mboten ?

I : Kadhang onten adere nggih saged boten nggih saged, padha tepung do tepung dudur niku tapi sanajan tepungan dudur padha dudur niki tetep onten mander sing sementen niki gawe nyokot dudur niku.

P : Menawi badhe masang saka guru niku disukani segeng-segeng ngeten napa langsung dipasang nggih ?

I : Nggih langsung dipasang.

P : Lajeng wonten malih dudur niku ingkang miring niku nggih ? niku biasane digunakke wonten griya joglo ?

I : Dudur niku sing niki, digunakake ting joglo, limasan, klabang nyander dara gepek niku ngangge.

P : Lajeng biasanipun ting nginggil nika ditumpangi wuwung nggih ?

I : Nggih dudur niku papaning wuwung, njuk molo niku papaning wuwung, niku gawe ngaet antarane usuk sing *kanan dan kiri* molo nggih antarane samping karo samping, gawe ngancepake niku ta.

P : Lajeng wonten malih ginging menika ingkang kados pundi ?

I : Lha nek ginging niku gunane *untuk menahan beban* usuk, dadi *membantu* usuk dadi nek godhagan niki terlalu dawa niki ke'i ginging *untuk menahan membantu* usuk men ora mentelung. Lajeng menawi ngangge ginging menika enten kaya blandar medhun nika napa kok ah, ning onten jenengane nika. Nek ginging niku jelas blandar niku, nek sing gawe nyangga ginggane niku to sing dikarepke, jenengane niku kok lali nek fungsine niku gawe pekuat niku.

P : Menawi iga-iga niku sama kalih ginging nggih ?

I : Iga-iga, nggih padha karo ginging niku nek niku cobu taken kalih mas Surun kula kok lali, ya enten jenenge niku. Nik nika etungane wes kuna ya rada ngerti. Limasan nika enten blandar krebil nika ge deleh usuk. Nek sing gawe nyangga niku tanganane namine, nek kangge nyangga clukat nika bahu dhanyang.

P : Menika ndak boten bahu dhanyang ? Menawi ten buku mriki bahu dhanyang.

I : Bahu dhanyang nggih saged mawon niku wong fungsine kangge nyangga blandar, utawa diarani semar-semar utawa segeng nggih sami mawon.

P : Oh kados wonten omah semar tinandhu niki onten penyanggane disebut bahu dhanyang kados Menika.

I : Nggih, bahu dhanyang utawi tanganane.

P : Lajeng usuk niku dospundi, lajeng bahane saking kajeng napa ?

I : Fungsine usuk niku gawe *meletakkan* reng, nggih to nek jaman riyin usuk niku pring glindhingan nika kados nika, nek kados niki kajeng petung usuk wilah, ning nek jaman mbiyen niku nek usuk glindhingan niku luwih kukuh timbang usuk wilah niku ya sak pas wong bulet njuk kenceng.

P : Oh menawi usuk wilah menika saking pring petung nggih ? menawi pring apus kirang kiyat.

I : Wilah nggih pring petung nek pring apus kangge glindhingan kados nika.

P : Menawi usuk saking kajeng mahoni menika dospundi ?

I : Tambah kukuhe niku, niku miturut wong sing mampu wonten sing sono keling barang nika, wonten sing jati.

P : Menawi besiah nika dospundi menika ?

I : Nek besiah niku karo pring petung kados niki njuk digapeti ngeten niki kukuh pring petung, soale pring petung nika nek arak tugel thel ngaten wes rada tepung nika langka, ning nek besiah niku nek kocap wes entek umure drate niku putung saged.

P : Lajeng reng niku nginggil usuk nggih ?

I : Nggih, niku fungsine ya gawe nata amba dawa ciyute gendheng niku, isane pas niku lhak ditata ngangge reng niku.

P : Nggih, lajeng reng niku bahan-bahane kalih usuk niku sami mawon nggih, menawi ren pringipun pring napa ?

I : Reng saking pring apus niku, disigar-sigar niku, nek riyin niku pring setunggil dadi sekawan, sakniki ngoten dadi telu niku.

P : Nek bahan reng niku sing saking kajeng jati nggih saged nggih ?

I : Langkung sae niku, reng nggih saged saking kayu niku kanton sakkemampuan niku.

P : Lajeng gendheng niku nek ting dhaerah Kaliangkrik ngriki katha-kathahe niku saking pundi ?

I : Kalangan, nek sak niki wong wus milyuner nggih ta, ning nggih boten okeh saking Godean napa Kebumen niku nek sak niki, ning luwih meningkat malih mayoritas saking Kalangan.

P : Saking Kalangan sae menika gendheng napa dene wuwung nggih ?

I : Nggih, nek sak niki arak gendheng sing didek ra pecah niku, gendheng Sokka kebumen.

P : Menawi gendheng sing ngangge kajeng nika boten wonten ta ?

I : Sirap, boten wonten, nika etungane saking modhel anyar niki, mula betekke daerah Kalimantan niku kayu ulin.

P : Nggih nika diplitur napa panci ireng ngaten ?

I : Boten, nika.

P : Lajeng fungsipun gendheng menika kangge napa ?

I : Kangge nutup, utawi kangge payon.

P : Wuwung menika fungsine dospundi niku ?

I : Fungsine wuwung niku untuk menutupi diantara genteng samping sama samping dadi wuwung niku lhak njebeber ngeten luwih amba ngeten supayane ora bocor, mangkeh diantara gendheng mriki kalih mriki lhak tepung nggih ta, tepunga nika nek ora ditutup nggo wuwung niku bocor ming ngoten niku untuk menutup lobangan sisi sama sisi.

P : Lajeng menawi bungkak niku wuwung kembangan ngeten ngggih ? menawi teng ngriki namine napa nggih ?

I : Nika mboten onten jenenge niku ya mung gawe luwes-luwes.

P : Ndak wonten sing ngangge ?

I : Boten wonten.

P : Lajeng wonten malih asep, menika menapa ?

I : Asep niku omah setangkep utawa kampung emperan ngoten niku njuk ke'i anakan malih sithik niku gunane nek wong mbiyen niku nek kebul niku njuk mlayu, niki ana usuk omah setangkep padha wae anu nggih ta niki njuk sangking mriki niki dike'i sangga sak limang senti pa wolung senti niki onten penggetane niki njuk kebul nek ngriki pawon kebul niku niki isa lunga, biasane ngandhape pawonbiasane niki omah setangkep njuk ngriki niki, fungsine kangge metu kebul.

P : Menika biasane ten omah setangkep nek omah limasan pojok wingking menawi wonten pawon nggih saged nggih pak ?

I : Nggih.

P : Lajeng malih wonten tutup keyong menika dospundi ?

I : Tutup keyong niku *untuk menutup sudut diantara lobangan* niki kalih niki padha uga seka pager utawa seka blabag niku tutup keyong niki, niku pager ketep niku kiwa tengen niku nggih tutup keyong.

P : Menawi takir menika dospundi ?

I : Takiran niku ngeten niki mas, upamane niki saka njuk digowek sithik ngeten niki, nah niki supayane ora ketok sambungane niki. Nakir niku nek mungguhe wong sing ora likrik mangke ketok ting brocel ngeten.

P : Menawi payon menika ingkang dospundi ?

I : Payon niku padha uga seka damen, nek gubug nika ya diarani payon, seka gendheng nggih diarani payon, pokok payon niku untuk menutupi kebutuhan, nggih ta? Omah arak *berupa apapun saja itu* payon, padha uga utawa nika klakah nika pring disigar-sigar njuk gawe tukang sawang niku mlumah mengkurep niku padha uga diarani payon, ning seko klakah, ning payon seka gendheng, ning payon seko asbes seka seng niku payon. Niku fungsine kangge nutupi kebocoran.

P : Lajeng menawi empyak niku dospundi ?

I : Empyak niku sing diarani empyak niku diempyak, niku “empyake wis munggah po durung?” niku *diantara* usuk karo ereng niku wis gandheng lha niku wis diarani empyakan sak durunge dike’i payon niku wes diarani empyak. “empyake uwes?” ha diantarane usuk karo reng niku wes gandheng.

P : Oh, dados gandheng antaranipun usuk kalih reng nggih ? lajeng le ngrakit ting ngandhap napa ting nginggil ?

I : Nggih, ting ngandhap saget ting nginggil saged. Jaman sak niki nek kaya jaman biyen usuke Kalimantan nika le ngusuki mesthi ning ndhuwur, ha jaman kriyin niku wong usuk glindhingan njuk sing nyambut gawe wong sak sajana, njuk direngi ning ngisor njuk gotong-gotongan pirang pirang nika njuk diempyak, nah sing diarani diempyak niku diantara reng kalih usuk niku wes tepung dadi siji.

P : Mangke fungsipun niku kangge ndelehke payon ?

I : Nganu gawe ndelehke gendheng niku.

P : Nggih, lajeng talang menika keteranganipun ingkang dospundi ?

I : Nek talang niku fungsine gawe menghindari banyu sing calon dhonge ing kono njuk diliyakake niku fungsine talang.

P : Menawi riyin nggih enten sing ngginakake talang niku ?

I : Nggih, nek jaman riyin niku “ha kiye nek ora dike’i talang banyune rene kiye”. Padha wae talang ngarep padha talang ting ngomah njuk enten gandhokane nika. Kangge *menahan air* supayane ora medhun, nek sing ning ngarep men banyu ora ndrojok medhun njuk tak ke’ane talang.

P : Kados menawi digambar, ha niki sukani talang menika le ndamel saking napa nek riyin.

I : Ha niku nek riyin nggih seng, nek karpet niku gek entes niki nggih. Nek sing pring petung ting ngajeng ngriki niki wong ne kana mludeke niku wes luweh nek tengah niki tetep ngangge seng.

P : Menawi gimbal menika keteranganipun ingkang dospundi ?

I : Gimbal niku keterangane *untuk menjaga keamanan*, soale nek ora ke’i gimbal ora ke’i clukat ora ke’i pojokan niku banyu niku hayo karang njuk ora ana alingan, nika blandar nika nek dikethok ora ana gimbale ora ana clukate, banyu mlebu pager kabeh njuk rusak, fungsine ngeten niki, semono ugi mriki niku nek dipepet karo saka semono uga ya cepet rusak, kangge njaga keamanan.

P : Dados gimbal menika wujudipun dospundi nggih ?

I : Nggih turahan blandar, molo nggih saged mengikuti gedhe cilike omah endhek dhuwure omah, nek omah dhuwur kok ambane clukat niku meng setengah meter banyu niku tetep mlebu, nek omah niku dhuwur ya paling ora sak meter, nggih ta, nek omah nika cendhak 60 apa 70 nika sedheng.

P : Gimbal kaiyan clukat niku sami nggih ?

I : Nggih sami.

P : Lajeng wonten malih pager, pager menika fungsipun kangge menapa nggih ?

I : Pager niku nek fungsine pager niku gawe aling-aling nggih ta, padha karo pager tengah utawa pager pinggir niku gawe alig-aling.

P : Lajeng wujudipun pager niku wonten napa mawon ?

I : Nek ting ndesa niku onten pager kepyur, pager ketep mung werna loro, utawa pager sasak nek sak niki pun boten wonten kados pring niku disigar lajeng dinyam telung nggodhagan dadekke siji nika bleg, kaya dene pager kreteg nika, ha kaya nika.

P : Nanging boten kepyur niku ta ?

I : Boten nek kepyur niku dirati barang nika. Sasak niku pokok kerteg mbiyen niku, nek omah mbiyen pagere sasak wong nek maling ngongkel-ongkel rekasa. Wong telung plong, le ngenyam ting nggone ngriku.

P : Lajeng menawi gebyog nika termasuk pager napa boten ?

I : Nggih, nek gebyog niku padha wae pager ning istilahe niku *dibuat dari kayu*, boten saking bambu nggih niku ketep, kepyur kalih sasak.

P : Menawi saking pring niku namine gedheg menawi saking kajeng niku namine gebyog nggih ? lajeng gebyog niku modhele napa mawon nggih ? kula nate miring potang aring nika dospundi ?

I : Nggih, potangaring niku sumpingan ngoten niki pokoke ora persegi panjang njuk nika onten lacipe, pager pring nggih saged kados niku kepyur niku. saking pring saged saking blabag saged, ha miring ngoten niku ta, ha niki pager setunggal niku saged napa pethuk santog ngeten nggih saged, niku namine santog.

P : Oh, santog niku sing niki ?

I : Nggih, santog niku kangge nahan pager niku supayane ana methuk rana methuk rene supaya nyantog. Santog niku niki antarane saka guru kalih saka goco.

P : Lajeng wonten malih menika nek jaman riyin niku sok enten malih sekesel, nika dospundi menika ?

I : Kesel niku ya kanggone wong sing mliyuner utawa wong sing besus niku nek biyen boten mas lurah nika boten gadhah, niku gunane ya kanggo aling-aling.

P : Kesel menika wonten ukirane nggih ?

I : Nggih wonten ukirane, niku nek boten nggen mas lurah napa ndara-ndara nika boten mentingake, ning nggih onten kesel saking kepang nika dicagak-cagak nika pokoke sekesel niku gawe aling-aling.

P : Kadhang wonten ugi skesel niku ngangge gombal nggih ?

I : Nggih, ngoten nggih saged ngangge kepang nggih saged, karang dene wong-wong nggih ta, njuk nggo pager nam-naman kaya niku njuk nggo pring nwulung nggih saged, gawe aling-aling nggih namine skesel.

P : Lajeng niku pager kayu pring niku menawi aten-aten kalih kulitan niku dospundi ?

I : Ha nek kulitan niku sing asli nggon welate nika, nek aten-aten niku sing sak njerone welat, pun dhong ta, nek kekuatan ya kuat sing kulitan niki wong welat. Ha niki nggen kula niki kulitan kabeh, ha sing aten-aten niki ntes mawon, nek niki wes 40 tahun punjul niki.

P : Bahane saking pring napa menika ?

I : Pring apus nek petung boten saged kadel, awet niku pring nek ngethok niku mangsa kesewelas sak niki mawon teka da sak-sake nggih da pangan bubuk. Mangsa kesewelas utawa mangsa april, mangsa gareng.

P : Menawi gareng niku pas boten mangsa kembang besiah napa dospundi ?

I : Ha nika wong nek ana kembang besiah napa botena niku boten napa-napa. Biasane april niku, ning wong sak niki ora ana sing nandur gareng.

P : Tosipun panci nek boten pas maos niku njuk sami bubuken.

I : Nggih sok pangan bubuk. Ha wes ngethok kemangsa njuk dikum kuat. Sak niki malah gek bukak mawon ket jaman krengsengan malah. Niku wong kriying niku pring da nganti blorok nganti da ngurat boten onten wong sing adol boten onten wong tuku, sak niki pring gek sak pendhak mawon sok da ana wong tuku, kon awet seka ngendi.

P : Menawi bata menika kangge menapa ?

I : Bata niku nek ora nganggo gebyog napa gedheg, ning nek sak niki niku mayoritas nggih pun ngangge bata.

P : Ning nek omah Jawa niku asline ngangge bata napa boten nggih ?

I : Boten, ngangge pager biasa, ning nek sak niki njuk selera niku ya tetep omah Jawa, nggih omah niku tetep Jawa niku sanajan pagere bata.

P : Lajeng pager kotangan niku dospundi ?

I : Kotangan niku boten bablas niku sing diarani kotangan ngeten niku, cara dene donge pager tekan ndhuwur njuk mung tekan ngriki niki, wong ndhuwur niku bolong ngeten niku.

P : Dados kados ting tarup nika joggol nggih ?

I : Nggih niku joggol pun seje malih, nek joggol niku sing jenenge rapet lhak boten onten, *nggaktermasuk dinamakan* pager joggol niku, *yang dinamakan* joggol niku lhak boten rapet, ya sanajan pager nek rapet ya ra ana kejaba joggol

bata, jane bata niku sok diturahake ngeten niku, kangge aling-aling ning boten rapet.

P : Lajeng fungsipun kangge menapa sak liyane aling-aling ?

I : Ya gawe luwes-luwes barang niku ta, gawe pariasi.

P : Lajeng krebil nika nggih kangge menapa ?

I : Krebil niku emperan cendhek nika ta, gawe nyagak blandar gawe nyagak dudur barang niku sing cendhek kados limasan barang niku onten krebile, supayane nek udan barang nika ora nampu, angin barang lhak ora bablas ngeten.

P : Nggih, lajeng kajeng ing ngandhap lawang nika namine napa nggih ?

I : Undhag-undhag, supayane lawang niku kukuh.

P : Undhag nggih, menawi wonten ingkang ngarani tlumpah nika dospundi nika ?

I : Tlumpah niku nggih etungane sepatu ya pokoke barang sing ning pojok ngisor niku tlumpah, padha nek kiyambek nek ngarani srandhal nika ya tlumpah, sepatu ya tlumpah, klethek ya tlumpah gapyak ya tlumpah, nek nika undhag-undhag.

P : Oh, nggih lajeng kancing nika ting lawang nika dospundi ?

I : Kancing lawang niku ya grendhel, selot, menika sing sak niki, grendhel niku nggih sing ceklek, kados sing teng tengah nika.

P : Menawi jaman riyin sampun wonten grendhel nika ?

I : Boten onten, riyin niku nek ngancing ngeten niki mas, lawang boten wonten, lawang nilu leregan digeret rheet nek jaman riyin niku pamane kiye saka lha njuk niki ke'i ngeten niki dicowak, njuk dislempit kayu bleng.

P : Ha niku namine napa niku ?

I : Padha mawon kancing ta, boten selot, grandhel nggih boten utawa nek ngeten niki lawang ha njuk niki ke'i kayu dawane sementen niki njuk kayu niku ditempelke ngeten niki nggih kancing.

P : Kadhang nggih onten umpamane niki kayu nika njuk niki lawang ndak niki kancing ?

I : Ha kaya dene lemari nika nggih ta, ha nika nggih kancing, supayane dikancing niku ora njuk geser nek dungake ora kena njuk dinep, nek sak niki dikunci digrendhel niku.

P : Menawi cakil niku dospundi ?

I : Cakil niku dicakil dikancing, kados pager gebyog dicakil dikancing kados niku, ampal nggih saged, nek kancing ngiku kaya gawe lawang napa jendhela niku.

P : Menawi jendhela niku menapa ?

I : Jendhela niku ya kaya dene lawang ning fungsine gawe untuk keluar dan masuknya udara njuk *udara bisa masuk bisa keluar*.

P : Lajeng lawang nika ten omah Jawa, modhele enten pinten ?

I : Omah Jawa nek jaman riyin niku leregan, lawang digawe seka pring, kabeh-kabeh saka pring sadake napa niku, nek sak niki rill nggih ta, biyen niku slorogan riyin njuk mliyuner malih seka kayu niku, omah Jawa niku.

P : Lajeng gambaripun leregan niku kados pundi ?

I : Niki gapite lawang, niki pagere ha njuk niki pager lawang, tapi niki gapit lawang niki cilik pring glindhingan niku bablas ngeten niki njuk niki dibolong njuk niki cagak sing nek ngarani kula niki genter niku ning luwih cilik meneh, ha njuk niki pathokan mas, njuk niki ceneng mrika regedheg, ha njuk kancinge ngoten niku niki gawekake nek bentuke kayu mangke mriki niki ke'i pathokan ning mriki njuk ke'i genter. Niki boten saged digeser geser mangke supayane boten mrika-mriki mangke sadake niku ke'i paku, njuk niki ke'i kayu malih nek niki pun pas njuk mlebu ngeten niku njuk nggen paku digowek ngeten. Ha mbiyen niku akale niku werna-werna ha nek jaman mbiyen niku nek ora bangsa ndara napa mas, niku jenenge kursi niku boten onten, jaman riyin niku amben nika gawakke nam-naman pranti gawe kandhang pitik napa enthok. Nek boten ngandel cobi njenengan taken kalih piyantun kuna.

P : Terus wonten malih lawang kupu tarung menika ingkang dospundi ?

I : Kupu tarung niku lawang loro antarane kanan dan kiri niku dadi siji tarung, nek ineb siji niku jenenge selirang.

P : Menawi wonten lawang ingkang ngandhap nginggil pisah lajeng nggilipun saged dipunbikak kados kangge jendhela nika naminipun napa ?

I : O ha nggih niku lawang tugelan, dadi nek sisihe dinep ndhuwur menga nek dineb kabeh ya dadi lawang to niku, jendehela.

P : Menawi menika wonten kripyak ha menika dospundi ?

I : Kripyak niku fungsine padha karo jendhela, untuk keluar dan masuknya udara njuk *udara bisa masuk bisa keluar*, ning nek didelok ngono bolong nek jejeg rapet, wujud nggih teko kayu ditata jejeg ning miring.

P : Menawi wonten ingkang ngangge ruji-ruji menika napa sama ?

I : Ha nika nggih padha mawon sakjane sami, trus nek ana ruji-ruji njuk didobeli sing rapet nika untuk menjaga keamanan, ruji-ruji nika untuk ganti udara.

P : Oh ngoten, nggih lajeng wonten malih anjap menika dospundi ?

I : Ha, anjap niku biasane nang ndhuwur pawon, dadi niki upamane emperan ngoten nika, ha biasane anjap niku ten ngriki niki, niki saka dhewek njuk pawon niku ten ngriki niki, supayane niku wong jaman kuna niki gawe narang yo biasane gedhang, napa kayu supayane garing, ha jagung mas biasane nek jaman biyen.

P : Pantek menika menapa ?

I : Pantek niku supayane ora lunga, kayu niku dibur njuk dipantek ngeten niki, dipanten niku supayane nggik uwal ora ucul, nek kalih paku luwih apik pantek, pantek niku mengikuti kahanan, nek nangka nggih kayu nangka, jati nggih kayu jati, nek paku niku saged karaten.

P : Lajeng wonten malih pyan, menika dospundi ?

I : Pyan nika sing ten ndhuwur dhadhapeksi nika pyan, niku *maupun* bentuke ten tengah napa ten pinggir mriki, niku *fungsinya untuk* aling-aling rereged utawa napa sing calon temiba nika jenenge pyan padha uga seka ternit napa sing milyuner nika gipsum nika padha uga pyan nika.

P : Menawi engsel menika dospundi ?

I : Menawi jaman riyin engsel dereng onten, ontene leregan nek boten nggih niki upamane kayu njuk pathokan nggih ta, njuk niki ngisor nduwur ke'i bumbung supayane bisa mubeng mriki mrika, ha nek biyen niku sak niki geguyu uwong, ha niki gapite medhun ngeten niki, kaya lawang wedhus nika.

P : Ha niku namine boten engsel nggih ?

- I : Boten engsel niku, *untuk menggerakkan pintu* utawa lawang niku, nek engsel niku sek nembe niki niku saking wesi.
- P : Ha niki kados injen lawang nggih ?
- I : Nek injen niku sing niki sing dilebetke niki, sing jenenge cathok nggih dike'i cathok niku supayane ora lunga.
- P : Nggih, bagian-bagian sampun, lajeng sak menika papan-papanipun, ingkang sepisan latar, ha menika dospundi katranganipun ?
- I : Latar niku ya fungsi *untuk kebutuhan* nggih ta, padhane kok jaman biyen ana kumpulan ana jathilan niku ning latar nggih ta, papan sing ning ngarepan, niku nggon sing amba, ting ndesa niku jenenge latar nek ting kraton nika kaya dene alun-alun, padha nggih ta fungsine nek pas ana kebutuhan.
- P : Lajeng tarup nika kados pundi saha kangge menapa ?
- I : Tarup niku gawe gogokan gawe inis-inis gawe santé, pokoke ting bagian ngarep.
- P : Menawi pendhapa niku dospundi ?
- I : Pendhapa niku padha mawon gawe kebutuhan, sing duwe pendhapa jaman biyen niku mung lurah, kecamatan, gawe kebutuhan, pendhapa niku ten ngajeng omah, okeh-okehe gawe kebutuhan niku gawe umum saged, upamane gadhahe pak lurah ya ora mung pak lurah thok sing ning kono nek pas ana kebutuhan, nek jaman riyin pendhapa niku teka ngeblong mawon boten dipageri, namung bangunan mawon.
- P : Lajeng menawi gandhok menika dospundi ?
- I : Gandhokan niku istilaha omah gedhe ngoten niku njuk ditambahi, kaya dene cilik napa gedhe, gandhok napa digandhok niku cara dene *dua*, nek selirang napa siji, padha wae wong adol godhong nika “nyong tuku segandhok” ngeten niku tuku loro, padha wae omah loro sing digandheng, fungsine nggih namung gawe kebutuhan napa kemampuan utawa gawe napa nek ora amot njuk ning nggandhok.
- P : Lajeng nika biasane griya napa ?
- I : Kampung nggih saged, limasan nggih saged, niku dadi siji, digandhok ngeten.

- P : Lajeng wonten malih kuncung menika dospundi ?
- I : Kuncung niku omah niku nek istilae teng ngriki padha wae digandhok niku.
- P : Menawi onten omah niku njuk sukani setangkep alit ting ngajeng niku namine dikuncung menika napa dospundi ?
- I : Ha niku dikuncung, nek digandhok niku *mewujudkan dua arah*, nek kuncung niku *satu arah*, dadi omah siji, nek digandhok niku omah loro dadi siji, nek dikuncung barang omah siji digawe modhel dike'i kuncung,
- P : Lajeng menawi wonten griya limasan gandheng menika kalih gandheng wingking napa sisih nika namine gandhok nggih ? kangge kabektahan. Lajeng wonten malih pringgitan menika dospundi ?
- I : Pringgitan ? boten wonten teng daerah mriki.
- P : Menawi omah njero menika dospundi ?
- I : Omah njero niku ya sentong, omah khusus, kamar nika omah njero gawe kiyambek niku.
- P : Lajeng senthong niku wonten nama piyambak-piyambak boten ?
- I : Boten wonten, padha karo senthong wetan, senthong kulon senthong emper, pokok barang sing istilae niku gawe dhewek sing tertentu niku sentong.
- P : Dados kangge barang sing tertentu dhewek niku senthong nggih ?
- I : Senthong niku sing sepisan fungsine kangge sing rahasia, tegese barang sing kira-kira ora kena dingerteni uwong, papane boten kedah ting pojok wingking mrika, ning boten ting bagian ngajeng mriki senthong niku nggih ta, ting omah njero.
- P : Menawi senthong niku boten wonten ten bagian njawi niki ta ? menawi wonten menika dospundi ?
- I : Ha langka niku sing diarani senthong niku ten njero, ha nek sakniki senthong kok ning ngarepan niku ya longak-longok ya kena, wong senthong niku sing pribadi.
- P : Ha menawi ten tengah-tengah niku namine napa ?

- I : Ha niku jogan, jogan tengah niku ya padha ngarep mriki jogan padha wae karo *lantai* niku.
- P : Lajeng wonten malih gonggangan.
- I : Ha gonggangan niku *diantara rumah* kalih njuk tengah-tengahe omah niku ana gonggangane dadi cara dene banyu niku ya bisa tumiba ning gonggangan, niki griya njuk niki ana omah malih gedhe kaya niku boten napa-napa lha diantara mriki saking mriki niki diarani gonggangan, paletan lah, “saiki ning ndi ?” “nggonggangan kae, paletan” nggon sing bolong niku gonggang.
- P : Lajeng kanggene kangge napa ?
- I : Wah nek gonggangan niku ya niku nek wong sing sugih-sugih nika meme ning gonggangan sing sepisan niku rapi sing kalih niku njaga keamanan, lhak mung ngeten niku. Napa-napa niku nek ting gonggangan lhak aman ya gawe ngingu enthok gawe ngingu pitik, niku ting nggonggangan.
- P : Lajeng wonten malih tritis menika menapa ?
- I : Tritis, niku temibane banyu seka ngendheng niku tritis.
- P : Menawi baturan niku ingkang pundi ?
- I : Baturan niku *tempat untuk mendirikan rumah* niku baturan, nggon.
- P : Menawi pekarangan menika dospundi ?
- I : Ha nek pekarangan niku padha mawon, niku meh padha mawon baturan nek pekarangan niku, nek baturan niku *masih mewujudkan belum ada bangunanya*, nek pekarangan niku ya baturan ning wes ana wujud, “saiki ning mbatur kana kae isih lega” ha niku seje kalih pekarangan niku pun ana ujude omah niku.
- P : Menawi diunthuk-unthuk lemahipun badhe dibangun omah nika, lajeng punggir ditatani watu nggih ?
- I : Nika dibatur mangke banyu seka tritis boten munggah, nggih ditatani watu nika supayane boten lumpur niku wis mewah, nek jaman riyin nggih teka pring nika digondorake digondorake njuk ke’i pathok.
- P : Wonten malih tritikan niku ingkang dospundi ?

- I : Tritikan niku sak njaban omah tapi niku *diluar* tritis, dadi *diluar* banyu sing ora ketibanan banyu seka ngendheng niku tritikan, niku mubeng ngeten niku termasuk tritikan terkadhang ngarep niku jenenge tarup kiwa tengen tekan buri nika sing ora ketibanan banyu niku sing diarani tritikan.
- P : Mangke kangge menapa ?
- I : Ha tritikan niku ya fungsine supayane nek dhewek mlaku metu tritikan niku nek udan ora kudanan utawa pager nek delehi gimbal niku supayane kei'i clukat niku banyu men ora mili ning pager ming ngoten niku, boten onten tritikan cara dene arak maring buri mrika rak kudanan nek pas udan.
- P : Lajeng wonten malih pawon menika keteranganipun dospundi ?
- I : Pawon niku gawe gegodhog, niku padha mawon sak ngisor anjap niku.
- P : Oh menika papan wonten griya ingkang fungsipun kangge gegodhog nggih, lajeng wonten malih kandhang nika umumipun dospundi ?
- I : Nek kandhang niku gawe deleh ingon-ingon jaman riyin nggih ten ngandhap amben niku, nek sak niki ngoten sok damelke kiyambek kaya kandhang wedhus bentuke arak kaya setangkep pa arak kepriye, nek mbiyen kandhang niku dadi siji karo wong ning pawon ngisor amben barang niku, ning jaman riyin wong niku padha sehat-sehat.
- P : Wonten malih sak menika pagupon biasane wonten menapa boten ?
- I : Pagupon niku kandhang dara, gupon niku biasane niku sok gethake ngarepan niku gethake iringan nggih saged njuk gawakke nam-naman nika kaya dene gawakke sasak, nek sak niki pun boten wonten.
- P : Menawi gedhogan niku dospundi ?
- I : Menika gedhogan gaweke kandhang kiyambek gawe jaran, nika wujud gawe setangkep kena gawe pacul gowang ya kena ning ngisore ke'i jerambah nika.
- P : Oh jerambah kados pundi nggih ?
- I : Ya kaya pring glindhingan nika saged sing mewah malih nggo kayu nika saged onten malih ngangge pring petung, supayane bisa diguyang.
- P : Nggih, kados menika sampun pepak, matur nuwun sanget pak awit andharanipun.

I : Nggih, sami-sami sak niki pindhah nglebet wilujengan riyin.

P : Ah, sampun pak lajeng ngrepoti.

I : Boten teko sak wontene mriku.

Cathetan *refleksi*

Ing wawancara ingkang katindakaken kaliyan bapak Muhamad Fadlil menika sampun kapanggihaken wujud saha fungsi *register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik, saperangan *register* naming satunggal kalih kemawon ingkang dereng pikantuk wangsulan kados istilahipun kajeng kangge temumpang ginggang, brunjung saha kolah. Wondene wujud saha fungsi *register* ingkang sampun kaandharaken adhedhasar cakrik, balungan, perangan saha papan-papanipun.

CLW 05 kaliyan bapak Surun 2

Dinten : Selasa, 22 Oktober 2013

Yeswa : 73 tahun

Pedamelan : Pensiunan guru

Panggenan : Dalemipun bapak Surun

Wekdal : 07.00 WIB

Pirembagan : Wujud saha fungsi saperangan *Register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik

Ing dinten Selasa surya kaping 22 wulan Oktober 2013, katindakaken wawancara kaliyan bapak Surun, ing dalemipun bapak Surun, asiling wawancara ing ngandhap menika panaliti ngginakaken kode (P) wondene *informan* ngangge kode (I)

P : Nuwun.

I : Kene, mangga lenggah njaba kana.

P : Nggih,

I : Piye ?

P : Menika mbah nglajengaken ingkang kala rumiyin, nyuwun dipunandharaken menika, menawi cagak ginggang menika namanipun menapa nggih ?

I : Kae ke, wes munggah pa durung ngono, jenenge kuwi kap.

P : Oh kap njih, ingkang fungsipun kangge nyagak ginggang ?

I : Haiya.

- P : Lajeng menawi resplang menika menapa ?
- I : Resplang kuwi ya gawe tutup usuk jenenge resplang.
- P : Menika wonten malih brunjung menika menapa ?
- I : Brunjung kuwi sing ning ndhuwur, sing ana molone sing dicagak ander.
- P : Menawi ngandhapipun menika menapa ?
- I : Sing kuwi emper, nek ngarep kae tarup, jaga satru yo bisa.
- P : Menawi jonggol menika menapa ?
- I : Jonggol kuwi pager tarup.
- P : Lajeng jendhela menika dospundi ?
- I : Jendhela kie ya fungsine ben padhang, karo gawe ganti hawa.
- P : Lajeng kolah menika dospundi ?
- I : Wadhah banyu, gawe adus gawe wudhu ngono, gawe reresik.
- P : Menawi gandhok menika dospundi ?
- I : Haiya kiye, gandhok ke padosn mburi kaya emperan ngono kuwi nek ngarep kiye domino, kanggo tambah ruang.
- P : Menawi wonten omah ingkang kados menika alit saka sekawan menika menapa ?
- I : Warung, apa kios kuwi gawe dodolan, ana sing gawe bengkel
- P : menawi lawang jaman rumiyin menika dospundi ?
- I : Leregan saka pring nek saiki wes kayu
- P : Menawi ampal kaliyan kancing menika sami menapa boten mbah ?
- I : Ampal kuwi gawe cagol pager kuwi nek kancing gawe cagol lawang
- P : Menawi jogan menika dospundi ?
- I : Jogan ke jogan njero, lantai yo bisa
- P : Oh, nggih mbah kados semanten kemawon matur nuwun.
- I : Yah.

Cathetan rafleksi

Asiling panaliten menika nggadhahi ancas pados katerangan ngenggingi saperangan wujud saha fungsi *register* griya adat Jawi ingkang dereng kapanggihaken inggih menika kap.

CLW 06 kaliyan bapak M Fadlil

Dinten : Setu, 14 September 2013
 Yeswa : 73 tahun
 Pedamelan : Tukang kayu saha damel griya
 Panggenan : Wandenipun bapak M Fadlil
 Wekdal : 10.00 WIB
 Pirembagan : Wujud *Register* griya adat Jawi ing Kecamatan Kaliangkrik

Ing dinten Setu surya kaping 14 wulan September 2013, katindakaken wawancara kaliyan bapak M Fadlil, ing asiling wawancara menika panaliti ngginakaken kode (P) wondene *informan* ngangge kode (I)

P : Kios menika ingkang kados menika nggih?

I : Nggih kios niku sing ngeten niki, kios niku berdikari ngeten niki.

P : Menawi panggang pe cere gencet kados niku dospundi ?

I : Panggang pe cere gencet boten enten ten ngriki, nek kon ngarani bahan-bahane bahane nggih saged nek kon ngarani lokasi saged, nek lokasi amba dhuwur nggih saged, nek amba kok cilik ya ra patut dadi disesuaikan kalih kahanane, sing kaya ngeten-ngeten niki yo ra nana ning daerah kene.

P : Oh menawi joglo menika wonten pak ?

I : Nggih joglo wonten, kados niki niku joglo.

P : Menawi joglo menika wonten tumpang sari menika ingkang pundi pak ?

I : Nggih niku sing ngriki, sing siji loro telu papat niki blandar tumpuk-tumpukan lima ha njuk santen barang nika, ha sing diomongke njenengan empit ganthil niku sing njendhol nika ha sing jenenge eprit ganthil niku wong nggantung nanggon blandar tumpang sari sing nggendhol ting pojokan nika, padha wae nek seka njepara sik ukir nek ndesa padha wae nggendhol nika.

P : Lajeng fungsipun kangge menapa niku ?

I : Ha niku ya gawe luwes-luwes kaya dene dhadhapeksi njuk ngisore sekei kaya bal nika, omah joglo mander niku ting tengah-tengah mriki, nek niku duduk boten.

P : Oh nekander joglo temumpang ten dhadhapeksi nggih ?

I : Ander niku temumpang ting pengeret, dhadhapeksi niku pada kalih pengeret niku.

P : Menawi payon niku enten namine piyambak-piyambak ?

I : Nggih padha mawon payon niku ana sing ngarani payon ana sing ngarani atap nggih to.

P : Menawi menika brujung, lajeng ingkang ngandhapipun menika emper penanggap nggih ?

I : Niku nggih emper, boten enten njuk penanggap, namine teko emper.

P : Menawi niki griya njuk niki tambahi malih emper kangge taru niku napa?

I : Jaga satru payone nggih padha wae payon emper niku.

P : Nggih pak, kadosipun semanten rumiyin pak, matur nuwun sanget.

I : Nggih.

Cathetan *refleksi*

Ing wawancara menika pikantuk *informasi* ingkang magepokan kaliyan wujud saha fungsi cakrik griya joglo, panggang-pe (kios) saha balunganing griya awujud tumpangsari, emprit ganthil, pengeret, blandar, dhadhapeksi saha payon griya.